



« Η Τέχνη
της Μάθησης,
η Μάθηση
της Τέχνης »



Χρόνια
Α΄ ΤΕΣΕΚ ΛΕΜΕΣΟΥ
1956-2026

Α΄ Τεχνική Σχολή Λεμεσού
70 χρόνια μνήμες υφαίνουν τον ιστό του μέλλοντος

Συλλογή διηγημάτων



« Η Τέχνη της μάθησης, η μάθηση της Τέχνης »

Α΄ Τεχνική Σχολή Λεμεσού
70 χρόνια μνήμες υφαίνουν τον ιστό του μέλλοντος

Συλλογή διηγημάτων

ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ, Αρ. 1

Διευθυντής: Β. Βασιλείου

Σχεδιασμός: Χρυσόστομος Παναγιώτου (Reflection)

Επιστημονική υπεύθυνη: Μαρίνα Μαρθάρη

Διόρθωση κειμένων:

Μαρία Κουτσίδου Φιλολόγος

Μήδεια Αναστασίου Φιλολόγος

Εκδόσεις Α΄ Τεχνική Σχολή Λεμεσού

Copyright © Α΄ Τεχνική Σχολή Λεμεσού (1956 – 2026)

Πρώτη Έκδοση: Ιανουάριος 2026

Περιεχόμενα

Χαιρετισμός Διευθυντή	7
Χαιρετισμός Διευθυντή Μέσης Τεχνικής Εκπαίδευσης	8
Σημείωμα της φιλόλογου – επιστημονικής υπεύθυνης της έκδοσης	9
Εισαγωγή «Η τέχνη της μάθησης, η μάθηση της τέχνης»	10-11
Το Δωμάτιο	12-14
Οι Νυχτερινές Κλήσεις	15-16
Το παιδί που αγαπούσε το φως	17
Ο άνθρωπος με το μπλε αυτοκίνητο	18-19
Η Ανθοδέσμη	20-22
Το όνειρο	23-24
Ένα χαρτάκι για το Λονδίνο	25-27
Το λεωφορείο της Γραμμής	28-29
Η επίσκεψη	30-31
Δύο μέρες: Η δεύτερη ευκαιρία	32-33
Χαράζοντας το όνομά του	34-36
Η Αίθουσα που Περίμενε	37-38
Ο Αέρας της Ανανέωσης	39-41
Στην Κορυφή του Ουρανού	42-44
Ανήσυχα νιάτα	45-46
Η φωνή των εργαλείων	47-48
Το τηλεφώνημα	49-51
Το Σχολείο που Άκουγε τον Άνεμο	52-54
Ο δρόμος προς την επιτυχία	55-56
Το Θεατρικό της Εξιλέωσης	57-58
Το Ραδιόφωνο	59-60
Η Μικρή Φλόγα της Αυλής	61-62
Ο Σκοτεινός Θάλαμος	63-66
Αν δεν με βλέπατε εσείς... ..	67-68
Η Επίθεση των Ρολών	69-70
Το σκισμένο τζιν	71-72
Το Τέλειο Δίδαγμα	73-74
Η Grand Gasha	75-79
Το Πηλίκιο	80-82
Το Παγκάκι	83-84
Διαδρομές	85-86
... και η άλλη όψη της μαθητικής ζωής	87-94
Επίμετρο	95

Χορηγοί



7^η ΤΕΧΝΙΚΗ ΚΑΙ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΚΑΙ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗΣ ΛΕΜΕΣΟΥ

Θερμές ευχαριστίες στη 7^η ΤΕΣΕΚ Λεμεσού για την επισιτιστική υποστήριξη της Διημερίδας και την άρτια οργάνωση της δεξίωσης.

Ιδιαίτερες ευχαριστίες στον Σύνδεσμο Γονέων της Α' ΤΕΣΕΚ Λεμεσού για την πολύτιμη οικονομική συμβολή και την κάλυψη του κόστους της δεξίωσης.

ΚΥΡΙΟΣ
ΧΟΡΗΓΟΣ



ΜΕΓΑΛΟΙ
ΧΟΡΗΓΟΙ



Αρχή
Λιμένων Κύπρου



ΥΠΟΣΤΗΡΙΚΤΕΣ



WAMET (Demetriades) Ltd.



Wilhelmsen

Ship Management

ΧΟΡΗΓΟΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ



Χαιρετισμός Διευθυντή

Με ιδιαίτερη χαρά και συγκίνηση χαιρετίζω την παρούσα συλλογή διηγημάτων με τίτλο «Τέχνη της Μάθησης, η Μάθηση της Τέχνης. Εβδομήντα χρόνια μνήμες υφαίνουν τον ιστό του μέλλοντος».

Το βιβλίο αυτό αποτελεί ένα ξεχωριστό πνευματικό αποτύπωμα της Α' Τεχνικής και Επαγγελματικής Σχολής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης Λεμεσού. Μέσα από τις μνήμες των παλιών αποφοίτων και τη δημιουργική επεξεργασία των μαθητών και των εκπαιδευτικών μας, αναδεικνύεται η διαχρονική αξία της τεχνικής εκπαίδευσης ως χώρου γνώσης, ήθους και ανθρώπινης καλλιέργειας.

Ιδιαίτερη αναφορά αξίζει στην εκπαιδευτικό, φιλόλογο Μαρίνα Μαρθάρη, η οποία είχε την αρχική ιδέα και ανέλαβε με συνέπεια, ευαισθησία και επιστημονική επάρκεια τον σχεδιασμό, τη συγγραφική επεξεργασία και την ολοκλήρωση του έργου. Η συμβολή της υπήρξε καθοριστική στη μετατροπή των προφορικών μαρτυριών σε ένα ενιαίο, ουσιαστικό και παιδαγωγικά γόνιμο λογοτεχνικό σύνολο.

Η σύνδεση του παρελθόντος με το παρόν, η ανάδειξη της μνήμης ως παιδευτικής δύναμης και η μετατροπή της μάθησης σε δημιουργική πράξη αποτελούν βασικούς άξονες της φιλοσοφίας του σχολείου μας. Η παρούσα έκδοση αποτυπώνει με ουσιαστικό τρόπο αυτή τη φιλοσοφία και τιμά όλους όσους συνέβαλαν στη διαμόρφωσή της διαχρονικά. Θερμά συγχαρητήρια αξίζουν στους μαθητές και τις μαθήτριες, καθώς και σε όλους όσους εργάστηκαν με αφοσίωση για την υλοποίηση του εγχειρήματος. Το έργο αυτό αποτελεί πολύτιμη παρακαταθήκη μνήμης και έμπνευσης για τις επόμενες γενιές.

Εύχομαι η συλλογή να βρει τη θέση που της αξίζει στις καρδιές των αναγνωστών και να συνεχίσει να υπενθυμίζει ότι η μάθηση και η τέχνη συμπορεύονται στον ίδιο ανθρώπινο δρόμο.

Ο Διευθυντής
Βάσος Βασιλείου
Α' ΤΕΣΕΚ Λεμεσού

Χαιρετισμός Διευθυντή Μέσης Τεχνικής και Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης

Με ιδιαίτερη τιμή και βαθιά εκτίμηση απευθύνω χαιρετισμό στην παρούσα συλλογή διηγημάτων, η οποία αποτυπώνει με συνέπεια, ευαισθησία και παιδαγωγικό βάθος τον ουσιαστικό ρόλο της Μέσης Τεχνικής και Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης στην πνευματική και κοινωνική συγκρότηση του ανθρώπου.

Η έκδοση αυτή αναδεικνύει τη σχολική μνήμη ως δημιουργικό κεφάλαιο και τη μαθησιακή εμπειρία ως διαρκή διαδικασία καλλιέργειας γνώσης, ήθους και συνείδησης. Οι αφηγήσεις που περιλαμβάνονται στις σελίδες της λειτουργούν ως ζωντανές μαρτυρίες μιας εκπαιδευτικής πορείας που συνδέει τη γνώση με την πράξη, την τέχνη με την καθημερινή ζωή και τη δεξιότητα με την ανθρώπινη αξία.

Η Μέση Τεχνική και Επαγγελματική Εκπαίδευση και Κατάρτιση υπηρετεί διαχρονικά μια ολοκληρωμένη παιδαγωγική αντίληψη, όπου η μάθηση ενσωματώνεται στην πράξη και η πράξη αποκτά μορφωτικό περιεχόμενο. Στα εργαστήρια και στις αίθουσες των Τεχνικών και Επαγγελματικών Σχολών Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (ΤΕΣΕΚ) καλλιεργούνται δεξιότητες, ενισχύεται η υπευθυνότητα και διαμορφώνονται πολίτες με δημιουργική σκέψη, επαγγελματική επάρκεια και κοινωνική ευαισθησία.

Ιδιαίτερη σημασία της παρούσας συλλογής αποτελεί η σύνδεση των γενεών. Οι εμπειρίες των αποφοίτων συναντούν τις προσδοκίες των σημερινών μαθητών/μαθητριών και δημιουργούν έναν ουσιαστικό διάλογο που ενισχύει τη συνέχεια, τη συλλογική μνήμη και τη διαχρονική αξία της Τεχνικής και Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης. Μέσα από αυτόν τον διάλογο, η εκπαίδευση αναδεικνύεται ως πολιτισμικό αγαθό και ως σταθερός πυλώνας προόδου.

Θερμά συγχαρητήρια αξίζουν σε όλους όσους συνέβαλαν στον σχεδιασμό και την υλοποίηση της έκδοσης. Η συλλογική αυτή προσπάθεια αντανάκλα παιδαγωγική υπευθυνότητα, επιστημονική επάρκεια και ουσιαστική πίστη στην αποστολή του σχολείου.

Εύχομαι η παρούσα συλλογή να αποτελέσει πηγή έμπνευσης για τους μαθητές και τις μαθήτριες, σημείο αναστοχασμού για τους/τις εκπαιδευτικούς και σταθερό τεκμήριο της προσφοράς της Μέσης Τεχνικής και Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης στην κοινωνία. Η τέχνη της μάθησης και η μάθηση της τέχνης συναντώνται εδώ ως ενιαία παιδευτική διαδρομή που καλλιεργεί τον άνθρωπο και φωτίζει το μέλλον.



Δρ. Ηλίας Μαρκάτζης
Διευθυντής Μέσης Τεχνικής και
Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης

Σημείωμα της φιλολόγου – επιστημονικής υπεύθυνης της έκδοσης

Η παρούσα συλλογή αποτελεί καρπό μιας συστηματικής παιδαγωγικής και δημιουργικής διαδικασίας, η οποία θεμελιώθηκε στη βιωματική μάθηση, στη δυναμική της μνήμης και στη συνάντηση των γενεών μέσα από τον λόγο, την αφήγηση και την καλλιτεχνική έκφραση.

Η ιδέα της έκδοσης γεννήθηκε από την επιθυμία να αναδειχθούν οι ανθρώπινες ιστορίες που διαμόρφωσαν τη φυσιογνωμία της Α΄ Τεχνικής και Επαγγελματικής Σχολής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης. Οι αφηγήσεις των παλιών αποφοίτων προσεγγίστηκαν ως ζωντανό απόθεμα εμπειρίας, ικανό να αποτελέσει βάση λογοτεχνικής και παιδαγωγικής επεξεργασίας.

Στο πλαίσιο αυτό, οι μαθητές και οι μαθήτριες κλήθηκαν να συμμετάσχουν ενεργά σε όλα τα στάδια της διαδικασίας της προφορικής ιστορίας. Πραγματοποίησαν συνεντεύξεις με αποφοίτους, άκουσαν με προσοχή τις αφηγήσεις τους και ήρθαν σε άμεση επαφή με τα βιώματα, τα συναισθήματα και τις μνήμες μιας άλλης εποχής. Η διαδικασία αυτή ενίσχυσε την ενσυναίσθηση, την ιστορική συνείδηση και την κατανόηση της ανθρώπινης εμπειρίας μέσα στον χρόνο.

Το αφηγηματικό υλικό που συγκεντρώθηκε αποτέλεσε τη βάση για τη δημιουργική γραφή. Οι μαρτυρίες διαμορφώθηκαν σε διηγήματα μέσα από καθοδηγούμενη συγγραφική εργασία, συζήτηση και λογοτεχνική επεξεργασία, με σεβασμό στην αυθεντικότητα των αφηγήσεων και επίγνωση της ευθύνης που συνοδεύει τη μεταφορά της μνήμης στον γραπτό λόγο.

Παράλληλα, οι μαθητές κλήθηκαν να αποδώσουν εικαστικά τα διηγήματα, μεταφέροντας τις ιστορίες σε εικόνες και οπτικές συνθέσεις. Ιδιαίτερη έμφαση δόθηκε στη δημιουργία κόμικς, βασισμένων κυρίως στα ευτράπελα και τις χιουμοριστικές αφηγήσεις των αποφοίτων. Μέσα από αυτή τη διαδικασία, ο λόγος συναντήθηκε δημιουργικά με την εικόνα, ενισχύοντας τη διαθεματική προσέγγιση της μάθησης.

Η συγγραφή, η εικαστική απόδοση, η επιμέλεια των κειμένων και ο συνολικός συντονισμός της έκδοσης πραγματοποιήθηκαν με παιδαγωγικά και επιστημονικά κριτήρια, με στόχο τη δημιουργία ενός ενιαίου, συνεκτικού και αισθητικά ολοκληρωμένου συνόλου. Η συνεργασία με τους μαθητές ανέδειξε τη σχολική κοινότητα ως χώρο συλλογικής έκφρασης, δημιουργίας και ουσιαστικής μάθησης.

Συνολικά, η παρούσα έκδοση μπορεί να ιδωθεί ως παράδειγμα εκπαιδευτικής πρακτικής που συνδέει τη μνήμη με τη λογοτεχνική και καλλιτεχνική επεξεργασία και την αφήγηση με την παιδαγωγική διαδικασία. Οι αφηγήσεις των αποφοίτων αξιοποιούνται ως πρωτογενές αφηγηματικό υλικό, το οποίο διαμορφώνεται σε γραπτό λόγο μέσω συστηματικής επεξεργασίας και εκπαιδευτικής καθοδήγησης. Η συλλογή αναδεικνύει τη σχολική κοινότητα ως πεδίο διαγενεακής μετάδοσης βιωμάτων, αξιών και πολιτισμικών αναφορών, ενώ παράλληλα τεκμηριώνει τη δυνατότητα της τεχνικής και επαγγελματικής εκπαίδευσης να λειτουργεί όχι μόνο ως χώρος κατάρτισης, αλλά και ως χώρος πολιτισμικής παραγωγής και παιδευτικής συγκρότησης. Με τον τρόπο αυτό, αποτυπώνεται ένα συνεκτικό παράδειγμα διαθεματικής και βιωματικής μάθησης, στο οποίο η μνήμη, η αφήγηση και η δημιουργία συνιστούν ενιαίο εκπαιδευτικό πλαίσιο.

Μαρίνα Μαρθάρη
Φιλολόγος
Επιστημονική υπεύθυνη της έκδοσης

Εισαγωγή

«Η τέχνη της μάθησης, η μάθηση της τέχνης»

Α' Τεχνική Σχολή Λεμεσού – 70 χρόνια μνήμες υφαίνουν τον ιστό του μέλλοντος

Υπάρχουν στιγμές στην ιστορία ενός τόπου όπου ο χρόνος συγκεντρώνεται σαν φως· στιγμές όπου ένα σχολείο αναδύει ξανά την ουσία του και ξετυλίγει μπροστά μας τον αόρατο ιστό που ενώνει τις γενιές του. Ο εορτασμός των 70 χρόνων της Α' Τεχνικής Σχολής Λεμεσού αποτελεί ακριβώς μια τέτοια στιγμή: μια στιγμή όπου οι φωνές των ανθρώπων που πέρασαν από εδώ ανυψώνονται ξανά, όχι για να επιστρέψουν στο παρελθόν αλλά για να φωτίσουν το μέλλον.

Η συλλογή αυτή αντλεί το υλικό και τον παλμό της από τις συνεντεύξεις των αποφοίτων, από το πολύτιμο απόθεμα της μνήμης τους. Κάθε αφήγηση αποτέλεσε ψήγμα σοφίας, σπόρο εμπειρίας, μικρή αλήθεια που διατηρεί την αντοχή της απέναντι στον χρόνο. Ήταν ψηφίδες ενός ενιαίου μωσαϊκού που αποκαλύπτει τι σημαίνει να μαθαίνεις μια τέχνη και ταυτόχρονα να μαθαίνεις μέσα από την τέχνη.

Στο πέρασμα των δεκαετιών, οι αίθουσες και τα εργαστήρια της Σχολής συγκέντρωσαν χιλιάδες φωνές, σκέψεις, επιθυμίες και δημιουργικές προσπάθειες. Ο χώρος αυτός εξελίχθηκε σε τοπίο μαθητείας ζωής, όπου η γνώση αποκτά υλικότητα και υπόσταση: το γρέζι του μετάλλου, η τριβή της λίμας, ο ρυθμός του σφυριού, το φως μιας λάμπας που ανάβει πρώτη φορά στα χέρια ενός παιδιού. Εκεί αναπτύχθηκε ένας ιδιαίτερος τρόπος σκέψης, ένας τρόπος που ενώνει τον νου με το χέρι, τη θεωρία με την πράξη, το όραμα με το αποτέλεσμα.

Οι δάσκαλοι και οι τεχνίτες της Σχολής διαμόρφωσαν αυτόν τον πυρήνα. Πρόσφεραν πολύ περισσότερα από τεχνικές δεξιότητες: μετέδωσαν ήθος, σταθερότητα, υπομονή, σεβασμό προς κάθε υλικό και πίστη στη δύναμη της προσπάθειας. Κάθε συμβουλή τους άνοιγε δρόμους. Κάθε χειρονομία τους χάραζε τρόπους θέασης του κόσμου. Και κάθε μαθητής που στάθηκε δίπλα τους ένιωθε πως συμμετείχε σε μια αλυσίδα γνώσης που συνεχίζεται προς το μέλλον.

Οι ιστορίες των αποφοίτων αποκαλύπτουν τη ζεστασιά της συντροφικότητας, την ενέργεια της νεότητας, την αξία του μόχθου. Αναδεικνύουν εργαστήρια που άναβαν μέσα τους την αίσθηση του προορισμού, παρέες που διαμόρφωσαν χαρακτήρες, δασκάλους που άγγιζαν τη ζωή των παιδιών με τρόπο μοναδικό. Κάθε αφήγησή τους προσθέτει στο βιβλίο αυτό πνοή δημιουργίας, ίχνη εμπειρίας, αποτύπωμα που συνεχίζουν να μεταδίδουν φως.

Η τεχνική εκπαίδευση, όπως τη βιώνουν οι άνθρωποι της Σχολής, μοιάζει με τελετουργία: η θεωρία συναντά την πράξη, η πράξη γεννά αυτογνωσία και η αυτογνωσία μεταμορφώνει τον άνθρωπο. Ο μαθητής αποκτά δεξιότητες και μαζί τους καλλιεργεί υπομονή, ευγένεια στην ψυχή, καθαρότητα στη σκέψη και ακρίβεια στον τρόπο με τον οποίο προσεγγίζει τον κόσμο. Το εργαλείο γίνεται προέκταση του νου, ο πάγκος πεδίο δημιουργίας και ο χρόνος μετατρέπεται σε εσωτερικό μετρονόμο που κατευθύνει τη συγκέντρωση, την πρόοδο και τη βαθιά κατανόηση της πράξης.

Μέσα σε αυτό το περιβάλλον, οι αφηγήσεις των παλιών συναντούν τις προσδοκίες των νέων σε έναν χώρο κοινής αναγνώρισης: εκεί όπου η εμπειρία μετατρέπεται σε σοφία και η σοφία προσφέρει έμπνευση. Οι νεότεροι, διαβάζοντας τούτες τις ιστορίες, αγγίζουν τον κόσμο όπου το μάθημα συνεχίζεται σε κάθε επιλογή και σε κάθε λεπτή στιγμή της καθημερινότητας. Το έργο τους προσκαλεί σε έναν διάλογο γενεών, ανοίγοντας τον δρόμο προς τη μάθηση που ενώνει την τεχνική γνώση με την προσωπική ανάπτυξη. Παράλληλα, τους προσφέρει την πυξίδα που αναδεικνύει τη δύναμη της δημιουργικής πράξης και τη σταθερότητα της γνώσης που συνοδεύει τον άνθρωπο σε όλη του την πορεία.

Για όσους πορεύτηκαν πριν, οι σελίδες λειτουργούν σαν κάτοπτρο. Ανασύρουν μνήμες, ανθρώπους, στιγμές που έθεσαν θεμέλια ζωής. Φέρνουν ξανά το αίσθημα της αρχής, τον παλμό των πρωινών στα εργαστήρια και στις αίθουσες, τις σχέσεις που άνθισαν μέσα από απλές εμπειρίες. Κάθε μικρή στιγμή αποκτά ξανά τον χαρακτήρα του θεμελίου που εξακολουθεί να στηρίζει τον δρόμο της ζωής.

Στο σύνολό της, η συλλογή σχηματίζει μια γέφυρα: ενώνει το παρελθόν με το μέλλον, τη μνήμη με την προοπτική, το προσωπικό βίωμα με την κοινή ιστορία. Κάθε αφήγηση προσφέρει έναν κόκκο φωτός και όλοι μαζί συνθέτουν τον λεπτό ιστό της συνέχειας πάνω στον οποίο στηρίζεται κάθε νέο βήμα.

Έτσι, η Α΄ Τεχνική και Επαγγελματική Σχολή Εκπαίδευσης και Κατάρτισης Λεμεσού γιορτάζει τα 70 χρόνια της ως πηγή δημιουργίας και γνώσης που αποκτά συνείδηση. Αφήνει να διαφανεί η υπόσχεση πως η μάθηση δεν εξαντλείται στη γνώση, αλλά συνεχίζει να μορφοποιεί συνειδήσεις με διαύγεια, ευγένεια και εσωτερικό φως.

Κάθε ιστορία της συλλογής λειτουργεί σαν δώρο μνήμης προς όσους πορεύτηκαν και σαν δώρο σοφίας προς όσους ξεκινούν τώρα το ταξίδι τους. Έτσι, η τέχνη της μάθησης και η μάθηση της τέχνης συναντιούνται σε έναν κοινό τόπο: στον άνθρωπο που δημιουργεί, που εξελίσσεται και που φωτίζει τον δρόμο για τους επόμενους.



Το Δωμάτιο
Νικόλας Χαραλάμπους ΘΕΓ2

Το Δωμάτιο

Αν υπάρχει ένα δωμάτιο που με συνοδεύει ακόμη και σήμερα, τόσα χρόνια μετά, είναι εκείνο το μικρό, στενό, ενοικιαζόμενο δωμάτιο στη Λεμεσό· ο χώρος όπου σταθήκαμε σαν μια μικρή οικογένεια δυο αδελφιών, που προχωρούσαν μέσα σε διαδρομές γεμάτες μετατοπίσεις και νέες ευθύνες. Ο χώρος αυτός ο πυρήνας της ζωής μου, η κρυφή καρδιά που χτυπά κάτω από κάθε μνήμη και ταυτόχρονα εκείνο το κομμάτι ζωής που συνεχίζει να φωτίζει κάθε μου βήμα.

Ήμουν ακόμα παιδί όταν οι Άγγλοι ανακάλυψαν το κρυψόφυγο στο σπίτι μας. Δεν θυμάμαι όλα τα πρόσωπα, θυμάμαι όμως τον ήχο της πόρτας όταν την έσπασαν - έναν ήχο που εξακολουθεί να γρατσουνίζει τη μνήμη: δεν σβήνει, μόνο βαθαίνει. Εκείνη τη μέρα γράφτηκε το τέλος της παιδικότητά μας. Η μάνα μου μάζευε πράγματα με τα χέρια να τρέμουν. Ο πατέρας μου είπε μόνο μία φράση: «**Φεύκουμε απόψε**». Και φύγαμε. Δεν ξαναγύρισα ποτέ στο παιδί που ήμουν τότε.

Μετά την έξωση από τη Ζωοπηγή, πήγαμε για λίγο στην Καλαβασό, εκεί όπου ο πατέρας μου υπηρετούσε στο μεταλλείο. Το σπίτι ήταν ένα δωμάτιο όλο κι όλο, στραμμένο προς πρασινόχρωμους λόφους. Η μυρωδιά της γης ανέβαινε το απόγευμα μαζί με την υγρασία και γέμιζε τα πνευμόνια μας. Η διαμονή λειτούργησε σαν μεταβατική ανάσα· ο αέρας του μεταλλείου μπλεκόταν με τον καθημερινό παλμό της επιβίωσης, και η ζωή κινούνταν σε ρυθμό αναμονής. Κάθε στιγμή είχε κάτι προσωρινό· τα γέλια και τα βήματα και τα όνειρα ακολουθούσαν τον ίδιο παλμό, λες και ετοιμάζονταν για την επόμενη μετακίνηση. Οι λέξεις «όταν τελειώσουν οι φασαρίες, θα γυρίσουμε πίσω» ακούγονταν σαν ευχή της εποχής, μια ευχή που ταξίδευε χωρίς υποσχέσεις.

Στον Αγρό άρχισα να χαράζω τη δική μου πορεία. Οι δύο χρονιές του Γυμνασίου λειτούργησαν ως διάλειμμα από τη δύσκολη πραγματικότητα· ένα κεφάλαιο που μύριζε χειμώνα, πεύκο και πρωινή υγρασία. Οι σκάλες του σχολείου άνοιγαν μπροστά μου σαν μονοπάτια που χαράσσονται στο φως. Κάθε φράση των δασκάλων, κάθε σελίδα των βιβλίων μετατρέποταν σε πυξίδα, καθώς με οδηγούσε σε αυτό που η ψυχή μου αναζητούσε. Ο αδελφός μου πορευόταν δίπλα μου με σιωπηλή σταθερότητα. Το βλέμμα του κουβαλούσε βάρος ευθύνης δυσανάλογο για ένα παιδί και ήταν φανερό πως η ωριμότητά του ξεπερνούσε κατά πολύ την ηλικία του. Κι έτσι, μέσα στη σιωπηλή ανταλλαγή δυνάμεων, υφάνθηκε το λεπτό νήμα που εξακολουθεί να συνδέει τις ζωές μας.

Το 1959 φτάσαμε στη Λεμεσό. Η Τεχνική Σχολή άνοιγε τις πόρτες μιας νέας εποχής· οι διάδρομοί της υποδέχονταν τους πρώτους μαθητές, μια γενιά που βάδιζε με προσοχή και προσδοκία. Μπήκα απευθείας στην Τρίτη Τάξη, λόγω των δύο χρόνων στο Γυμνάσιο. Ο αδελφός μου δεν πήγε σχολείο. Δούλεψε. Έπρεπε. Και ξαφνικά βρεθήκαμε σε ένα ενοικιαζόμενο δωμάτιο, οι δυο μας.

Το δωμάτιο που μοιραστήκαμε στη Λεμεσό έγινε σιγά-σιγά το κέντρο της ζωής μας. Ένας χώρος γεμάτος εκκρεμότητες και ελπίδες. Οι τοίχοι κρατούσαν υγρασία, τα ρούχα κρέμονταν από σκουριασμένα καρφιά και η μικρή χαραμάδα στο ξύλινο παραθυρόφυλλο άφηνε μέσα το φως της πόλης, σαν ίχνη προσευχής πάνω στους τοίχους. Το χάραμα έβρισκε τον αδελφό μου να δένει τα παπούτσια του· τα δάχτυλά του κινούνταν γρήγορα, μαθημένα από νωρίς στη γλώσσα της δουλειάς. Εγώ σηκωνόμουν λίγο αργότερα· το μυαλό μου άγγιζε ήδη τα τετράδια, τις γραμμές των κυκλωμάτων, τους πίνακες των μαθημάτων που άνοιγαν μπροστά μου νέες πιθανότητες.

Κάθε απόγευμα το δωμάτιο γέμιζε από τις δυο ζωές που προχωρούσαν παράλληλα. Το παντελόνι της δουλειάς άφηνε σημάδια στον αέρα· το δικό μου τετράδιο άφηνε σημάδια στο ξύλινο τραπεζάκι. Η σιωπή ανάμεσά μας ήταν η κοινή πνοή, το φορτίο που γινόταν καθημερινή απόδειξη ότι μεγαλώνουμε με τρόπο ιδιαίτερο και ρυθμούς που επέβαλλε η εποχή και οι ανάγκες της. Μέσα σε αυτό το δωμάτιο μάθαμε την αξία της επιβίωσης· ως καθημερινή κατάφαση και επιθυμία να προχωρήσουμε μπροστά και να χτίσουμε το μέλλον μας.

Τα βράδια, όταν πια γυρίζαμε και οι δύο, το δωμάτιο μύριζε ιδρώτα, χρώμα και κιμωλία. Ο αδελφός μου έπεφτε συχνά στο στρώμα χωρίς να προλάβει να πλύνει τα χέρια του. Εγώ διάβαζα με το φως της μικρής λάμπας, που τρεμόπαιζε λες και ήθελε να σβήσει κι αυτή μαζί με μας.

Τις στιγμές πριν αποκοιμηθεί, η ανάσα του βάραινε και γινόταν ρυθμός στις σκέψεις μου· οι σελίδες της ηλεκτρολογίας γίνονταν δίαυλοι σε έναν κόσμο πιο φωτεινό. Στο συρτάρι τα τσαλακωμένα γράμματα της μάνας, με εκείνη τη φράση που δεν άλλαζε ποτέ: **«Να προσέχετε»**.

Η Λεμεσός άπλωνε έξω τη μυρωδιά της θάλασσας, των καυσίμων, της σκόνης. Στην καρδιά της πόλης, η Τεχνική Σχολή στεκόταν σαν νησί· σταθερή, φωτεινή, με τον δικό της ρυθμό. Μόλις περνούσα την πύλη, ένιωθα τη μέρα να ανυψώνεται. Λάδι μηχανής στους διαδρόμους. Φωνές συμμαθητών που έψαχναν τη γνώση στα εργαστήρια για να παλέψουν στη ζωή. Οι πίνακες γέμιζαν σχέδια και συνδέσεις· κάθε μάθημα άνοιγε παράθυρο καθαρού φωτός.

Κάποια απογεύματα ο αδελφός μου καθόταν δίπλα μου με ένα ποτήρι νερό. Μοιραζόμασταν σιωπές. Η ζωή μας προχωρούσε σαν δύο σπείρες καλωδίων που τροφοδοτούσαν το ίδιο ρεύμα - εκείνος στη δουλειά, εγώ στη γνώση. Του μιλούσα για κυκλώματα και εργαστήρια, για έννοιες που γνώριζα και για πράγματα που άνοιγαν μπροστά μου. Κι εκείνος άκουγε με χαμόγελο που ξεκινούσε από τα μάτια. Η δουλειά του και η δουλειά των γονιών μας γινόταν θεμέλιο της μάθησής μου, όπως η μάθησή μου λειτουργούσε σαν μικρή δικαίωση των καθημερινών τους κόπων.

Η Τεχνική έγινε το δεύτερο σπίτι μου· δεν ήταν εύκολο, ήταν όμως αναγκαίο.

Το εργαστήριο, τα τετράδια, οι συμμαθητές, οι σιωπές - όλα ήταν ο κόσμος που άνοιγε όταν ο δικός μου, ο πραγματικός, περιοριζόταν στα όρια τουωματίου μας. Κάθε καλώδιο που ένωνα ήταν σαν υπόσχεση προς τον αδελφό μου: «Δεν θα πάνε χαμένοι οι κόποι σου.»

Κάθε φορά που άκουγα τις φωνές των καθηγητών, σκεφτόμουν πως κάποιοι άνθρωποι μορφώνονται με βιβλία κι άλλοι από την ίδια τη ζωή. Εγώ είχα και τα δύο. Εκείνος είχε μόνο το δεύτερο.

«Προχωράς όμορφα», μου είπε. Η φωνή του γέμισε τον χώρο με φως. Εκείνη η στιγμή άνοιξε μια νέα συνειδητότητα: είχαμε ήδη ενηλικιωθεί. Η ενηλικίωση αποκτούσε μορφή μέσα σε μια φράση, σε ένα χαμόγελο, σε ένα βλέμμα που θύμιζε πως όλη η πορεία μας είχε νόημα.

Τα χρόνια πέρασαν. Η ζωή ξεδίπλωσε δρόμους, εργασία, ευθύνες, καινούριες στιγμές. Μα το δωμάτιο των δύο έφηβων αγοριών συνεχίζει να επιστρέφει κάθε φορά που περνώ την πύλη της Τεχνικής. Ο χώρος της Σχολής απλώνεται με ένα φως γνώριμο· ένας φάρος που επιστρέφει την ψυχή σε εποχές όπου ο άνθρωπος χτίζει τον χαρακτήρα του με κάθε του πράξη.

Περπατώ στους διαδρόμους και νιώθω τη μορφή του αδελφού μου να στέκεται δίπλα μου· ο ίδιος ρυθμός, η ίδια δύναμη, η ίδια αθόρυβη στήριξη. Το δωμάτιο αναδύεται ξανά μέσα μου: η χαραμάδα αφήνει φως, η λάμπα φωτίζει τις σελίδες, το κρεβάτι δέχεται την κόπωση· ο κόσμος απλώνεται σε δυο παράλληλες διαδρομές που καταλήγουν σε κοινό στόχο.

Και τότε έρχεται η φράση που αναδύεται κάθε φορά: «Τα καλύτερά μου χρόνια». Επιβεβαίωση της πορείας μου, της πορείας μας· φορέας όλης της ουσίας εκείνης της εποχής. Τα καλύτερα χρόνια· γεμάτα κόπο, αγάπη, επιμονή και πίστη· χρόνια που διαμόρφωσαν τον άνθρωπο που έγινα και συνεχίζουν να ακουμπούν το παρόν μου με σταθερότητα και φως.

Το δωμάτιο των εφηβικών μας χρόνων ζει ακόμη μέσα μου: χώρος που αναπνέει και φωτίζει κάθε πλευρά της μνήμης· τόπος που συμβολίζει την αρχή, την πορεία, τη σιωπηλή δύναμη και την κοινή μας ιστορία.

Και κάθε φορά που περνώ έξω από την Τεχνική, η ψυχή μου ψιθυρίζει την ίδια φράση: **Μαθητής· πάλι μαθητής.**

Οι Νυχτερινές Κλήσεις

Τα χρόνια εκείνα ο αέρας κουβαλούσε ανησυχία, αναμονή και σιωπές· εποχή που φαινόταν πάντα έτοιμη να αλλάξει μορφή από τη μια μέρα στην άλλη. Κι όταν έφτανε η νύχτα, ερχόταν με βήματα που σταματούσαν έξω από την πόρτα, με χαμηλές φωνές που δεν ήθελαν να αναστατώσουν τον κόσμο, μα τελικά τον μεταμόρφωναν.

Ήμουν μαθητής, μα η ζωή δεν μας επέτρεπε να είμαστε μόνο αυτό.

Τις νύχτες περνούσαν... και μας μάζευαν. Κανείς δεν έλεγε πολλά. Μόνο ένα: «σήμερα έχει μάθημα». Και ακολουθούσαμε. Το θέατρο του Λανιτίου μάς υποδεχόταν σκοτεινό. Οι σειρές των καθισμάτων έμοιαζαν με πρόσωπα που μας παρακολουθούσαν καθώς μαθαίναμε όπλα, κινήσεις, σιωπές. Ήταν εκπαίδευση που δεν ταιριάζει σε παιδιά — μα η εποχή το απαιτούσε.

Η μυρωδιά της σκόνης και του ξύλου γινόταν ολόκληρη ατμόσφαιρα. Ο ήχος του όπλου όταν το σηκώναμε στον ώμο είχε το βάρος της ανάγκης, όχι της επιλογής.

Την επόμενη μέρα στο σχολείο προσπαθούσαμε να συνεχίσουμε σαν να μην είχε συμβεί τίποτα. Οι καθηγητές μιλούσαν για κυκλώματα και δυνάμεις, για αντίσταση και τάση· κι εγώ άκουγα αυτές τις λέξεις λες και είχαν άλλη σημασία. Η «αντίσταση» δεν ήταν πια μόνο ηλεκτρική. Η «τάση» δεν ήταν πια μόνο αριθμός.

Κάποτε ο Αντρέας, ο πιο ήσυχος της τάξης, γύρισε και μου είπε:

«Εννά γίνουμε άντρες πριν την ώρα μας, Αβέρωφ.»

Δεν ήξερα τι να απαντήσω, μα κάτι μέσα μου συμφώνησε.

Ο δρόμος από το σχολείο προς το δωμάτιό μας ήταν στενός, γεμάτος σκιές. Όταν έφτανα, έβρισκα τον αδελφό μου να καθαρίζει τα χέρια του από τη δουλειά. Με κοίταζε με εκείνο το βλέμμα που ήξερε χωρίς να ρωτά. Δεν του έλεγα τίποτα. Κι εκείνος δεν με ρωτούσε ποτέ.

Τα βράδια διάβαζα κάτω από το φως της μικρής λάμπας. Το φως τρεμόπαιζε, σαν να πάλευε με τη νύχτα. Οι σελίδες της ηλεκτρολογίας ήταν το αντίβαρο στον άλλο κόσμο — εκείνον που άνοιγε κάθε φορά που μας μάζευαν.

Μερικές φορές, τη στιγμή που έκλεινα το βιβλίο, σκεφτόμουν πόσο περίεργα ήταν τα χρόνια μας: να μαθαίνεις ταυτόχρονα πώς να χτίζεις, και πώς να καταστρέφεις. Πώς να φτιάχνεις κυκλώματα, και πώς να στέκεσαι σε παράταξη. Πώς να κρατάς μολύβι, και πώς να κρατάς όπλο.

Μια νύχτα, πιο αργά απ' ό,τι συνήθως, όταν πια γυρίσαμε και σκορπίσαμε στα δρομάκια, ο ουρανός είχε μια παράξενη ησυχία. Στάθηκα για λίγο και άκουσα τη Λεμεσό να ανασαίνει· η θάλασσα ήταν μανιασμένη, τόσο που άκουγα τα κύματα να σπάνε πάνω στην επίχωση, τα φώτα της πόλης αναβόσβηναν σαν να μας μετρούσαν έναν-έναν.

Για μια στιγμή σκέφτηκα πως η ζωή μας έμοιαζε με καλώδιο· είχε το κύκλωμά της που έφερνε φως, κι εκείνο το άλλο που, αν το ένωνες λάθος, μπορούσε να σε κάψει.

Κι όμως, μέσα σε όλα αυτά, ήμασταν μαθητές. νας ολόκληρος κόσμος εκεί έξω βρισκόταν σε αναβρασμό· σιγοέβραζε και κατά καιρούς, ξεσπούσε. Μα εμείς, κάθε πρωί, περνούσαμε την πύλη της Τεχνικής. Κρατούσαμε τετράδια, δεν βλέπαμε αναφορές. Ακούγαμε καθηγητές, όχι εντολές.

Μερικές φορές, όταν μύριζα το γράσο στον διάδρομο, νόμιζα πως ο κόσμος ισορροπούσε για λίγο. Πως υπήρχε χώρος για τη ζωή που θέλαμε, όχι μόνο για τη ζωή που έπρεπε να ζήσουμε.

Και σήμερα, όταν περνώ μπροστά από το κτήριο, νιώθω πάλι εκείνη την ανάσα της εποχής· όχι τη νύχτα που φόβιζε, μα τη μέρα που σηκωνόταν και μας τραβούσε προς το φως. Η Τεχνική στέκει ακόμη με τον ίδιο τρόπο· σαν να κρατά μέσα της τις ζωές που πέρασαν, τις σιωπές, τους αγώνες, τις μικρές αντοχές που μεγάλωσαν και μάς έμαθαν πώς να στεκόμαστε στα πόδια μας.

Κι όσο κοιτάζω τα παράθυρα και τους διαδρόμους, κάτι μέσα μου αναγνωρίζει εκείνο το παιδί που προχωρούσε με τετράδιο στο χέρι κι εκείνο τον νέο που έμαθε πως η δύναμη της ζωής γεννιέται σιωπηλά, σε δωμάτια μικρά, από καρδιές μεγάλες.

**Τα διηγήματα αυτά αντλούν την έμπνευσή τους από τις αφηγήσεις του
Αβέρωφ Στυλιανίδη, αποφοίτου του 1963, κλάδου Ηλεκτρολογίας.**

Πορεία ζωής: κατασκευή και εγκατάσταση ανελκυστήρων.

Τίτλος που αναδύθηκε μέσα από τις μνήμες του: «Τα καλύτερά μου χρόνια».

Μήνυμα προς τους μαθητές: η τεχνική εκπαίδευση διαθέτει μεγάλη αξία· χρειάζεται σεβασμό, επιμονή και δουλειά. Προσφέρει στήριγμα για τη ζωή και το επάγγελμα - όπως πρόσφερε και σε εκείνον.

Το παιδί που αγαπούσε το φως

Ένα αλληγορικό παραμύθι για μικρά και μεγάλα παιδιά

Κάποτε, σ' ένα μικρό χωριό με πλαγιές γεμάτες αμπέλια, ζούσε ένα αγόρι που του άρεσε να φτιάχνει πράγματα. Ξεβίδωνε ρολόγια, έφτιαχνε ξύλινες ρόδες, κολλούσε σπασμένα ποτήρια. Τα χέρια του ήταν ανήσυχα κι η καρδιά του γεμάτη περιέργεια.

Μα στο χωριό δεν υπήρχε σχολείο για παιδιά σαν κι αυτό. Για να συνεχίσει να μαθαίνει, έπρεπε να κατέβει στην πόλη. Έτσι, ένα πρωί, μόλις δώδεκα χρονών, άφησε πίσω το σπίτι του και ξεκίνησε το μεγάλο ταξίδι. Στο σακιδίό του είχε λίγα ρούχα, λίγο ψωμί και μια μικρή λάμπα πετρελαίου που του έδωσε η μητέρα του.

Η πόλη τον τύλιξε με τη φασαρία της. Το δωμάτιο όπου έμενε ήταν σκοτεινό, με μια τουαλέτα έξω στην αυλή και νερό παγωμένο. Όμως εκείνος δεν παραπονιόταν. Κάθε βράδυ, άναβε τη μικρή του λάμπα και διάβαζε. Έμαθε πώς το ρεύμα περνά μέσα από το σύρμα, πώς το φως γεννιέται από τη σπίθα, πώς η υπομονή είναι κι αυτή μια μορφή δύναμης.

Τα χρόνια κύλησαν. Το παιδί μεγάλωσε, σπούδασε ηλεκτρολογία και άρχισε να μαθαίνει στους άλλους, όσα έμαθε εκείνο κάποτε μόνο του. Έγινε δάσκαλος. Μιλούσε χαμηλόφωνα, με σιγουριά, και οι μαθητές τον άκουγαν προσεκτικά, γιατί ένιωθαν πως κάθε του λόγος είχε περάσει από την ψυχή του.

Τους μάθαινε για το φως μα όχι μόνο το ηλεκτρικό. «Το φως που φτιάχνεις με τα χέρια σου», έλεγε, «μπορεί να φωτίζει και μέσα σου.»

Μερικές φορές, έπιανε τα χέρια των μαθητών του πάνω στο μυστρί, στο σύρμα, στο ξύλο και τους έδειχνε πως η γνώση είναι πράξη, αφοσίωση και ευθύνη. Τους θύμιζε ότι η δουλειά έχει πάντα μέσα της σεβασμό.

Όταν τα χρόνια πέρασαν κι εκείνος έγινε διευθυντής, συνέχισε να περπατά στους ίδιους διαδρόμους, να χαιρετά τους μαθητές, να θυμάται τον εαυτό του παιδί με τη μικρή λάμπα στο σκοτάδι.

Κάποιοι έλεγαν πως είχε ένα χάρισμα: όπου κι αν πήγαινε, οι λάμπες φωτίζαν λίγο πιο δυνατά. Κι εκείνος χαμογελούσε και έλεγε: «Το φως μεγαλώνει, όταν το μοιράζεσαι.»

Τώρα πια, όταν περπατά στην αυλή της Σχολής, ακούει τα βήματα των παλιών μαθητών να σμίγουν με τα καινούργια. Ο αέρας γεμίζει φωνές, ιστορίες και φως. Νιώθει πως κάθε λάμπα που ανάβει, κάθε μάτι που λάμπει, είναι ένα κομμάτι απ' το δικό του ταξίδι.

Κι έτσι, μένει στη μνήμη όλων ως ο άνθρωπος που έστησε το εργαστήρι του φωτός· ο δάσκαλος που έδειξε πως το φως κατοικεί στους ανθρώπους.

Ο άνθρωπος με το μπλε αυτοκίνητο

Στην άκρη μιας ήσυχης πόλης, εκεί όπου οι αυλές μύριζαν πεύκο και οι τοίχοι κρατούσαν τη μνήμη του χρόνου, υπήρχε ένα σχολείο γεμάτο ζωή. Οι αίθουσες ανέδιδαν άρωμα από λάδι μηχανής, σίδηρο και πρωινό ήλιο, κι οι αυλές αντηχούσαν από εφηβικές φωνές και βήματα που προμήνυαν όνειρα.

Κάθε μέρα, πολύ πριν χαράξει, έφτανε ένας άνθρωπος μ' ένα παλιό μπλε αυτοκίνητο. Το όχημα σταματούσε πάντα στο ίδιο σημείο, πίσω από το καγκελάκι, σαν να ακολουθούσε έναν ιερό ρυθμό. Από μέσα κατέβαινε ο Διευθυντής, ο κύριος Μιχαήλ, με το ήρεμο βλέμμα και το σταθερό του βήμα, που έδινε αίσθηση σιγουριάς σε όσους τον έβλεπαν.

Προχωρούσε στην αυλή με χαμόγελο λες και χαιρετούσε το φως που ξυπνούσε. Ξεκλείδωνε τις αίθουσες, τίνιζε τη σκόνη από τα θρανία και τοποθετούσε ένα κόκκινο γαρούφαλλο σ' ένα ποτήρι με νερό στο γραφείο του. Η χειρονομία έμοιαζε με ευχή, σαν να έλεγε στον χώρο: «Καλή μέρα να έχουμε». Κάθε πράξη του γέμιζε αγάπη και σεβασμό.

Οι μαθητές ένιωθαν δέος μπροστά του μα και απέραντη στοργή. Ο κύριος Μιχαήλ γνώριζε κάθε παιδί με το μικρό του όνομα, το χωριό του, τη δυσκολία του, την ελπίδα του. Είχε μέσα του έναν ήσυχο τρόπο να πλησιάζει τους ανθρώπους και να τους κάνει να νιώθουν σπουδαίοι.

Ένα πρωινό, ένας μικρός μαθητής, ο Στέλιος, ξύπνησε πολύ νωρίς. Είχε αποφασίσει να του κάνει πλάκα. Κρύφτηκε πίσω από το κιγκλίδωμα, περιμένοντας τη γνώριμη μηχανή του μπλε αυτοκινήτου. Το φως του ήλιου άρχισε να απλώνεται σιγά-σιγά στα δέντρα, όταν φάνηκε ο κύριος Μιχαήλ.

- Καλημέρα, κύριε Μιχαήλ! φώναξε δυνατά ο μικρός.

Ο Διευθυντής στάθηκε, τον κοίταξε με απορία και μειδίασε.

- Κατάφερες να φτάσεις πριν από μένα! Τι συνέβηκε, γιατί;

Και το παιδί, με σοβαρό ύφος, απάντησε:

- Ήρθα να δω αν είσαι ζωντανός ή πεθαμένος, γιατί άκουσα πως έφαγες θανατήτες!

Ο κύριος Μιχαήλ γέλασε τόσο εγκάρδια, που το προαύλιο γέμισε χαρά. Από εκείνη τη μέρα, ο Στέλιος τον έβλεπε σαν δικό του άνθρωπο.

Ο Μιχαήλ καταλάβαινε τα πάντα για τη ζωή. Ο πατέρας του ήταν χτίστης κι εκείνος αγαπούσε τις πέτρες. Πίστευε πως κάθε πέτρα έχει ψυχή και πως, αν τη γνωρίσεις καλά, μπορείς να στεριώσεις πάνω της έναν ολόκληρο κόσμο.

Όταν ο παλιός μαθητής του άρχισε να χτίζει το σπίτι του και ήθελε να επενδύσει με πέτρα την περίφραξη, ο κύριος Μιχαήλ πήγε κοντά του με το καπελάκι του και το μυστρί στο χέρι.

- Άνθρωπο να σου χτίσει την πέτρα δε χρειάζεται να ψάξεις· μπορείς και συ, του είπε.

Κι έσκυψε δίπλα του, του έδειξε πώς να επιλέγει την πέτρα που δένει με την άλλη, πώς να αφήνει φως να περνά ανάμεσά τους.

- Οι πέτρες, παιδί μου, ανασαίνουν. Έτσι κρατούν τον ήλιο μέσα τους.

Έπειτα έβαλαν μαζί τις πρώτες πέτρες. Ο ήλιος τους ζέσταινε, το τσιμέντο άχνιζε στον αέρα, κι ο κύριος Μιχαήλ είπε γελώντας:

- Αν συνεργαζόμαστε έτσι, θα χτίσουμε έναν κόσμο γεμάτο χαρά!

Από τότε, ο Στέλιος κουβαλούσε τη φωνή του παντού. Όταν αργότερα μπήκε κι εκείνος στην τάξη ως εκπαιδευτικός, άκουγε μέσα του τον παλιό Διευθυντή να του ψιθυρίζει:

- Αν αγαπάς τους μαθητές σου, θα δεις το φως μέσα στα μάτια τους.

Πέρασαν χρόνια, δεκαετίες. Ο κύριος Μιχαήλ έφυγε από τη ζωή μα το πνεύμα του έμεινε στο σχολείο. Κάθε φορά που φυσούσε νοτιάς, τα δέντρα της αυλής έγερναν απαλά σαν να τον χαιρετούσαν. Κάποιοι έλεγαν πως τα χαράματα ένα μπλε αυτοκίνητο περνούσε αργά πίσω απ' το κάγκελο και σταματούσε για λίγο σαν να ήθελε να θυμηθεί.

Όποιος τύχαινε να βρεθεί εκεί εκείνη την ώρα, ένιωθε το άρωμα του πεύκου να γεμίζει τον αέρα. Και τότε μια φωνή γλυκιά σαν ανάσα, ψιθύριζε:

- Να βάζεις πάντα το γαρύφαλλο στο ποτήρι.

Και ο ήλιος ανέβαινε λίγο πιο ψηλά.

Γιατί, κάθε σχολείο κρατά μέσα του τους ανθρώπους που το αγάπησαν. Και κάθε ψυχή που δίδαξε με καλοσύνη, αφήνει πίσω της φως. Ο κύριος Μιχαήλ έμεινε για πάντα εκεί – στην αυλή με τα πεύκα, στους τοίχους που ανασαίνουν, στο άρωμα του λαδιού και του πρωινού ήλιου. Σαν πέτρα που στηρίζει το σπίτι της γνώσης και της ανθρωπιάς.

Τα διηγήματα αυτά αντλούν την έμπνευσή τους από τις αφηγήσεις του Στέλιου Χριστοφίδη, αποφοίτου του 1973, θεωρητικού κλάδου – Τεχνικού Βοηθού Ηλεκτρολόγου.

Πορεία ζωής: αφιτηρέτησε ως Ανώτερος Λειτουργός Εκπαίδευσης· υπηρέτησε στην Α΄ Τεχνική Σχολή Λεμεσού ως εκπαιδευτικός, Βοηθός Διευθυντής και Βοηθός Διευθυντής Α΄ (1979–2009).

Τίτλος που αναδύθηκε μέσα από τις μνήμες του: «Α΄ Τεχνική Λεμεσού, αγάπη μου».

Μήνυμα προς τους μαθητές: εκτιμήστε την ευκαιρία φοίτησης στην Τεχνική· η ιστορία αποδεικνύει ότι πολλοί άριστοι επαγγελματίες έχουν ρίζες εδώ. Αξιοποιήστε τις δυνατότητες της εποχής, αγαπήστε ό,τι κάνετε και κρατήστε τον σεβασμό και το μέτρο σε κάθε βήμα.



Η Ανθοδέση
Ελένη Καρβούνη ΘΕΓ2

Η Ανθοδέσμη

Ένα παραμύθι για μικρά και μεγάλα παιδιά

Μια φορά κι έναν καιρό, σ' ένα σχολείο που μύριζε κιμωλία, θαλασσινό αέρα και εφηβικά όνειρα, φοιτούσε ένα κορίτσι που το έλεγαν Γεωργία. Είχε βλέμμα καθαρό σαν πρωινό φως και χαμόγελο που μπορούσε να ισιώσει κάθε δύσκολη μέρα.

Στο ίδιο σχολείο φοιτούσαν και δύο αγόρια, που ήταν ερωτευμένα μαζί της - ο Μάρκος και ο Τάσος. Δυο καρδιές νεανικές, δυο ψυχές ανυπόμονες.

Ο Μάρκος ήταν ήρεμος, μετρημένος, από αυτούς που σκέφτονται πριν μιλήσουν. Ο Τάσος πάλι ήταν ο ατίθασος της τάξης - σπίθα στο βλέμμα, βήμα γρήγορο, φαντασία που δεν χωρούσε σε καμιά αυλή σχολείου.

Μια μέρα, καθώς έφταναν όλοι για μάθημα, ο Τάσος ψιθύρισε στον Μάρκο:

«Βάζουμε στοίχημα;»

«Τι στοίχημα πάλι;»

«Όποιος φέρει στη Γεωργία την πιο μεγάλη ανθοδέσμη... δικαιούται να τη διεκδικήσει!»

Ο Μάρκος χαμογέλασε διστακτικά. Ο Τάσος όμως ήδη άστραφτε από ενθουσιασμό.

«Εντάξει... αλλά ανθοδέσμη. Όχι τρέλες!»

«Μμμ... ανθοδέσμη ναι...», είπε ο Τάσος με εκείνο το ύφος που έκανε τους καθηγητές να πιάνουν το κεφάλι τους.

Ο Μάρκος έτρεξε στο ανθοπωλείο δυο δρόμους πιο κάτω. Διάλεξε προσεκτικά τριαντάφυλλα και ζέρμπερες, σε ό,τι χρώμα του θύμιζε τη Γεωργία. Με τα λιγοστά του χρήματα, μα με περίσσια φροντίδα, έφτιαξε ένα όμορφο, τακτικό μπουκέτο, δεμένο με κορδελίτσα.

Ο Τάσος όμως... Ο Τάσος κοίταξε τριγύρω την αυλή. Ένα μικρό δέντρο, νεαρό και καταπράσινο, του χαμογελούσε - σαν να του έλεγε «Τι λες; Δεν κάνουμε καμιά τρέλα;».

Κι έτσι έκανε. Με όλη τη δύναμη της νίσιης του, τράβηξε, έσπρωξε, αγκάλιασε τον κορμό, κατακύλησε στο χώμα, πάλεψε με τις ρίζες και - να μην το ξεχνάμε - ζήτησε λίγη βοήθεια κι από ένα μικρό τσεκούρι που είχε «δανειστεί» από την αποθήκη του σχολείου. Κι όταν οι συμμαθητές του γύρισαν και τον είδαν... στεκόταν με ολόκληρο το δέντρο αγκαλιά.

«Τι έκαμε τούτος ο κατάπελλος;» διερωτήθηκε με έκπληξη μια συμμαθήτριά.

«Εν γίνεται!» έκρωξε ο Μάρκος.

«Ε, και πώς να φέρω μεγαλύτερη ανθοδέσμη από σένα;» απάντησε ο Τάσος, φυσώντας τα φύλλα από το μπλουζάκι του.

Όλο το σχολείο ξέσπασε σε γέλια. Οι καθηγητές έτρεξαν, οι φωνές τους έσμιξαν με το θρόισμα των φύλλων:

«Τάσοοο! Τι έκαμες;!»

Μα ο Τάσος δεν πτοήθηκε. Ίσιωσε την πλάτη, πήρε φόρα και περπάτησε ως τη Γεωργία με το δέντρο στον ώμο, σαν παραμυθένιος ήρωας.

«Για σένα! Η πιο μεγάλη ανθοδέσμη της Κύπρου!» είπε, λαχανιασμένος μα περήφανος.

Τα παιδιά στην αυλή πάγωσαν, ύστερα γέλασαν, κι ύστερα καταχειροκρότησαν. Κι ο κύριος Στέλιος, διατηρώντας ακόμη τη σοβαρότητά του, άγγιξε το μέτωπο... κι ένα χαμόγελο, αθέλητο, γλίστρησε στα χείλη του.

Η Γεωργία έμεινε με το στόμα ανοιχτό. Ο Μάρκος δίπλα της έσφιξε την ανθοδέσμη του σαν να έλεγε:

«Εγώ τουλάχιστον... εν εξερίζωσα τίποτε!»

Ο διευθυντής σταυροκοπήθηκε. Και ο κύριος Στέλιος ψιθύρισε:

«Η Παναγία μαζί μας...»

Η Γεωργία, κατακόκκινη, κρατούσε στο ένα χέρι το μικρό μπουκέτο του Μάρκου - φίνο, ευγενικό, ευδιαστό. Και μπροστά της στεκόταν ο Τάσος, αγκαλιά με ένα ολόκληρο δέντρο.

Τους κοίταξε και τους δύο· ένωσε τη ζεστασιά του ενός, την τόλμη του άλλου, την αθωότητα και των δύο. Κατέβασε το βλέμμα και είπε απαλά:

«Εν εχρειαζόταν το στοίχημα, ρε παιδιά... μα εν να το θυμούμαι για πάντα!»

Και χαμογέλασε.

Από εκείνη τη μέρα, το δέντρο απέκτησε ιδιαίτερη θέση στον σχολικό μύθο. Κάποιοι έλεγαν πως ξαναφύτρωσε στην καρδιά της αυλής. Άλλοι πως ρίζωσε στο βλέμμα της Γεωργίας. Κι άλλοι πως έγινε σύμβολο της τρέλας που κουβαλά ο έφηβος όταν αγαπά.

Μα για τη Γεωργία έμεινε πάντα παραμύθι. Το παραμύθι των νεανικών χρόνων, της τόλμης, της πρώτης αγνής αγάπης. Παραμύθι που είχε τη μυρωδιά του γέλιου και εκείνης της γλυκιάς, αθώας απερισκεψίας της πρώτης νιότης.

Κάπως έτσι γεννήθηκε ο θρύλος του αγοριού που πρόσφερε στην αγαπημένη του δέντρο αντί ανθοδέσμης. Και κάπως έτσι έμεινε στην καρδιά της κοπέλας ένα παραμύθι γραμμένο με φύλλα, χρώμα και φως - παραμύθι που ζούσε στις αυλές σαν χαμόγελο, θυμίζοντας πως η νεανική αγάπη πάντα βρίσκει τον δικό της τρόπο να εκφραστεί, όσο παράξενος κι αν μοιάζει.

Το όνειρο

Η Γεωργία έφτασε στη Λεμεσό μέσα σε ένα πρωινό που έμοιαζε να κρατά ακόμη τη μυρωδιά της Αμμοχώστου. Το φόρεμά της είχε πάνω του το αλάτι του περασμένου καλοκαιριού· εκείνου του καλοκαιριού που έμεινε μετέωρο ανάμεσα στη ζωή και τον ξεριζωμό. Ο αέρας του καινούργιου τόπου ήταν πιο πυκνός, λες και ήθελε να τους αγκαλιάσει και να τους δοκιμάσει την ίδια στιγμή.

«Πάμε, κόρη μου», είπε η μάνα της, και η φωνή της είχε μια σταθερότητα επιτηδευμένη προδίδοντας προσπάθεια και αξιοπρέπεια· μια φωνή που κρατούσε όρθια την οικογένεια σε έναν κόσμο που άλλαζε απότομα.

Το σχολείο στεκόταν μπροστά τους· μεγάλο, ξένο και όμως απαραίτητο. Στα μάτια της Γεωργίας έμοιαζε με πόρτα που άνοιγε προς το άγνωστο μέλλον, την ίδια στιγμή που κάποια άλλη πόρτα έκλεινε οριστικά πίσω της. Η Αμμόχωστος ζούσε πια μόνο μέσα της, βυθισμένη στα αλατισμένα νερά της μνήμης, γαντζωμένη σε ό,τι απέμεινε από το παρελθόν.

Οι καθηγητές υποδέχτηκαν τους νέους μαθητές με χαμόγελα κουρασμένα, μα γεμάτα ανθρωπιά· πολλοί πρόσφυγες κι οι ίδιοι. Στο βλέμμα τους καθόταν εκείνη η γνώριμη σιωπή που προσπαθεί να γίνει δύναμη. Ανάμεσά τους ξεχώριζε η ήσυχη παρουσία του κυρίου Στέλιου, του καθηγητή της Διακοσμητικής. Την πλησίασε πρώτος και της έδωσε το χέρι. «Καλώς όρισες, κόρη μου. Εδώ... είμαστε ομάδα, οικογένεια. Εν να σταθούμε ο ένας εις τον άλλον».

Η Γεωργία ένιωσε τότε πως κάποιος την είδε αληθινά. Ως άνθρωπο που είχε μέσα του τον πόνο και την ανάσα μιας ολόκληρης πόλης· που προχωρούσε με τη μνήμη στον ώμο και την αποφασιστικότητα στο βλέμμα να ριζώσει στον νέο τόπο και να χτίσει τη δική της ζωή, τη δική της πραγματικότητα.

Το τμήμα της Διακοσμητικής λειτουργούσε ήδη· όμως η Αγγειοπλαστική, το κομμάτι που τους γοήτευε περισσότερο, ακόμη ετοιμαζόταν. Οι μαθητές περίμεναν τη δημιουργία του με λαχτάρα. Η ιδέα της γης, του πηλού, της φωτιάς άναβε μέσα τους την επιθυμία να πλάσουν στους τροχούς τα όνειρά τους.

«Εν να γίνει τμήμα, εν να έρτουν τροχοί, εν να ανάψουν φούρνοι... Περιμένετε λίον. Εν δύσκολοι καιροί», άκουγαν συχνά· και η αναμονή γινόταν μικρή γιορτή που μεγάλωνε μέρα τη μέρα.

Κάθε καινούργια μέρα έφερνε και μια υπόσχεση: χώρος, φούρνος, τροχοί. Η αναμονή μεγάλωνε το όνειρο, σαν να το έπλαθε ο χρόνος ώσπου να πάρει μορφή.

Όταν άνοιξαν ένα πρωί την πόρτα του εργαστηρίου και είδαν τους πρώτους τροχούς να λάμπουν στη σειρά, γυαλισμένοι περιμένοντας τα χέρια τους, η Γεωργία χαμογέλασε. Το χαμόγελο της ήταν καθαρό, βαθύ· το πρώτο που άνθισε χωρίς σκιές.

Στην τάξη υπήρχε κι ένας συμμαθητής που η Γεωργία τον ήξερε βαθιά από πριν. Από την Αμμόχωστο ήταν ήδη ζευγάρι – ένα αθώο, νεανικό δέσιμο που είχε ανθίσει πριν από τα γεγονότα και τώρα ταξίδευε μαζί τους στον νέο τόπο. Οι καθηγητές τους το γνώριζαν· οι περισσότεροι είχαν υπηρετήσει στην Τεχνική της Αμμοχώστου πριν βρεθούν κι αυτοί πρόσφυγες στη Λεμεσό, και έβλεπαν με καλοσύνη αυτό το μικρό στηρίγμα που κρατούσε όρθια τα παιδιά μέσα στην αναστάτωση. Το ζεστό βλέμμα τους έδινε στη Γεωργία μια αίσθηση ασφάλειας, σαν να συνέχιζε κάτι από την παλιά της ζωή μέσα στον καινούργιο κόσμο.

Η τάξη τους είχε δέκα παιδιά – πέντε κορίτσια, πέντε αγόρια – όλα πρόσφυγες από την Αμμόχωστο. Είχαν διασκορπιστεί σε χωριά και συνοικίες της Λάρνακας και της Λεμεσού, κι έφταναν κάθε πρωί με λεωφορεία που διέσχιζαν μεγάλες αποστάσεις. Ήταν σαν να είχαν χαθεί για λίγο μέσα στη νέα τους πραγματικότητα, κι έτσι οι συναντήσεις τους

περιορίστηκαν στον χώρο του σχολείου· εκεί, όμως, μέσα σε λίγες εβδομάδες, έγιναν οικογένεια. Στήριγμα ο ένας για τον άλλον, παρέα σε μια ζωή που έψαχνε ξανά τις ρίζες της.

Την ημέρα της εκδρομής, η στολή ήταν κανόνας: μπλε φούστα με πιέτες, άσπρο μπουκάμισο τα κορίτσια· γκριζο παντελόνι, τρικό και πουκάμισο τα αγόρια. Ο συμμαθητής της όμως διάλεξε καφέ παντελόνι. «Έν μπαίνεις μέσα», του είπε ο καθηγητής και έκλεισε την πόρτα του λεωφορείου.

Εκείνος γέλασε, έκανε δυο βήματα πίσω... και με εκείνη την τόλμη που άναβε τους γύρω του, παρότρυνε τους συμμαθητές του να κατεβούν όλοι από το σχολικό λεωφορείο. Κι έτσι έγινε. Η τάξη σύσσωμη μπήκε σε άλλο λεωφορείο, δύο-τρεις φίλοι μπροστά, οι υπόλοιποι πίσω, και όπου πήγαινε η εκδρομή, ακολουθούσαν, χαιρετώντας και γελώντας κουβαλώντας μέσα τους τη ζωντάνια και το κέφι της εφηβικής τρέλας. Η επόμενη μέρα έφερε γονείς, εξηγήσεις και αποβολές· όμως για τη Γεωργία αυτή η ιστορία έμεινε ζωντανή ανάμνηση που τη συνοδεύει μέχρι και σήμερα.

Τα χρόνια προχώρησαν, φέρνοντας αλλαγές, δοκιμασίες, μικρές νίκες που άφηναν σημάδια στην πορεία της· στιγμές απαλές, στιγμές απαιτητικές, πάντοτε όμως με ξεκάθαρους στόχους. Μετά το σχολείο, η Γεωργία ταξίδεψε στην Ελλάδα για σπουδές, γνώρισε την τεχνική του χαλκού, τη φωτιά της δημιουργίας, την πνοή της τέχνης. Εκείνη την περίοδο ζωές πήραν διαφορετικές κατευθύνσεις, εκείνη στη γνώση, εκείνος σε δικές του αναζητήσεις· μα, όταν ξανασυναντήθηκαν, βρήκαν χωρίς κόπο τον κοινό ρυθμό κι αυτός ο ρυθμός έγινε η βάση για τη μελλοντική τους οικογένεια.

Κάποια στιγμή, η επιθεωρήτρια του Γραφείου Ευημερίας, σύζυγος παλιού καθηγητή, τους μίλησε για την αναδοχή· για κάποιο παιδί που αναζητούσε σταθερότητα, ήρεμο σπίτι, ανθρώπινη αγκαλιά για να ριζώσει. Η πρόταση άγγιξε βαθιά τη Γεωργία και τον σύντροφό της. Άνοιξαν την καρδιά τους, άνοιξαν το σπίτι τους, άνοιξαν χώρο μέσα στη ζωή τους.

Το παιδί ήρθε κοντά τους, βρήκε αγάπη, ζεστασιά, σταθερότητα· χώρο να αναπνεύσει, να μεγαλώσει πλάι στα δικά τους παιδιά. Μοίρασμα, φροντίδα, καθημερινή παρουσία δημιούργησαν οικογενειακή πραγματικότητα που απάλυνε δυσκολίες, βάθυνε το δέσιμό τους και γέμισε το σπίτι με νέα, αθόρυβη πληρότητα. Η ζωή τους πλούτισε με τρόπους που εκείνη η νεαρή κοπέλα του 1974 δεν μπορούσε ακόμη να συλλάβει.

Πολλά χρόνια αργότερα, όταν τη ρώτησαν τι ήταν για εκείνη η Τεχνική Σχολή της Λεμεσού, η Γεωργία έκλεισε για λίγο τα μάτια, σαν να άκουγε ξανά τις φωνές των συμμαθητών της μέσα στον διάδρομο.

«Ήταν το όνειρο», είπε ήρεμα.

Κι αυτό το όνειρο - φτιαγμένο από πηλό, χαλκό, ανθρώπους, λύπες και μικρές νίκες τη συνοδεύει μέχρι σήμερα.

**Τα διηγήματα αυτά αντλούν την έμπνευσή τους από τις αφηγήσεις της
Γεωργίας Κωμοδρόμου, αποφοίτου του 1974–1975, κλάδου Διακοσμητικής –
Αγγειοπλαστικής – Ζωγραφικής.**

Πορεία ζωής: χαλκογραφία.

Τίτλος που αναδύθηκε μέσα από τις μνήμες της: «Το όνειρο».

Μήνυμα προς τους μαθητές: να νιώθουν περηφάνια για το σχολείο τους· όσα μαθαίνουν
θα τα συνοδεύσουν στη ζωή, όπως συνόδεψαν και εκείνη.



Ένα χαρτάκι για το Λονδίνο
Κωσαρή Άντρεα ΘΕΓ2

Ένα χαρτάκι για το Λονδίνο

Το σπίτι στον Πύργο ήταν ήσυχο εκείνο το βράδυ. Ο Δημήτρης είχε μόλις απολυθεί από τον στρατό, και η σκέψη που κουβαλούσε μήνες τώρα είχε αρχίσει να ωριμάζει. Κάθισε στο τραπέζι της κουζίνας μαζί με τον πατέρα του· μια λάμπα πετρελαίου φώτιζε τα πρόσωπα με κίτρινο φως.

«Παπά... θέλω να πάω στην Αγγλία. Να σπουδάσω.»

Η φράση βγήκε καθαρή, χωρίς δεύτερη σκέψη. Ο πατέρας τον κοίταξε με τη σοβαρότητα που είχαν οι άνθρωποι της υπαίθρου - ήρεμη, βαθιά, χωρίς πολλά λόγια. Σήκωσε αργά το βλέμμα και είπε:

«Εγώ, γιε μου, μόνο την ευχή μου μπορώ να σου δώσω. Λεφτά δεν έχουμε. Μα η ευχή μου να σε συντροφεύει όπου πας.»

Δεν χρειάζονταν περισσότερα. Η κουβέντα έμεινε στο τραπέζι σαν μια μικρή πέτρα που όμως αλλάζει την πορεία του νερού.

Ο Δημήτρης ετοίμασε μια μικρή βαλίτσα: δύο πουκάμισα, ένα παλτό, το μοναδικό καλό του παντελόνι - αυτά είχε άλλωστε — ένα τετράδιο, το απολυτήριο της Τεχνικής και ένα χαρτάκι με μια ξένη διεύθυνση γραμμένη με μελάνι. Η διεύθυνση ήταν σημειωμένη προσεκτικά· ανήκε σε έναν φίλο του αδελφού του πατέρα του. Ο άνθρωπος εκείνος ζούσε ήδη στο Λονδίνο και μπορούσε να τον φιλοξενήσει για λίγες μέρες, μέχρι να σταθεί κάπως στα πόδια του. Ήταν μάλιστα εκείνος που θα τον έπαιρνε και στο κολέγιο την πρώτη κιόλας μέρα.

Στο αεροδρόμιο των τότε χρόνων, μικρό και λιτό, η ατμόσφαιρα μύριζε έντονη ανησυχία. Ο Δημήτρης είχε μαζέψει τα χρήματα λίγο-λίγο, μήνες ολόκληρους· το εισιτήριο ήταν ακριβό, μια πραγματική περιουσία για οικογένειες σαν τη δική τους. Το χαρτάκι με τη διεύθυνση το δίπλωνε και το ξεδίπλωνε στα δάχτυλά του. Ήταν ο χάρτης, η πυξίδα και το διαβατήριό του μαζί.

Το αεροπλάνο σηκώθηκε και η Κύπρος μίκραινε πίσω από τα σύννεφα.

Στο Χίθροου, το κρύο τον άγγιξε και η αίσθηση ήταν βαριά και περίεργη, πολύ διαφορετική από αυτή που ήταν συνηθισμένος στην Κύπρο. Οι άνθρωποι κινούνταν γρήγορα, τυλιγμένοι σε παλτά και κασκόλ, κρατώντας χειραποσκευές και δερμάτινους χαρτοφύλακες. Ο Δημήτρης στάθηκε για λίγο, πήρε μια βαθιά ανάσα και άφησε το βλέμμα του να ψάξει τον χώρο.

Στο βάθος είδε τα μαύρα ταξί: στη σειρά, στιβαρά, με καμπίνα ψηλή και πόρτες βαριές - κάτι ανάμεσα σε αυτοκίνητο και μικρή άμαξα. Ταιριαστά στην εποχή· τέλος της δεκαετίας του '60, με το Λονδίνο να κρατούσε ακόμη τη δική του, ιδιαίτερη αρχοντιά.

Ο Δημήτρης πλησίασε και έδωσε το χαρτάκι στον οδηγό. Ο άντρας το κοίταξε προσεκτικά και προσπάθησε να προφέρει τη διεύθυνση, συλλαβίζοντάς την αργά:

«Πα... Παρκ-γουέι... Πάρκουεϊ;»

Ο Δημήτρης χαμογέλασε διστακτικά και έγνεψε, παρόλο που ούτε ο ίδιος ήξερε αν ήταν σωστό.

Το ταξί ξεκίνησε. Οι δρόμοι του Λονδίνου πέρασαν μπροστά του σαν σκηνές από ταινία: κόκκινα λεωφορεία, φώτα,

βρεγμένα πεζοδρόμια, σπίτια με καμινάδες. Η καρδιά του χτυπούσε δυνατά, όχι από φόβο αλλά από προσμονή για το άγνωστο που άνοιγε μπροστά του. Το σπίτι όπου θα έμενε για μια εβδομάδα ήταν απλό. Ο συγγενής τον υποδέχτηκε με κουβέρτα και ζεστό τσάι.

«Αύριο θα σε πάω στο κολέγιο» του είπε.

Την επόμενη μέρα, πήραν το τρένο για το βόρειο Λονδίνο. Το τοπίο άλλαζε: μικρά σπίτια, πάρκα, δρόμοι γεμάτοι σιωπηλές φιγούρες. Το κολέγιο υψώθηκε μπροστά του. Ένα κτήριο αυστηρό, με αίθουσες μεγάλες και διαδρόμους που μύριζαν βιβλία και υγρασία. Ο Δημήτρης κρατούσε στο χέρι το τετράδιό του. Μπήκε στην τάξη. Η φωνή του καθηγητή ακουγόταν σαν να ερχόταν από μακριά, από ένα εντελώς διαφορετικό κόσμο. Αλλά ο πίνακας με τις εξισώσεις... εκεί υπήρχε κάτι γνώριμο.

Κάποια στιγμή είδε μια άσκηση που έμοιαζε ακριβώς με εκείνη που τους είχε κάνει ο κύριος Χαράκης στην Τεχνική. Και σχεδόν άκουσε μέσα του:

«Αυτό μας το έκανε ο κύριος Χαράκης...»

«Κι αυτό ο κύριος Μιχαήλ...»

Η γνώση της Τεχνικής, τα χρόνια του Πύργου, οι διαδρομές με το λεωφορείο, οι καθηγητές που τον στήριξαν - όλα έγιναν για μια στιγμή φως που του έδειχνε τον δρόμο μέσα στην ξένη πόλη.

Στο τέλος της πρώτης μέρας, περπατώντας προς το τρένο, έβαλε το χέρι στην τσέπη. Το χαρτάκι της διεύθυνσης ήταν ακόμη εκεί. Και τότε συνειδητοποίησε: Αυτό το μικρό χαρτί και ο τίτλος «Βοηθός Χημείου» στο απολυτήριο ήταν τα σκαλοπάτια που τον έφεραν μέχρι εδώ.

Και τώρα, μπροστά του, άνοιγε διαπλάτα ο δρόμος· ο δικός του δρόμος.

Το λεωφορείο της Γραμμής

Το πρωινό ξύπνημα στο σπίτι των έντεκα ατόμων έχει τον δικό του ρυθμό.

Οι μεγαλύτεροι σηκώνονται πρώτοι και ψάχνουν τα ρούχα τους μέσα στο μισοσκόταδο. Οι μικρότεροι στριφογυρίζουν ακόμη στις κουβέρτες, και η γιαγιά, που ξυπνά πάντα με το χάραμα, γυρεύει στα τυφλά το μαντήλι της και μουρμουρίζει χαμηλόφωνα.

Η μάνα του Δημήτρη ανάβει για λίγο το καντήλι στην κουζίνα. Το φως του δεν κυριαρχεί - απλώς απαλύνει το σκοτάδι πριν φανεί ο ήλιος. Παίρνει το ψωμί από την τάβλα και το κόβει προσεκτικά, όπως το κόβει κάθε μέρα. Το ένα κομμάτι μένει στο σπίτι. Το άλλο θα το πάρει ο Δημήτρης μαζί του.

Ανοίγει το ψωμί και βάζει μέσα δυο - τρεις σαρδέλες, μια φέτα ντομάτα κι ένα κομμάτι αγγουράκι από το μπιστάκι πίσω από το σπίτι. Το τυλίγει προσεκτικά, χωρίς πολλά λόγια. Φαγητό για μια μέρα που θα είναι μεγάλη. Ο πατέρας στέκεται στο άνοιγμα της πόρτας. Το παντελόνι της δουλειάς είναι ακόμη νωπό από την πρωινή υγρασία, τα χέρια του ροζιασμένα από χρόνια δουλειάς στα χωράφια και από το σιδερένιο βάρος των εργαλείων.

«Να 'χεις τον νου σου, γιε μου», λέει χαμηλά. «Εκεί που θα πας, κοίτα να μάθεις όσο πιο πολλά μπορείς».

Ο Δημήτρης ακούει, βάζει ό,τι αποτελούσε το γεύμα του στην τσάντα κι αφήνει για λίγο το βλέμμα του να περάσει πάνω από την αυλή: το πηγάδι, τη μεγάλη πέτρα κάτω από την ελιά, τον κατηφορικό δρόμο. Ο αέρας του πρωινού έχει μυρωδιά από νοτιομένο χώμα και ξύλα που κάηκαν χθες στο τζάκι.

Σε λίγο, στο στρίψιμο του δρόμου, ακούγεται η μηχανή του λεωφορείου. Το παλιό λεωφορείο του Πύργου, με τα ξεθωριασμένα χρώματα και τα τζάμια που θολώνουν εύκολα τις χειμωνιάτικες μέρες, σταματά μπροστά του σαν γνώριμος συνοδοιπόρος. Ο Δημήτρης ανεβαίνει και κάθεται στο ίδιο κάθισμα, κοντά στο παράθυρο. Τα καθίσματα πιάνουν μυρωδιές από ρούχα που μύρισαν ξύλα, γάλα από τις στάνες, ιδρώτα από πρωινές δουλειές. Τα πρόσωπα των άλλων παιδιών μισοκοιμισμένα, μισοπροβληματισμένα.

Η μέρα ξεκινά με ένα απαλό φως που κατεβαίνει από τις πλαγιές και ακουμπά τα χωράφια. Οι χαρουπιές ρίχνουν μακριές σκιές στον δρόμο και οι ξερολιθιές κρατούν ακόμη τη δροσιά της νύχτας. Το λεωφορείο ξεκινά λίγο μετά σηκώνοντας λεπτή σκόνη καθώς, κατηφορίζει το στενό. Στις άκρες του δρόμου περνούν χωράφια με πατάτες, σιτηρά και αμπέλια που περιμένουν τον ήλιο του καλοκαιριού. Το φως γλιστρά πάνω στις πέτρες σαν μαλακή ανάσα.

Ο Δημήτρης κρατά το σάντουιτς σφιχτά στο χέρι. Μέσα του κινείται εκείνο το πρωινό σφίξιμο που νιώθει το παιδί όταν πηγαίνει σχολείο και δεν ξέρει πώς θα εξελιχθεί η μέρα. Σκέφτεται τον μαθηματικό με τον μεγάλο διαβήτη, τον καθηγητή των αγγλικών με το κολάνι πάνω στο θρανίο, κι εκείνες τις στιγμές που ρωτούν κάτι και το μυαλό αποφασίζει ξαφνικά να κάνει «στάση εργασιών» - κι έτσι όλα γίνονται λίγο πιο δύσκολα.

Και παράλληλα νιώθει και κάτι άλλο: μια μικρή φλόγα που σιγοκαίει μέσα του· μια φωνή που του λέει ότι η Τεχνική είναι δρόμος που ανοίγει πέρα από τον Πύργο, πέρα από το φτωχικό σπίτι με τις δύο κάμαρες και τα έντεκα πρόσωπα που ξυπνούν μαζί κάθε πρωί.

Το λεωφορείο παίρνει την τελευταία στροφή και μπαίνει στη Λεμεσό. Πρώτα φαίνονται τα διώροφα σπίτια με τα κεραμίδια, αυλές με λεμονιές, εργαστήρια που ανοίγουν τις πόρτες τους. Στη μια πλευρά του δρόμου φαίνονται μάντρες με ξύλα, πιο κάτω μικρά καταστήματα που σηκώνουν τα μεταλλικά ρολά, και λίγο πριν από τη σχολή ξεπροβάλλει το νοσοκομείο - πάντα το ίδιο σημάδι ότι πλησιάζει το κουδούνι.

Η πόλη μυρίζει κάρβουνο από ξυλόφουρνους, πρωινό καπνό από στόμια εργοστασίων, υγρασία που σηκώνεται από τη θάλασσα. Στο προαύλιο της Α΄ Τεχνικής, τα παιδιά στέκονται σε σειρές. Η προσευχή απλώνει πάνω τους μια κοινή παράξενη ησυχία και ο χρόνος σταματά για λίγο πριν ξεκινήσει η μέρα. Τα μαθήματα αρχίζουν. Η κιμωλία τρίζει στον πίνακα, οι σελίδες των βιβλίων γυρίζουν βιαστικά και τα μάτια παλεύουν να μείνουν ανοικτά, ενώ ψάχνουν το θάρρος για να αντεπεξέλθουν στη δύσκολη πρώτη ώρα.

Μαζί με το μεσημέρι φτάνει και η ώρα των εργαστηρίων. Στο σιδηρουργείο η φωτιά σηκώνεται με το φύσημα του αέρα. Οι σπίθες σκορπούν σαν μικρά κομμάτια ήλιου που έπεσαν στη γη και αρνούνται να σβήσουν. Στο εργαστήριο χημείας οι δοκιμαστικοί σωλήνες αφήνουν την καθαρή μυρωδιά του αιθέρα, κάπως ψυχρή, που ανοίγει όμως μπροστά τους νέα, αθόρυβη γνώση.

Ο Δημήτρης καταφέρνει να λύσει τη δύσκολη άσκηση. Ο καθηγητής σηκώνει το βλέμμα και τον κοιτάζει για λίγο. Το βλέμμα του είναι ήρεμο, σταθερό· δίνει στο παιδί αυτό που χρειάζεται - τη μικρή επιβεβαίωση, απλή και ουσιαστική που γίνεται κίνητρο για μεγαλύτερες προσπάθειες και μελλοντικές επιτυχίες.

Όταν πλέον τα μαθήματα τελειώνουν, ο ήλιος έχει κιόλας χαμηλώσει πίσω από τους λόφους. Το λεωφορείο έχει ήδη φύγει. Τα παιδιά παίρνουν τον δρόμο με τα πόδια μέχρι τον Πεντάδρομο, για να προλάβουν ένα άλλο λεωφορείο που περνά για τα παρακείμενα χωριά. Κατεβαίνουν στο Δίστρατο και από εκεί συνεχίζουν ξανά με τα πόδια.

Ο δρόμος ανοίγεται μπροστά τους ανάμεσα σε χωράφια που ησυχάζουν· χωράφια με χαμηλά στάχια, πέτρες ζεστές ακόμη από τον ήλιο και αέρα που κουβαλά μυρωδιές από χώμα και θυμάρι. Τα παπούτσια γεμίζουν σκόνη, τα βήματα βαραίνουν, μα ο δρόμος είναι γνώριμος.

Στην πορεία, τα παιδιά μιλούν λίγο, κυρίως ανασαίνουν τον ίσκιο που απλώνεται πάνω στο τοπίο. Η μέρα ήταν μεγάλη. Κουραστική. Γεμάτη εικόνες, προσδοκίες και προσπάθεια. Και όσο πλησιάζουν στο χωριό, ο Δημήτρης νιώθει μέσα του μια ηρεμία που δεν μπορεί να την εξηγήσει. Ίσως επειδή, παρά τη δυσκολίες, ξέρει πως η κάθε μέρα τον φέρνει ένα βήμα πιο κοντά στον δρόμο που ο ίδιος ανοίγει και μια σκέψη παραμένει σταθερή:

Αξίζει!

Και αυτή η λέξη, η μικρή, με τα έξι γράμματα μα γεμάτη νόημα, τον συντροφεύει μέχρι να φτάσει στο χωριό.

Η επίσκεψη

Η μέρα κυλούσε όπως όλες οι άλλες. Κιμωλίες, τετράδια, χαμηλά μουρμουρητά από θρανίο σε θρανίο. Ο κύριος Μιχαήλ, νέος ακόμη, στεκόταν μπροστά τους με εκείνη τη γαλήνη που είχαν οι δάσκαλοι που αγαπούσαν το μάθημα που δίδασκαν, τη δουλειά τους. Δεν ύψωνε ποτέ τη φωνή του· δεν βιαζόταν· άφηνε τον χρόνο να δείξει τι αξίζει στο κάθε παιδί.

Κάποια στιγμή το βλέμμα του πέφτει πάνω στον Δημήτρη.

«Από πού είσαι;» τον ρωτά ήρεμα, την ώρα που τα παιδιά αντιγράφουν μια άσκηση.

«Από τον Πύργο, κύριε.»

Ο δάσκαλος σιωπά για μια στιγμή.

«Πόσα αδέρφια είστε;»

«Έννιά, κύριε.»

Το βλέμμα του μένει πάνω στον Δημήτρη — διαπεραστικό, προσεκτικό, σαν να θέλει να διαβάσει πίσω από τις λέξεις. Τον κοιτάζει διερευνητικά με εκείνη τη διακριτική ματιά που, δύσκολα διακρίνεται από τους άλλους, μα γίνεται αμέσως αισθητή από εκείνον που τη δέχεται.

«Και έρχεσαι κάθε μέρα με το λεωφορείο;»

Ο Δημήτρης γνέφει καταφατικά.

Η κουβέντα τελειώνει εκεί. Απλή, καθαρή, όπως μια ανάσα. Όμως ο δάσκαλος κρατά τη σκέψη μέσα του.

Λίγες μέρες αργότερα, ένα σαββατιάτικο απόγευμα που η σχολή είχε αδειάσει, ο κύριος Μιχαήλ μπαίνει στο λεωφορείο για τον Πύργο. Ο δρόμος περνά ανάμεσα από χαρουπιές, αμυγδαλιές και πετρόχτιστες δόμες που κρατούν ακόμη η ζέστη της μέρας. Ο αέρας μυρίζει χώμα από το πρόσφατο όργωμα, φύλλα που στέγνωσαν στον ήλιο, υγρασία που ανεβαίνει αργά από τη θάλασσα και απλώνει τα πέπλα της παντού. Η διαδρομή μοιάζει ήσυχη· κουβαλά μια λεπτή σοβαρότητα, κάτι από εκείνη τη στωική γαλήνη της κυπριακής υπαίθρου που αφήνει τα πράγματα να γίνουν στον δικό τους χρόνο.

Το λεωφορείο σταματά στο χωριό. Τα σπίτια χαμηλά, με αυλές που ανοίγουν σαν παλάμες στην πλαγιά. Ο Μιχαήλ ανεβαίνει το μονοπάτι και βρίσκει την πόρτα μισάνοιχτη. Η μάνα του Δημήτρη σκουπίζει το τραπέζι. Η γιαγιά ψάχνει το μαντήλι της μέσα στην ποδιά της ανάμεσα στα μικρά πράγματα που κουβαλά πάντα μαζί της. Τα μικρά τριγουρίζουν, άλλοι γελούν, άλλοι κρύβονται.

Ο πατέρας βγαίνει στην αυλή με παντελόνι δουλειάς και χέρια ροζιασμένα.

«Καλώς ορίσατε στο φτωχικό μας, δάσκαλε... περάστε.»

Το σπίτι έχει δύο κάμαρες. Κι όμως χωρά έντεκα ψυχές — και τώρα έναν ξένο που δεν νιώθει ξένος. Η μάνα ετοιμάζει καφέ στο μικρό μπρούντζινο μπρίκι· η μυρωδιά γεμίζει τον χώρο, απλώνεται στους τοίχους σαν γνώριμο χάδι. Ο δάσκαλος κάθεται σε ένα скаμνί. Οι τοίχοι γύρω έχουν σημάδια από τα χρόνια, από τα παιδιά που μεγάλωσαν, από τους χειμώνες που πέρασαν.

Ο Δημήτρης στέκει λίγο πιο πίσω· νιώθει ντροπή και περηφάνια μαζί. Ντροπή για τη φτώχεια. Περηφάνια για την καθαριότητα του σπιτιού, για τις αξίες που κουβαλούν οι γονείς του.

Ο κύριος Μιχαήλ μιλά με τον πατέρα για τη σχολή, για την προσήλωση του Δημήτρη, για την ευγένεια και τη φρόνησή

του, για την επιμέλειά του και τον ήρεμο τρόπο με τον οποίο αβίαστα εργάζεται. Ένα παιδί που δείχνει τον χαρακτήρα του μέσα από τις πράξεις του χωρίς πολλά λόγια και χωρίς ανάγκη για εντυπωσιασμούς.

Κάποια στιγμή το βλέμμα του δασκάλου αφήνεται να ταξιδέψει στο δωμάτιο, στα κρεβάτια, στο χώμα της αυλής. Στη σιωπή που έχει μέσα της αξιοπρέπεια.

Μένει λίγο ακόμη. Πίνει τον καφέ ως την τελευταία σταγόνα. Φεύγει με αργά βήματα, σαν να θέλει να κρατήσει την εικόνα αυτού του σπιτιού όσο γίνεται πιο καθαρή μέσα του.

Κάποια χρόνια αργότερα, μια μέρα καλοκαιρινή, συναντιούνται ξανά τυχαία στη Λεμεσό. Ο δρόμος είναι ζεστός· ο αέρας μυρίζει ασβέστη από τις οικοδομές και εκείνη την αλμυρή ανάσα της θάλασσας που κυκλοφορεί παντού στην πόλη. Ο κύριος Μιχαήλ περπατά κοντά στο σχολείο κρατώντας έναν φάκελο στο χέρι. Ο Δημήτρης, νεαρός άντρας πια, βγαίνει από ένα μικρό γραφείο όπου είχε πάει για μια υπόθεση. Σταματούν και κοιτάζονται για μια στιγμή — σαν να μην πέρασε ο χρόνος.

«Κύριε Μιχαήλ... εσείς;» λέει ο Δημήτρης με ένα χαμόγελο φωτεινό, από αυτά που γεννιούνται όταν ξαναβρίσκουμε ανθρώπους αγαπημένους. Ανθρώπους που με κάποιο τρόπο μας σημάδεψαν.

«Εσύ είσαι, Δημήτρη; Για δεξ... μεγάλωσες! Τι κάνεις; Πού βρίσκεσαι τώρα;»

Περπατούν λίγα βήματα στο πεζοδρόμιο κάτω από τον απογευματινό ήλιο.

«Δουλεύω, κύριε. Προσπαθώ. Σιγά-σιγά όλα βρίσκουν τον δρόμο τους.»

«Χαίρομαι πολύ,» λέει ο Μιχαήλ. «Πάντα είχες το μυαλό και τη θέληση.»

Μένουν για λίγο σιωπηλοί. Ο θόρυβος της πόλης περνά γύρω τους μα δεν τους αγγίζει. Τότε ο κύριος Μιχαήλ σταματά, σαν μια παλιά σκέψη να βρήκε επιτέλους τη στιγμή να ειπωθεί.

«Να σου πω κάτι, Δημήτρη,» λέει χαμηλά, σχεδόν εμπιστευτικά. «Τότε που ήρθα στο σπίτι σας... συγκινήθηκα βαθιά. Δεν σου το είπα ποτέ.»

Κοιτάζει για μια στιγμή τον δρόμο μπροστά του, και μετά συνεχίζει:

«Είπα μέσα μου: Φτωχοί άνθρωποι μεν μα αξιοπρεπείς. Έχουν αρχές. Έχουν καθαρή ψυχή.»

Ο Δημήτρης δεν απαντά αμέσως. Το πρόσωπό του μαλακώνει. Η κουβέντα αυτή, απλή και αληθινή, πέφτει μέσα του σαν φως που ανοίγει μονοπάτια στη μνήμη.

Ο Δημήτρης χαμογελά. Ο αέρας περνά μέσα από τα στάχια, και ο ήχος του θυμίζει ανάσα ευγνωμοσύνης. Και για εκείνη την ελάχιστη στιγμή ο κόσμος έμοιαζε δεμένος με έναν λεπτό, αόρατο μίτο: το παιδί, ο δάσκαλος, η φτώχεια, η αξιοπρέπεια - και η δύναμη που παίρνει ένα παιδί όταν κάποιος πιστέψει σε αυτό.

Δεν χρειάζονται περισσότερες λέξεις.

Μένει μόνο η σιωπηλή κατανόηση δύο ανθρώπων που πορεύτηκαν σε διαφορετικούς δρόμους μα συναντήθηκαν στην ίδια αλήθεια.

Τα διηγήματα αυτά αντλούν την έμπνευσή τους από τις αφηγήσεις του Δημήτρη Χατζημανώλη, αποφοίτου του 1967, κλάδου Εργαστηριακού Βοηθού Χημείου.
Πορεία ζωής: Γενικός Διευθυντής της εταιρείας Α. Επιφανίου Βιομηχανίες Λτδ (σήμερα συνταξιούχος).
Τίτλος που αναδύθηκε μέσα από τις μνήμες του: «Αξίες και βιώματα στην Α΄ Τεχνική Σχολή Λεμεσού».
Μήνυμα προς τους μαθητές: να συνεχίσουν με επιμονή τις σπουδές τους· η Τεχνική Σχολή προσφέρει γερά εφόδια για εργασία και για ζωή. Με δουλειά, φιλότιμο, ειλικρίνεια και τιμιότητα, κάθε δρόμος ανοίγει.

Δύο μέρες: Η δεύτερη ευκαιρία

Την πρώτη φορά που ο Κώστας πήγε στη Λεμεσό για να δώσει εξετάσεις στην Τεχνική Σχολή, ένιωθε ότι κουβαλούσε στις τσέπες του ολόκληρο το χωριό. Ήταν δεκατριών χρονών, δεύτερος από εννιά, ένα παιδί ήσυχο συνεσταλμένο που είχε μάθει να κάνει χώρο - στο τραπέζι, στο δωμάτιο, στη ζωή.

Το πρωί εκείνο δεν ξεχώριζε από κανένα άλλο. Ο πατέρας του είχε ήδη βάλει μπρος το λεωφορείο με τους εργάτες. Οι ίδιοι άνθρωποι που έβλεπε κάθε μέρα: κουρασμένα πρόσωπα, ροζιασμένα χέρια, βλέμματα χαμηλωμένα. Κανείς στο χωριό δεν ήξερε για τις εξετάσεις του Κώστα. Κανείς δεν είχε τον χρόνο να νοιαστεί. Οι εποχές ήταν δύσκολες. Προτεραιότητα είχε ο αγώνας της επιβίωσης κι όλα τα άλλα έμπαιναν σε δεύτερη μοίρα.

Ο Κώστας κρατούσε τα βιβλία σφιχτά· μέσα σε εκείνη την αβεβαιότητα, η επαφή μαζί τους τον βοηθούσε να μείνει συγκεντρωμένος. Η αίθουσα όπου έγιναν οι εξετάσεις ήταν σχετικά καινούργια· μόλις τρία χρόνια λειτουργούσε το σχολείο. Τα ξύλινα θρανία είχαν ήδη τις πρώτες φθορές τους, σημάδια από παλάμες που πέρασαν βιαστικά ή νευρικά, γρατζουνιές που έμοιαζαν με μικρές ιστορίες μαθητών πριν από αυτούς.

Ένα μεγάλο παράθυρο έβλεπε στον δρόμο, από εκεί που ακουγόταν η ζωή της πόλης καθώς συνέχιζε αδιάφορη για όσα διαδραματιζόνταν μέσα. Ο επιτηρητής περπατούσε ανάμεσα στα θρανία αθόρυβα, με βήμα προσεκτικό, σχεδόν συγκρατημένο, ίσως γιατί ένιωθε πως η παραμικρή κίνηση θα διέκοπτε την αγωνία και τη σκέψη που πάλευαν, η καθεμιά με τον δικό της τρόπο, πάνω στο χαρτί.

Τα αποτελέσματα δεν ανακοινώθηκαν εκείνη τη μέρα. Χρειάστηκαν λίγες ημέρες για να εμφανιστεί η τελική λίστα, κρεμασμένη στον διάδρομο της Σχολής, με μια μικρή σφραγίδα στην άκρη κάθε ονόματος. Έτσι, ένα ακόμη ταξίδι στην πόλη έγινε απαραίτητο.

Το λεωφορείο του πατέρα του τον κατέβασε ξανά στη Λεμεσό. Η διαδρομή έμοιαζε ίδια, αλλά μέσα του ήταν όλα αλλιώς. Ένωθε τις σκέψεις του να στριμώχνονται όπως οι εργάτες στα καθίσματα πίσω του.

Όταν έφτασε, δεν πλησίασε αμέσως τη λίστα. Στάθηκε λίγα βήματα μακριά. Όπως θα στεκόταν κάποιος που περιμένει πρώτα να ακούσει πώς ακούγεται το χτύπημα της αλήθειας, πριν το δεχτεί κατάστηθα.

Όταν πλησίασε, είδε τα ονόματα με τη γαλάζια σφραγίδα στο πλάι. Το δικό του δεν ήταν εκεί. Η πρώτη του σκέψη ήταν πως ίσως είχε διαβάσει λάθος. Η δεύτερη πως δεν έπρεπε να αφήσει κανέναν να δει την τρίτη: το βάρος που ανέβηκε από το στομάχι στο λαιμό του με μια μόνο ανάσα.

Περπάτησε ως το λεωφορείο χωρίς να κοιτάξει πίσω. Ο πατέρας του ήταν ήδη στη θέση του οδηγού. Δεν ρώτησε «πέρασες;» Ρώτησε μόνο: «Τελείωσες;»

Κι αυτή η ερώτηση ήταν χειρότερη από όλες τις άλλες. Γιατί η απάντηση ήταν ναι - αλλά όχι με τον τρόπο που ήλπιζαν.

Ο πατέρας δεν μίλησε άλλο. Έβαλε μπρος. Το λεωφορείο άρχισε να ανηφορίζει προς το χωριό, και ο Κώστας κοίταζε από το παράθυρο χωρίς να βλέπει τίποτα· τα μάτια του ήταν θολά από τα δάκρυα που πάλευε να εμποδίσει να ξεχυθούν.

Την επόμενη μέρα, χωρίς εξηγήσεις, ο πατέρας του είπε μόνο: «Θα πάμε Λευκωσία.»

Η φωνή του δεν σήκωνε συζήτηση. Κι όμως δεν ήταν σκληρή. Είχε μέσα της εκείνη την ίδια αποφασιστικότητα που ο Κώστας γνώριζε από τότε που ήταν παιδί. Ήταν η φωνή του ανθρώπου που δεν έμαθε ποτέ να αφήνει τα πράγματα στην τύχη τους.

Το πολύωρο ταξίδι μέχρι τη Λευκωσία έγινε χωρίς πολλές κουβέντες. Το λεωφορείο άδειασε από εργάτες και γέμισε από δύο ανθρώπους που δεν είχαν μάθει να μιλούν για απογοητεύσεις.

Στην Τεχνική Σχολή Λευκωσίας ο πατέρας του κατέβηκε πρώτος. Περπάτησε μέχρι το γραφείο του Διευθυντή και μπήκε μέσα. Η πόρτα δεν έκλεισε τελείως· από το μικρό άνοιγμα περνούσαν ψίθυροι, ήχοι χαμηλοί που δεν γίνονταν λέξεις - μόνο μια ανάσα συνομιλίας.

Ο Κώστας στεκόταν λίγο πιο πέρα και έβλεπε το περίγραμμα της σιλουέτας του πατέρα του: όρθιος, σταθερός, με τα χέρια κοντά στο σώμα, λες και κρατούσε μέσα του όλο το βάρος εκείνης της στιγμής. Από αυτή τη στάση και μόνο, ο Κώστας καταλάβαινε την ήρεμη επιμονή του ανθρώπου που ζητούσε για το παιδί του μια δεύτερη ευκαιρία, εκεί όπου αυτή υπήρχε ακόμη.

Περίμενε στον διάδρομο. Ο χρόνος κυλούσε αργά. Δεν μπορούσε να υπολογίσει πόση ώρα πέρασε όταν ο υπεύθυνος άνοιξε τελικά την πόρτα, είπε: «Μπορεί να ξαναδώσει. Σε δύο μέρες.»

Δεν υπήρξε χαρά. Μόνο ένα αίσθημα πως ο χρόνος άνοιξε λίγο ακόμη πριν κλείσει η πόρτα οριστικά.

Εκείνο το απόγευμα πήραν τον δρόμο της επιστροφής για το χωριό. Ο πατέρας του κρατούσε το τιμόνι όπως κρατά κανείς μια απόφαση που δεν επιδέχεται αναβολή, κι ο Κώστας καθόταν δίπλα του, με το βλέμμα σκυμμένο στα γόνατά του. Όταν έφτασαν στο χωριό, όλα ήταν στη θέση τους, μα τίποτα δεν ένιωθε ακριβώς ίδιο.

Το βράδυ ο Κώστας κάθισε στην κουζίνα και άνοιξε τα βιβλία του. Διάβαζε αργά, αφήνοντας τη σκέψη του να βρει τον ρυθμό της. Το χωριό έξω ήταν ήσυχο και στο σπίτι ακούγονταν μόνο λίγοι γνώριμοι ήχοι: το παλιό ρολόι στον τοίχο, μια πόρτα που κουνήθηκε με το φύσημα του αέρα, το νερό που ζεσταινόταν στη σόμπα.

Η νύχτα πέρασε έτσι, χωρίς βιασύνη. Κι όταν ξημέρωσε, ένιωθε μια ηρεμία να απλώνεται μέσα του σαν αποτέλεσμα της προσπάθειας που τον βοήθησε να ξεπεράσει τον φόβο που τον κρατούσε δεμένο.

Τη δεύτερη μέρα το λεωφορείο ξεκίνησε ξανά για τη Λευκωσία. Είχε αφιερώσει όλες τις ώρες που ήταν ξύπνιος στο διάβασμα κι ο δρόμος μπροστά του μπορεί να ήταν ο ίδιος μα ο Κώστας ένιωθε πως είχε αλλάξει ο ίδιος — όσο αλλάζει ο άνθρωπος που, έστω και ψιθυριστά, επανέλαβε μέσα του την απόφαση: «Θα προσπαθήσω.»

Ο Κώστας κάθισε στο θρανίο. Το χαρτί μπροστά του ήταν λευκό. Τα χέρια του έτρεμαν λίγο, μα μέσα του υπήρχε γαλήνη κάτι που δεν είχε νιώσει την προηγούμενη φορά που έγραφε εξετάσεις.

Δεν έγραψε τέλεια. Έγραψε όπως μπορούσε, με εκείνη τη διάθεση που γεννιέται όταν κάποιος θέλει στ' αλήθεια να σταθεί στα πόδια του. Και αυτή τη φορά, το όνομά του βρέθηκε στη λίστα.

Ο πατέρας δεν τον αγκάλιασε.

Δεν τον χτύπησε στον ώμο.

Δεν είπε «μπράβο».

Είπε μόνο:

«Εντάξει. Πάμε.»

Και ο Κώστας, χρόνια αργότερα, θυμόταν πως αυτό το «εντάξει» ήταν το πιο μεγάλο «μπράβο» που πήρε ποτέ. Κι εκείνο το «πάμε» ήταν η πρώτη στιγμή στη ζωή του που ένιωσε πως είχε τη δύναμη να προχωρήσει.

Γιατί υπήρξε και εκείνη η μέρα που δεν είχε καταφέρει να περάσει τις εξετάσεις. Μέρα βαριά και σιωπηλή. Εκείνη η δύσκολη μέρα όμως τού δίδαξε το πιο σημαντικό: η ζωή δεν ζητά να είσαι πάντα έτοιμος· ζητά να επιμένεις.

Χαράζοντας το όνομά σου



Julia

Χαράζοντας το όνομά του
Δημήτρια Νεοφύτου ΘΕΓ2

Χαράζοντας το όνομά του

Στο μικρό χωριό που έμοιαζε να χωράει ολόκληρο στην παλάμη του πρωινού ουρανού, ο Κώστας μεγάλωσε ανάμεσα σε εννέα αδέρφια, σε φωνές που μπλέκονταν με το κελάηδημα των πουλιών και σε πρωινά που ξυπνούσαν πριν ακόμη ξημερώσει. Ήταν η εποχή που οι άνθρωποι ξεκινούσαν νωρίς, γιατί η ζωή το απαιτούσε. Κι εκείνος, μικρός ακόμη, μάθαινε να σηκώνεται στις τέσσερις, όταν η νύχτα στεκόταν ακόμη ακέραιη επάνω στο χωριό.

Το λεωφορείο του πατέρα του, αυτό το παράξενο, κουρασμένο όχημα, τον περίμενε ήδη με τη μηχανή αναμμένη. Έμοιαζε περισσότερο με πλοίο που ετοιμάζεται να λύσει κάβους παρά με όχημα. Οι εργάτες ανέβαιναν σιωπηλά, άλλοι μισοξυπνημένοι, άλλοι ήδη κουρασμένοι από τη ζωή που δεν έκανε εκπτώσεις. Ο μικρός Κώστας με μια τσάντα βιβλία και λίγο ψωμί στην τσέπη, ανέβαινε κι εκείνος· έπιανε θέση στο παράθυρο για να παρακολουθεί πώς η νύχτα άνοιγε λίγο-λίγο σαν κουρτίνα.

Το ταξίδι για την πόλη ήταν πάντα το ίδιο· μα ποτέ πραγματικά ίδιο. Ο δρόμος από το χωριό προς την πόλη ήταν στενός, γεμάτος στροφές, σκοτάδι και βαθιές σιωπές. Καθώς κατέβαιναν προς την πόλη, τα πρώτα φώτα άναβαν ένα-ένα δημιουργώντας την εντύπωση ότι τους υποδέχονταν. Ήταν σαν να παρακολουθούσε την αυγή να χτίζεται. Και στο κέντρο αυτής της πόλης, στεκόταν η Τεχνική Σχολή. Μεγάλη, αυστηρή, σχεδόν επιβλητική. Άλλος κόσμος, άλλη γλώσσα, άλλος ρυθμός.

Η Σχολή δεν ήταν παραμύθι· κι όμως είχε κάτι από αυτό. Οι αίθουσες μύριζαν ξύλο, λάδι, μέταλλο και πολλή υπομονή. Ήταν ένας τόπος όπου τα πράγματα σμιλεύονταν όπως οι άνθρωποι και όπου ο ήχος του σφυριού και του αμονιού έπαιρνε τον ρόλο του αφηγητή.

Η πρώτη μέρα έμοιαζε ατελείωτη. Οι ήχοι από το εργαστήριο αντηχούσαν παντού: το σφυρί που χτυπούσε ρυθμικά, η λάμα που έσκιζε το ξύλο, το μέταλλο που αρνιόταν να λυγίσει, μα στο τέλος υποτασσόταν στη δεξιούση του ανθρώπου που το δούλευε. Ο Κώστας στεκόταν στην άκρη, παρατηρώντας· ήταν η πρώτη φορά που ένιωθε ότι ο κόσμος μπορούσε να μεταμορφωθεί με τα δικά του χέρια.

Όταν ακούμπησε το πρώτο του κομμάτι μέταλλο, το ένωσε ωμό, ακατέργαστο, ψυχρό - ένα ξένο πλάσμα που δεν αποκαλύπτε εύκολα τις προθέσεις του. Ο δάσκαλος τον πλησίασε, στάθηκε δίπλα του και του είπε ήρεμα:
«Μην το φοβάσαι. Το μέταλλο είναι όπως ο άνθρωπος - θέλει τρόπο, όχι δύναμη.»

Κι εκείνη η φράση ήταν λες και ξεκλείδωσε κάτι μυστικούς κόσμους στον μικρό Κώστα. Όταν το χτύπησε με το σφυρί, όταν το ζέστανε η φωτιά, όταν το άγγιξε το εργαλείο, κάτι άλλαξε. Το μέταλλο μαλάκωσε, υποχώρησε, πήρε σχήμα. Και τότε ο μικρός κατάλαβε το πρώτο μεγάλο μυστικό της τέχνης: η τέχνη δεν είναι δύναμη· είναι συνομιλία.

Οι μέρες περνούσαν σαν φύλλα σε τετράδιο· κάποιες αφήναν τα σημάδια τους στη μνήμη, κι άλλες χάνονταν στο πρώτο φύσημα του αέρα. Και μέσα σε αυτές υπήρχαν στιγμές που έμελλε να μείνουν για πάντα χαραγμένες. Όπως εκείνα τα πρωινά λίγο πριν ακουστεί το κουδούνι: εκείνα τα λίγα λεπτά όπου οι μαθητές πλησίαζαν προσεκτικά σχεδόν με συστολή τα κάγκελα της Σχολής, προσπαθώντας να μη γίνουν αντιληπτοί. Από τον στενό δρόμο περνούσαν οι μαθήτριες του Αθηναϊδείου Γυμνασίου, βιαστικές, σχεδόν αέρινες μέσα στην πρωινή δροσιά. Οι φωνές χαμήλωναν, οι ανάσες γίνονταν πιο ρηχές και γρήγορες· εκείνα τα χρόνια ακόμη και το παρατεταμένο βλέμμα θεωρούνταν υπέρβαση. Μα ο Κώστας δεν έμενε πολλή ώρα εκεί. Ο δικός του κόσμος ήταν αλλού — στο εργαστήριο, στην απέραντη χαρτογράφηση του μετάλλου που τον περίμενε να του δώσει μορφή. Εκεί ένιωθε πως κάθε μέρα είχε το δικό της φύλλο στο τετράδιο της ζωής του και πως με τα χέρια του μπορούσε να γράψει επάνω του κάτι αληθινό.

Κάποια μέρα, ο δάσκαλος του εργαστηρίου μοίρασε σε κάθε μαθητή μια μικρή μεταλλική πλάκα. Η πλάκα είχε σχήμα

σταγόνες, ένα μικρό κομμάτι μετάλλου που έμοιαζε να περιμένει το δικό τους σημάδι.
«Η πρώτη σας υπογραφή στη ζωή», είπε. «Χαράξετε μόνο το όνομά σας. Ό,τι γράψετε εδώ, μένει.»

Ο Κώστας κράτησε την πλάκα στα χέρια του και ένωσε την ψυχή του να γεμίζει προσμονή. Με ένα μικρό εργαλείο άρχισαν όλοι να χαράζουν γράμμα-γράμμα το όνομά τους. Η διαδικασία ήθελε σταθερό χέρι και προσοχή. Ο Κώστας δούλεψε αργά, με πολλή φροντίδα, χαράζοντας κάθε γράμμα σαν να εξαρτιόταν ολόκληρη η ζωή του από αυτό. Ήθελε το αποτέλεσμα να είναι καθαρό, σωστό, δικό του. Ήξερε πως αυτή η πλάκα θα μπει αργότερα στην έκθεση κατασκευών της χρονιάς, κι αυτό του έδινε μια ήσυχη περηφάνια που δεν χρειαζόταν λόγια.

Τα γράμματα δεν βγήκαν αμέσως. Κάποια έγιναν στρεβλά, άλλα ήθελαν επανάληψη. Αλλά δεν βιαζόταν. Καθένα γραφόταν αργά, επίμονα, σαν να έπρεπε πρώτα να χαραχτεί μέσα του και μετά στο μέταλλο.

Όταν τελικά χάραξε ολόκληρο το όνομά του, το μέταλλο άλλαξε. Ζεστάθηκε. Έλαμψε ελαφρά. Και για μια ελάχιστη στιγμή έμοιαζε με αστέρι. Ένα μικρό, αθόρυβο αστέρι που δεν χρειαζόταν ουρανό για να φανεί. Κάτι μέσα του άκουσε μια υπόσχεση:

«Ό,τι χαράξεις με την ψυχή σου, μένει αναλλοίωτο στον χρόνο.»

Τα χρόνια κύλησαν. Ο μικρός έγινε άντρας, κι ο άντρας οικοδόμησε ένα εργαστήριο που έγινε το βασίλειο της τέχνης του ο χώρος όπου το μέταλλο αφουγκραζόταν τη γλώσσα των χεριών του. Τα αδέρφια του μπήκαν κι αυτά στο βασίλειό του, όπως ήταν και στη ζωή του, ο καθένας με τον δικό του τρόπο, με εκείνη με την αβίαστη άνεση και την οικειότητα που έχουν οι παλιοί σύντροφοι της παιδικής ηλικίας.

Κι όμως, ανάμεσα σε εργαλεία που λάμπουν στο φως, ένα αντικείμενο έμενε πάντα στη θέση του: η πλάκα με το όνομά του, κρεμασμένη σε έναν τοίχο του εργαστηρίου, ένα μικρό αστέρι που του θύμιζε τα πρώτα του βήματα.

Κι όταν κάποιος τον ρωτούσε πώς ξεκίνησαν όλα, εκείνος χαμογελούσε και έλεγε:

«Χάραξα το όνομά μου πάνω σε μια μικρή μεταλλική πλάκα. Και από τότε, κάθε μέρα, προσπαθώ να το χαράζω ξανά. Το μέταλλο πήρε το όνομά μου. Η ζωή, το σχήμα μου.»

Στο πέρασμα των χρόνων, εκείνη η μικρή μεταλλική πλάκα έγινε η βαθιά του αλήθεια· η αλήθεια που τον συνόδευε στη ζωή:

Ένα παιδί από ένα μικρό χωριό έμαθε να πιάνει το μέταλλο, να το ακούει, να το σέβεται και να χαράζει πάνω του το όνομά του. Κι εκείνο το πρώτο σημάδι δεν ήταν απλώς η αρχή της ανακάλυψης του εαυτού του, της ταυτότητάς του· ήταν το τελετουργικό της δημιουργίας της. Ήταν τελετή. Ήταν ξεκίνημα. Ήταν η στιγμή που ένας άνθρωπος διάλεξε, με εργαλείο τα ίδια του τα χέρια, να πει στον κόσμο:

«Εδώ είμαι.»

Κι όπως το μέταλλο υποτάχθηκε στη δεξιούνη των χεριών του, έτσι και η ζωή, σιγά-σιγά, πήρε το σχήμα που της έδωσε.

Τα διηγήματα αυτά αντλούν την έμπνευσή τους από τις αφηγήσεις του Κώστα Βασιλειάδη, αποφοίτου του 1962, κλάδου Τεχνικών Επαγγελματιών – Μεταλλικών Κατασκευών.

Πορεία ζωής: ιδρυτής επιχείρησης αλουμινίων από το 1968.

Τίτλος που αναδύθηκε μέσα από τις μνήμες του: «Τα πρώτα όμορφα και γερά βήματα προς τη ζωή και την τέχνη».

Μήνυμα προς τους μαθητές: να είναι συνεπείς, να ακούν τους καθηγητές τους και να εργάζονται με μεράκι και υπομονή· η τέχνη χρειάζεται προσπάθεια και καθαρό μυαλό.

Η Αίθουσα που Περιμένε

Όταν ο Μιχάλης πέρασε την πύλη της Α΄ Τεχνικής Σχολής Λεμεσού, ένωσε για μια στιγμή πως δεν είχε περάσει ούτε μέρα από τότε που ήταν μαθητής. Η αυλή απλωνόταν μπροστά του με εκείνη τη γνώριμη, αδιόρατη μυρωδιά του υγρού τσιμέντου και του πρωινού ανέμου· σαν πρόσκληση από το παρελθόν που περίμενε υπομονετικά, χωρίς να κακοκαρδιστεί για τα είκοσι χρόνια σιωπής. Οι απόηχοι της εφηβείας - ελαφριά γέλια, φωνές που κάποτε αντηχούσαν στους διαδρόμους - έμοιαζαν τώρα να φωλιάζουν ακόμη στα παγκάκια και στα δέντρα, μικρά ίχνη ζωής που τον καλωσορίζαν.

Τα συντριβανάκια στο αίθριο, μικρά και επίμονα όπως πάντα, άφηναν σταγόνες σε ρυθμό γνώριμο. Κάθε σταγόνα έμοιαζε με αναμνηστική χτύπο καρδιάς από τα χρόνια του 2001, σαν ήρεμη υπενθύμιση πως οι μέρες της μαθητείας εξακολουθούν να κατοικούν εκεί. Ο περίβολος, με τα δέντρα που προσφέρουν σκιά σε γενιές ολόκληρες, χαμογελούσε με τρόπο αδιόρατο λες και αναγνώρισε το βήμα του.

Ανέβηκε τα σκαλιά αργά, αφήνοντας τα πόδια του να ακουμπούν κάθε σκαλοπάτι λες και καλούσε την κοιμισμένη μνήμη να ξυπνήσει. Το κιγκλίδωμα διατηρούσε ακόμη τα μικρά σημάδια από παλιά, ξέγνοιαστα χτυπήματα· χαρακίες από χέρια νεανικά που έσκαβαν την ώρα και χάραζαν αρχικά και μικρές καρδούλες, σημάδια των πρώτων ερωτικών σκιτημάτων. Η παλάμη του γλίστρησε πάνω στο μέταλλο και ένωσε ζεστασιά - εκείνη τη ζεστασιά που γεννούν οι αναμνήσεις, οι απλές και όμορφες, που συνεχίζουν να φωτίζουν τη ζωή ώριμα και διακριτικά.

Η πόρτα του διαδρόμου άνοιξε με έναν ήχο που έμοιαζε με αναστεναγμό. «Να 'τος...» θα έλεγε κανείς πως ψιθύρισε· σαν να τον αναγνώρισε, σαν να τον καλωσόριζε ένας παλιός φίλος που απλώνει το χέρι για χειραψία. Το δάπεδο έλαμπε προσεγμένο και καθαρό μα κρατούσε ακόμη μικρές γρατζουνιές· ιστορίες από τσάντες που σύρθηκαν βιαστικά, από παπούτσια γεμάτα ενέργεια, από πρωινά γεμάτα ζωή. Κάθε σημάδι ήταν μικρή απόδειξη πως η ζωή συνέχισε να ρέει στους διαδρόμους της Σχολής.

Προχώρησε μέχρι την αίθουσα 14, την αίθουσα Ηλεκτρολογίας. Μέσα, το φως του απογεύματος έμπαινε λοξά και ζωγράφιζε πάνω στους πάγκους μικρά χρυσά τετράγωνα. Στην άκρη, το μεγάλο μεταλλικό ντουλάπι, διατηρούσε την ίδια διάταξη που καλλιέργησε μέσα του σεβασμό και θαυμασμό για την τεχνική γνώση.

Ξαφνικά, με την άκρη του ματιού του, διέκρινε μια εικόνα από τα παλιά. Ένας νεαρός, σχεδόν παιδί, καθόταν στο τελευταίο θρανίο. Ο δεκαεξάρης, λεπτοκαμωμένος εαυτός του. Τα χέρια του ακουμπούσαν πάνω σε ένα πολύμετρο, έτοιμο να εξερευνήσει το πρώτο του κύκλωμα. Το βλέμμα του έλαμπε καθώς συναντούσε τις πρώτες έννοιες της ηλεκτρικής ροής. Η στάση του σώματός του έκρυβε ανυπομονησία, όνειρα, έναν ολόκληρο εσωτερικό κόσμο που περίμενε την κατάλληλη σπίθα. Η αίθουσα θυμόταν.

Ένα ανεπαίσθητο αεράκι που έμοιαζε με αναπνοή πέρασε από τον χώρο και η φιγούρα χάθηκε αφήνοντας, όμως, τη ζεστή αύρα της παρουσίας. Η αίθουσα κρατούσε ακόμη τις στιγμές εκείνες σαν πολύτιμο φυλαχτό. Η αίθουσα θυμόταν. Η αίθουσα ήξερε. Η αίθουσα θυμόταν. Ο Μιχάλης πλησίασε την έδρα. Άγγιξε το ξύλινο καπάκι, το ίδιο κομμάτι όπου ο κύριος Μιχαήλ συνήθιζε να ακουμπά το χέρι του με σταθερότητα. Το ξύλο κρατούσε πάνω του ακόμη την ήρεμη αξιοπρέπεια του ανθρώπου που το υπηρέτησε σαν να εμπότισε μέσα του την ουσία της διδασκαλίας.

Κάθισε στην καρέκλα. Μια τρελή σκέψη τον διαπέρασε: ότι αν έκλεινε τα μάτια, θα άκουγε τον κύριο Μιχαηλίδη με τον «καινούριο αέρα» που έφερε στην τάξη, τον κύριο Ιακώβου με τον ήρεμο λόγο του, τον μαθηματικό κύριο Ανδρέα με το κομψό παρουσιαστικό και την απίστευτη φροντίδα και αγάπη για το μάθημά του. Οι φωνές αυτές αιωρήθηκαν στον χώρο σαν να κατοικούν ακόμη στις γωνιές του κτιρίου.

Πόσο παράξενο, σκέφτηκε. Εκείνοι τότε ήταν οι «μεγάλοι». Οι δάσκαλοι. Κι όμως τώρα... τώρα ήταν η δική του σειρά. Τώρα ο Μιχάλης πρόσφερε τα χέρια του στη νέα γενιά· γινόταν ο άνθρωπος που, ίσως, κάποιος μαθητής θα θυμόταν σε είκοσι χρόνια, ο άνθρωπος που θα άφηγε μικρά σημάδια στα κιγκλιδώματα της μνήμης κάποιου παιδιού. Αυτό που δεν αλλάζει ποτέ, είπε μέσα του, είναι ότι πάντα κάποιος παίρνει τη σκυτάλη. Και σήμερα την κρατούσε εκείνος. Ήταν η σειρά του να διδάξει κάποιον πώς να χτίσει σωστά το πολύμετρο. Ή ίσως πώς να κρατήσει σωστά τον εαυτό του στο μέσα στο εργαστήρι της ζωής.

Βήματα γεμάτα ενέργεια τον επανέφεραν. Οι μαθητές περνούσαν έξω από την πόρτα γελώντας και γεμίζοντας τον διάδρομο με ζωντάνια. Η νεότητα κυλούσε ανάμεσα στις πόρτες, έτοιμη να απλώσει στον χώρο καινούριες ιστορίες. Οι φωνές τους θύμισαν παλιές συχνότητες· λες και κάποιο τηλεγραφημένο σήμα από το 2001 ταξίδεψε μέσα από τοίχους και δεκαετίες. Η καρδιά του Μιχάλη πλημμύρισε χαρά. Ένωσε το βάρος της συνέχειας, την τρυφερή δύναμη της επιστροφής, την αίσθηση πως ο κύκλος της ζωής του προχωρούσε σε ένα νέο στάδιο. Κάποτε μαθητής, τώρα δάσκαλος.

Καθώς έκλεινε την πόρτα, η αίθουσα ανταποκρινόταν στο βλέμμα του με τρόπο απαλό, σχεδόν ανθρώπινο· λες και του έστελνε ένα ήσυχο μήνυμα: «Επέστρεψες. Ο κύκλος συνεχίζεται.»

Προχώρησε προς την έξοδο και το φως του δειλινού αγκάλιασε τον χώρο με τη χρυσαφένια του ζεστασιά. Η αυλή υποδέχτηκε ξανά το βήμα του· τα δέντρα κούνησαν τα φύλλα τους για να τον χαιρετήσουν και τα μικρά συντριβανάκια συνέχισαν τον ακούραστο ρυθμό τους, με παλμό γνώριμο και σταθερό.

Ο Μιχάλης κοίταξε πίσω του για μια τελευταία φορά. Θερμή ανάταση απλώθηκε μέσα του. Η Α΄ Τεχνική του προσέφερε το πρώτο του ταξίδι στη γνώση, κι εκείνη την ώρα προσέφερε και το δεύτερο· ένα ταξίδι πιο ώριμο, γεμάτο αφοσίωση και διάθεση προσφοράς. Τώρα άνοιγε τον δρόμο για νέες σπίθες σε νεανικές καρδιές, σπίθες που ίσως κάποτε θα μετουσιωθούν σε νέες διαδρομές.

Ίσως τελικά η Α΄ Τεχνική δεν είχε μείνει ίδια επειδή δεν εξελίχθηκε. Ίσως είχε μείνει ίδια γιατί τον περίμενε να επιστρέψει για να ολοκληρωθεί ο κύκλος. Ο Μιχάλης χαμογέλασε. Δεν ένιωθε πια επισκέπτης. Είχε γυρίσει στο σπίτι του.

Ο Αέρας της Ανανέωσης

Η Α' Τεχνική Σχολή λικνιζόταν μέσα στο πρωινό φως της Λεμεσού όπως ένα παλιό καράβι που γνώρισε πολλές γενιές ναυτών. Ψηλά, τα δέντρα της αυλής άπλωναν τα κλαδιά τους σαν χέρια που καλωσορίζουν ταξιδιώτες. Οι μαθητές μαζεμένοι σε μικρές παρέες, γελούσαν, πείραζαν ο ένας τον άλλον, έδεναν βιαστικά τα κορδόνια τους και μοιράζονταν ιστορίες από τη γειτονιά, το σπίτι, την εφηβεία τους.

Τα συντριβανάκια στο προαύλιο άφηναν το νερό τους να πέφτει σταθερά. Οι σταγόνες κύλισαν πάνω στο πλακάκι, φώτισαν για μια στιγμή τις σκουριασμένες άκρες του κιγκλιδώματος και έγλυψαν τα παλιά μάρμαρα που συνόδευαν κάθε χρόνο νέα βήματα.

Ο Μιχάλης, τότε μαθητής, στεκόταν συχνά κάτω από ένα κυπαρίσσι και άφηνε το βλέμμα του να παρακολουθεί τους συμμαθητές του. Προχωρούσαν μέσα στο πρωινό σαν απαλό κύμα που απλωνόταν στην αυλή, γεμίζοντάς την με ζωή. Οι σκέψεις του ταξίδευαν σε κυκλώματα, εργαλεία, προσεχείς εξετάσεις· κι όμως, μέσα του άνοιξε η ήσυχη βεβαιότητα πως αυτές οι στιγμές θα έμεναν χαραγμένες βαθιά.

Την ίδια στιγμή, μέσα στο γραφείο καθηγητών, δύο νέοι άνθρωποι έφεραν τον αέρα της ανανέωσης. Ο κύριος Μιχαηλίδης καθόταν μπροστά στον καθρέφτη και έφτιαχνε τον γιακά του. Νεαρός, με μάτια που πετούσαν σπιθες περιέργειας και θέλησης, έδινε την εντύπωση ανθρώπου που αγαπά τα δύσκολα. Δίπλα του, ο κύριος Μιχαήλ τακτοποιούσε με ηρεμία το κουτί των εργαλείων που έλαμπε λες και το άνοιγε για πρώτη φορά.

«Έτοιμος;» ρώτησε ο κύριος Μιχαηλίδης.

Ο κύριος Μιχαήλ χαμογέλασε.

«Πάντα.»

Οι δυο τους πέρασαν την πόρτα και ο διάδρομος ανατρίχιασε. Τα βήματά τους είχαν εκείνη τη ζωντάνια που φέρνει νέες εποχές και οι προοδευτικές ιδέες.

Στο εργαστήριο, οι μαθητές περίμεναν. Η αίθουσα μύριζε μέταλλο, ξύλο, ηλεκτρική σκόνη. Τα θρανία σχημάτιζαν μια γεωμετρία μαθητικής τάξης, ενώ οι πάγκοι κάλυπταν έναν ολόκληρο τοίχο με τανάλιες, πολυμέτρα, καλώδια που κρέμονταν σαν ζωντανές φλέβες.

Ο κύριος Μιχαηλίδης μπήκε πρώτος.

«Καλημέρα σας!»

Η φωνή του είχε επιβλητική καθαρότητα που επέβαλε τη σιωπή. Οι μαθητές, ξαφνιασμένοι από την αυτοπεποίθησή του, μαζεύτηκαν γύρω του με σχεδόν τελετουργική περιέργεια.

«Σήμερα ξεκινάμε κάτι καινούριο. Δουλειά. Δημιουργία. Χέρια. Σκέψη. Θεωρία. Να τα βάλουμε όλα μαζί.»

Τα βλέμματα άναψαν. Ο κύριος Μιχαήλ μπήκε στη συνέχεια, με πιο ήρεμο βήμα. Το πρόσωπό του πρόσφερε γαλήνη. Τα μάτια του χαμογελούσαν ακόμη και όταν το στόμα του παρέμενε σοβαρό, όπως συμβαίνει στους ανθρώπους που κουβαλούν σιγουριά.

«Ελάτε, παιδιά... Σήμερα πιάνουμε δουλειά με καθαρό μυαλό και χέρια σταθερά.»

Το μάθημα προχωρούσε με σταθερό ρυθμό. Οι δύο καθηγητές παρακολουθούσαν προσεκτικά κάθε σπίθα ενδιαφέροντος στα μάτια των παιδιών, κάθε μικρή κίνηση που μαρτυρούσε προσπάθεια και συγκέντρωση.

Και τότε η πόρτα άνοιξε.

Ο κύριος Γιώργος.

Το «Κοκού».

Μπήκε ήρεμα, με εκείνο το χαρακτηριστικό βάδισμα που τον συνόδευε πάντα. Στο χέρι του κρατούσε έναν φάκελο και στην άλλη ένα μολύβι με σβηστήρι ροζ στην άκρη, λίγο φαγωμένο. Τα μάτια του γλύκαναν τον χώρο. Η φωνή του κύλησε απαλά:

«Καλημέρα σε όλους.»

Οι μαθητές ανταπέδωσαν το χαιρετισμό, όμως λίγο πιο χαμηλόφωνα - υπήρχε κάτι σε εκείνον που ενέπνεε σεβασμό, ακόμη και όταν οι ίδιοι δεν το συνειδητοποιούσαν.

Η αίθουσα του εργαστηρίου γέμιζε με τη γνώριμη φασαρία της δουλειάς: συρτάρια που άνοιγαν, καλώδια που σιγοκουνούσαν στον αέρα, μολύβια που χτυπούσαν ελαφρά στα θρανία.

Ο κύριος Μιχαήλ μοίραζε καλώδια, βήμα το βήμα, σαν να 'θελε να δώσει σε κάθε παιδί την ευκαιρία να ξεκινήσει κάτι δικό του. Ο κύριος Μιχαηλίδης στεκόταν μπροστά στον πίνακα και εξηγούσε το σχέδιο με καθαρές κινήσεις, γεμίζοντας τον χώρο με μια ενέργεια που κρατούσε την προσοχή όλων. Και ο κύριος Γιώργος σκύβοντας πάνω από έναν πάγκο, έδειχνε προσεκτικά μια σύνδεση σε δύο μαθητές που είχαν κολλήσει. Τα χέρια του κινούνταν αργά και σταθερά· κάθε του χειρονομία είχε τη σιγουριά ανθρώπου που καταλαβαίνει την ουσία και θέλει απλώς να τη μοιραστεί.

Η σκηνή έμοιαζε καθημερινή μα η ατμόσφαιρα είχε κάτι ξεχωριστό: τρεις διαφορετικοί τρόποι διδασκαλίας, τρεις χαρακτήρες, με ένα κοινό σταθερό σημείο - τη φροντίδα για τα παιδιά.

«Ωραία, παιδιά, εδώ έχουμε ένα κύκλωμα φωτισμού. Η ροή...»

Ένα χέρι σηκώθηκε στο βάθος.

«Κύριε Γιώργο, αυτό το καλώδιο... Πάει εκεί;»

Ο κύριος Γιώργος πλησίασε. Η κίνηση του κορμιού του είχε μια απαλότητα, σαν να έμπαινε σε ξένη οικία με σεβασμό. Έσκυψε πάνω από τον πάγκο, εξέτασε την πρόχειρη σύνδεση του μαθητή.

«Ακριβώς εκεί, Αντρέα μου.»

Στη γωνία, όμως, δύο μαθητές ετοίμαζαν μια άλλη «σύνδεση»· τη δική τους φάρσα. Είχαν βρει ένα μικρό μεταλλικό ελατήριο από μια παλιά πρίζα και το τοποθέτησαν κάτω από τον πάγκο. Κάθε φορά που ο Γιώργος ακουμπούσε το χέρι του στο ξύλο, εκείνοι πίεζαν διακριτικά το ελατήριο, δημιουργώντας έναν ελαφρύ τριγμό.

Ήχος μικρός, περίεργος, σχεδόν ζωντανός. Ένα «κρρρ...» που έμοιαζε με ζώφιο μέσα στον πάγκο.

Οι μαθητές κρυφογελούσαν με εκείνη τη βουβή χαρά της εφηβικής σκανταλιάς. Για την εποχή εκείνη, τέτοιες φάρσες αποτελούσαν καθημερινή έμπνευση - ένα μικρό παιχνίδι ανάμεσα στη σοβαρότητα του μαθήματος και την ανάγκη να νιώσουν ότι ο κόσμος τους ανήκει λίγο περισσότερο.

Ο κύριος Γιώργος, ήρεμος όπως πάντα, σταματούσε για μια στιγμή, κοιτούσε τον πάγκο με απορία και έπειτα χαμογελούσε χωρίς λόγια. Η καλοσύνη στα μάτια του μαλάκωνε την ατμόσφαιρα· κανείς δεν ήθελε πραγματικά να τον ταραξει.

Και όμως, η φάρσα συνεχιζόταν σαν ένα σιωπηλό, παιδικό τραγούδι που περνούσε από θρανίο σε θρανίο. Ο κύριος Γιώργος σταμάτησε για μια στιγμή ακόμη, έγειρε το κεφάλι προς τον παράξενο ήχο και χαμογέλασε ζεστά.

«Μμμ... ωραία χροιά. Σα να ζωντάνεψε ο πάγκος σήμερα.»

Ένα κύμα γέλιου απλώθηκε μέσα στην αίθουσα. Κάποιοι μαθητές κοκκίνισαν, άλλοι κουνούσαν τους ώμους κρυφά σαν να παραδέχονταν τη μικρή τους σκανταλιά. Ο Γιώργος προχώρησε στο μάθημα με την ίδια γλυκύτητα σαν να συμμετείχε στο παιχνίδι τους και να τους άφηνε χώρο να αναπνεύσουν μέσα στη δική του ηρεμία.

Στο διάλειμμα, οι τρεις καθηγητές συναντήθηκαν στο προαύλιο. Ο Μιχαήλ, ακόμη με το χαμόγελο ζωγραφισμένο στα χείλη, είπε χαμηλόφωνα:

«Αυτός ο άνθρωπος... αξίζει σεβασμό μεγάλο.»

Ο Μιχαηλίδης χαμογέλασε.

«Ο σεβασμός έρχεται πάντα. Οι μαθητές τον μυρίζουν. Ξέρουν ποιος έχει καρδιά.»

Λίγο πιο πέρα, ο δεκαεξάχρονος Μιχάλης τους παρακολουθούσε. Δεν χρειαζόταν να τους ακούσει· αρκούσε να τους βλέπει. Από τη στάση των τριών τους, από τον τρόπο που συνεργάζονταν, από τα νεύματα που αντάλλασσαν αθόρυβα, έπαιρνε κάτι βαθύτερο από τεχνικές γνώσεις. Έπαιρνε την ουσία: το παράδειγμα.

Μέσα σε αυτό το τρίγωνο ανθρώπων που αγαπούσαν τη δουλειά και τον κόσμο των παιδιών, ο Μιχάλης ένιωθε ότι γεννιόταν ο δικός του δρόμος· ένας δρόμος που αργότερα θα τον έφερνε πίσω, στην ίδια αυλή, με την ίδια καρδιά.

Τα χρόνια πέρασαν και ο Μιχάλης βρέθηκε ξανά στην αυλή, εκπαιδευτικός πια. Τα δέντρα στην ίδια θέση, μεγαλύτερα από ό,τι τα θυμόταν· τα ίδια συντριβανάκια, τα ίδια πλακάκια που κάποτε στηρίζαν τα βήματα της εφηβείας του. Κάθισε λίγο στην άκρη της αυλής. Άκουσε φωνές νέων μαθητών. Ένιωσε κάτι βαθύ, σαν κύμα που γυρίζει στη στεριά από μακρύ ταξίδι.

Όταν σηκώθηκε, είδε απέναντί του έναν άντρα με γκριζα μαλλιά και απαλό βλέμμα.

Ο κύριος Γιώργος. Το Κοκούι

Κρατούσε μια στοιβάζα χαρτιά, προχωρούσε αργά στον διάδρομο. Ο Μιχάλης μάζεψε όλη την παλιά του αμηχανία, τις μικρές εφηβικές ενοχές, τα βλέμματα των χρόνων εκείνων. Έφτασε κοντά του. Ο κύριος Γιώργος σήκωσε το κεφάλι και το βλέμμα του φωτίστηκε με τον ίδιο εκείνο τρόπο.

«Μιχάλη... Καλωσόρισες πίσω.»

Και η συγγνώμη, που δεν χρειάστηκε να ειπωθεί, γέμισε τον αέρα σαν μια απόλυτα ολοκληρωμένη μαθητεία.

Τα διηγήματα αυτά αντλούν την έμπνευσή τους από τις αφηγήσεις του Μιχάλη Κούντουρου, αποφοίτου του 2001, κλάδου Οικιακών Συσκευών και Κλιματισμού.

Πορεία ζωής: εκπαιδευτικός.

Τίτλος που αναδύθηκε μέσα από τις μνήμες του: «Α΄ Τεχνική Λεμεσού: Μια δεύτερη οικογένεια»

(εναλλακτικά: «Όλοι για έναν και ένας για όλους»).

Μήνυμα προς τους μαθητές: να αποφεύγουν τις απουσίες και να τιμούν τη σχέση με τους καθηγητές τους· οι δάσκαλοι της Τεχνικής γίνονται αργότερα συνάδελφοι και πολύτιμη μνήμη στη διαδρομή του επαγγέλματος.



Στην Κορυφή του Ουρανού
Καλυψώ Ρούσου ΘΕΓ2

Στην Κορυφή του Ουρανού

Ήταν ένα πρωινό του καλοκαιριού του 1970, όταν η Λεμεσός ξυπνούσε ακόμη μέσα σε αχνή θαλασσινή ομίχλη. Ο μικρός Δημήτρης ξύπνησε νωρίς· δεν είχε κοιμηθεί καλά τη νύχτα. Το χαρτί με τα αποτελέσματα βρισκόταν κάτω από το μαξιλάρι του, σαν φυλαχτό. Είχε περάσει τις εξετάσεις για την Τεχνική Σχολή Λεμεσού.

Το κρατούσε με περηφάνια, μα και με ανυπομονησία να το δείξει στον πατέρα του. Ο πατέρας νοσηλευόταν στο Σανατόριο της Κυπερούνας, από τα σημαντικότερα της εποχής, κτισμένο στα 1.200 μέτρα, μέσα σε πευκοδάσος· ένα από τα πιο γνωστά κέντρα αποκατάστασης για τους φυματικούς εκείνα τα χρόνια, όπου ασθενείς από όλη την Κύπρο έβρισκαν φροντίδα και καθαρό αέρα.

Η μητέρα του, ντυμένη με τη συνηθισμένη μαύρη ρόμπα και ένα λευκό μαντίλι στο κεφάλι, τον περίμενε στην αυλή. Το λεωφορείο για τα ορεινά ξεκινούσε από τον σταθμό κοντά στο Κάστρο. Η διαδρομή, περίπου δύομιση ώρες, ανέβαινε από τη Λεμεσό προς την Τριμίκλινη, τον Σαϊττά, τον Αμιάντο και τον Καρβουνά, ώσπου να φτάσει στην Κυπερούνα.

Το λεωφορείο ήταν παλιό Bedford, γεμάτο επιβάτες: στρατιώτες με στολές, γυναίκες με κοφίνια, εργάτες που πήγαιναν στα χωράφια. Το παράθυρο δεν έκλεινε καλά και το αεράκι έμπαινε παγωμένο, φέρνοντας μαζί του τη μυρωδιά του πεύκου και του νοτισμένου χώματος. Ο Δημήτρης είχε τα μάτια του κολλημένα στο τοπίο: χωριά σκαρφαλωμένα σε πλαγιές, πέτρινα σπίτια με κεραμίδια, ρυάκια που ασήμιζαν στον ήλιο. Το στομάχι του σφιγγόταν σε κάθε στροφή, μα η χαρά του ήταν δυνατότερη. Κρατούσε σφιχτά το χαρτί μέσα στην τσέπη του πουκαμίσου, το «διαβατήριο» για την καινούρια του ζωή.

Η μητέρα του δεν μιλούσε πολύ. Μόνο, κάθε τόσο, του χαίδευε το χέρι.

– Θα χαρεί πολύ ο πατέρας σου, είπε χαμηλόφωνα.

Ο Δημήτρης έγνεψε. Δεν χρειαζόταν άλλα λόγια.

Το λεωφορείο σταμάτησε έξω από τον πέτρινο περίβολο του Σανατορίου. Ήταν ένα μεγαλόπρεπο μα σιωπηλό συγκρότημα· διώροφο, με μακριούς διαδρόμους και μεγάλα παράθυρα που άφηναν το φως να χύνεται πάνω στα λευκά σεντόνια των θαλάμων. Από μέσα έβγαινε η χαρακτηριστική μυρωδιά του οινοπνεύματος και των καθαρών ρούχων.

Ο Δημήτρης κράτησε τη μητέρα του από το χέρι και ανέβηκαν τις πέτρινες σκάλες. Στην είσοδο, ένας νοσοκόμος τους ρώτησε ποιον ζητούν. «Τον κύριο Χριστοδούλου, από τη Λεμεσό», είπε η μητέρα. Τους οδήγησε σ' έναν θάλαμο στον πάνω όροφο, όπου ο πατέρας καθόταν δίπλα στο παράθυρο, κοιτάζοντας το βουνό.

Ήταν αδυνατισμένος μα τα μάτια του είχαν μια παράξενη διαύγεια — σαν να έβλεπε πιο καθαρά απ' όλους. Όταν τους είδε, το πρόσωπό του φωτίστηκε.

– Περάσατε τόσην ανηφόρα... Ελάτε, ελάτε μέσα!

Ο Δημήτρης έβγαλε αμέσως το χαρτί από την τσέπη.

– Πατέρα... Πέρασα! Μπήκα στην Τεχνική!

Τα λόγια βγήκαν κοφτά, σχεδόν λαχανιασμένα. Ο πατέρας πήρε το χαρτί, το κοίταξε χωρίς να το διαβάσει. Μόνο το κράτησε για λίγο στα χέρια του σαν να κρατούσε κάτι πολύτιμο και εύθραυστο μαζί. Τα μάτια του γέμισαν υγρασία.

– Το 'ξερα πως θα τα καταφέρεις, είπε σιγανά.

Η φωνή του έτρεμε ελαφρά, σαν ήχος από παλιό γραμμόφωνο. Η μητέρα τους κοιτούσε αμίλητη. Ένα δάκρυ κύλησε

μα το σκούπισε αμέσως.

– Να τον χαιρόμαστε, του είπε. Είναι δυνατός, όπως ήσουν κι εσύ.

Ο πατέρας χαμογέλασε.

– Είναι πιο δυνατός. Θα πάει πιο μακριά.

Έκατσαν μαζί για ώρα. Ο αέρας από τα πεύκα έμπαινε στο δωμάτιο, και ο Δημήτρης του διηγούνταν για τις ειδικότητες, για τα εργαστήρια, για το πώς ήθελε να μάθει να φτιάχνει μηχανές. Ο πατέρας τον άκουγε χωρίς να μιλά. Μόνο, κάποια στιγμή, έπιασε το χέρι του γιου του και το έσφιξε.

– Να θυμάσαι, του είπε. Η γνώση και η δουλειά είναι η ελευθερία του ανθρώπου.

Το απόγευμα, το λεωφορείο κατηφόριζε πάλι προς τη Λεμεσό. Ο ήλιος έγερνε πίσω από τις κορυφές του Τροόδου, βάφοντας τα πάντα χρυσοκόκκινα. Ο Δημήτρης καθόταν στο παράθυρο, σιωπηλός με τα μάτια του να χάνονται στις στροφές του δρόμου.

Η μητέρα του, κουρασμένη, είχε ακουμπήσει στον ώμο του. Εκείνος κρατούσε το χαρτί σφιχτά. Όμως τώρα δεν το έβλεπε πια ως βραβείο μα σαν κάτι ιερό· ήταν λες και είχε πάρει μέσα του τη ματιά του πατέρα του - εκείνη τη ματιά που έλαμπε από περηφάνια και έκρυβε προσεκτικά την αγωνία.

Οι σκιές των πεύκων πέρναγαν γρήγορα απ' έξω. Η διαδρομή της επιστροφής φαινόταν πιο μικρή, πιο ήσυχη. Ίσως γιατί μέσα του ο Δημήτρης ήξερε πια: το ταξίδι του είχε μόλις αρχίσει.

Κι όταν το λεωφορείο μπήκε στα πρώτα σπίτια της πόλης, ένα απαλό χαμόγελο φώτισε το πρόσωπό του. Δεν ήταν πια μόνο το παιδί που πέρασε εξετάσεις. Ήταν ο γιος που έκανε τον πατέρα του περήφανο.

• Έτσι, εκείνο το ταξίδι προς την Κυπερούντα έμεινε για πάντα μέσα του - σαν μια μικρή τελετή ενηλικίωσης. Κι από τότε, κάθε φορά που περνούσε από τον ίδιο δρόμο, αισθανόταν το ίδιο ρίγος· το άρωμα των πεύκων, τη σιωπή των θαλάμων, και τη φωνή του πατέρα του να του θυμίζει πως ο ουρανός είναι το μόνο όριο.

Ανήσυχα νιάτα

Ο Δημήτρης, ύστερα από πενήντα χρόνια, στάθηκε μπροστά στο γαλάζιο κάγκελο της εισόδου. Η ταμπέλα έγραφε ακόμη Τεχνική Σχολή Λεμεσού, μα τα γράμματα είχαν θαμπώσει απ' τον χρόνο και τον ήλιο. Χαμογέλασε.

«Ανήσυχα νιάτα», ψιθύρισε μέσα του - έτσι θα 'θελε να τιτλοφορήσει εκείνα τα χρόνια, αν ήταν ιστορία. Κι ίσως, σκέφτηκε, να ήταν πράγματι μια ιστορία· από εκείνες που δεν ξεθωριάζουν, γιατί γράφτηκαν με όνειρα και ιδρώτα.

Το προαύλιο ήταν ήσυχο. Κανένα παιδί, μόνο ο ήχος του ανέμου ανάμεσα στις πευκοβελόνες. Ο Δημήτρης ακούμπησε το χέρι του πάνω στην πέτρα του τοίχου. Ένωσε τη δροσιά του χρόνου να τον διαπερνά.

Κάποτε, πριν μισό αιώνα, εδώ μέσα μάθαινε να κρατά κατσαβίδια, να μετρά ηλεκτρικές αντιστάσεις και να παλεύει με όνειρα πιο δυνατά απ' τα καλώδια που τύλιγαν τα χέρια του. Θυμήθηκε τα χρόνια των ταραχών· τις φωνές στους δρόμους, τα πανό, τις πορείες κάτω απ' τον ήλιο.

Τα σχολεία τότε είχαν τα δικά τους στρατόπεδα - εκείνα των ιδεών. Θυμήθηκε εκείνη την παρέλαση που όλοι φώναζαν «Ελλάς - Ελλάς», κι εκείνος με τους φίλους του φώναζε κάτι άλλο:

«Μακάριος ο Τρίτος - Αρχηγός!»

Κανείς δεν τους τιμώρησε μα ο αέρας πάγωσε για λίγο, όπως παγώνει πριν από την καταιγίδα. Ήταν η εποχή που οι λέξεις μπορούσαν να χωρίσουν ανθρώπους, μα και να τους ενώσουν.

Η σχολή, τότε, ήταν όλος του ο κόσμος. Εκεί έμαθε να διορθώνει καλώδια μα πιο πολύ να διορθώνει λάθη. Να βιδώνει μηχανές και κυρίως να κρατά σταθερά όσα πιστεύει. Κι όταν κάτι δεν δούλευε, δεν το πέταγε· το άνοιγε, το ξανάφτιαχνε, ώσπου να λειτουργήσει ξανά.

«Μην αφήνεις τίποτα στη μέση» του έλεγε η φωνή του δασκάλου του, μα ο Δημήτρης ήξερε πως δεν ήταν για τα μηχανήματα που μιλούσε εκείνη η φωνή.

Έκανε και τις τρέλες του, βέβαια. Μια φορά, ένας συμμαθητής του, παιδί ανήσυχο και γελαστό, μήκκε στην τάξη καβάλα σ' ένα μικρό μηχανάκι, παλιό, λαδωμένο που δούλευε όμως κανονικά. Οι μαθητές πάγωσαν για μια στιγμή κι ύστερα ξέσπασαν στα γέλια. Ο καθηγητής, αντί να θυμώσει, χαμογέλασε κάτω απ' το μουστάκι του και είπε ήρεμα:

- Εντάξει, παιδί μου· τώρα που έκανες τη βόλτα σου, έλα να μάθεις και πώς φτιάχνεται.

Την επόμενη μέρα, βέβαια, του έβαλε μια μικρή τιμωρία - «για την τάξη», όπως είπε. Μα όλοι ήξεραν πως μέσα του είχε γελάσει περισσότερο απ' όλους.

Χρόνια αργότερα, όταν βρέθηκε φοιτητής στη Βουλγαρία, θυμόταν ακόμη τη μυρωδιά εκείνης της τάξης με τα παλιά σύρματα και το πετρέλαιο. Και τώρα, τόσα χρόνια μετά, ξαναγύρισε. Περπάτησε ως την αυλή, εκεί όπου κάποτε στεκόταν με τα όνειρά του ψηλά όπως οι σημαίες.

Όλα είχαν αλλάξει, οι τοίχοι ήταν φρεσκοβαμμένοι, τα παράθυρα διαφορετικά. Μόνο ο ουρανός ήταν ίδιος. Ο ίδιος ουρανός που του είχαν πει κάποτε πως είναι το μόνο όριο.

Στάθηκε για λίγο, κοίταξε τον ήλιο να πέφτει πίσω από το Τρόοδος και χαμογέλασε. Η σπίθα μέσα του, εκείνη η ανήσυχη φλόγα που άναψε στη σχολή τόσα χρόνια πριν, έκαιγε ακόμη. Ήσυχα, σταθερά, όπως το φωτάκι που μένει ζωντανό μέσα στο σκοτάδι. Γιατί, σκεφτόταν, ο άνθρωπος που έμαθε να δημιουργεί και να χρησιμοποιεί τα χέρια του, δεν χρειάζεται

τίποτα περισσότερο - έχει μέσα του όλα όσα χρειάζονται για να συνεχίσει.

Κι έτσι, φεύγοντας, ψιθύρισε ξανά - λες και μιλούσε στον εαυτό του:

« Αν μπορούσα να γυρίσω λίγο τον χρόνο πίσω...

Να φύγει το space

Πόσο μου λείπει εκείνη η φλόγα.

Ανήσυχα νιάτα... αξέχαστες αναμνήσεις.»

Τα διηγήματα αυτά αντλούν την έμπνευσή τους από τις αφηγήσεις του Δημήτρη Χριστοδούλου, αποφοίτου του 1973, κλάδου Οικιακών Συσκευών και Ψύξης-Κλιματισμού. Πορεία ζωής: πολιτική και συνδικαλισμός· για περίπου είκοσι χρόνια υπηρέτησε ως Γραμματέας της ΠΕΟ.

Τίτλος που αναδύθηκε μέσα από τις μνήμες του: «Ανήσυχα νιάτα».

Μήνυμα προς τους μαθητές: να ονειρεύονται και να κυνηγούν όσα ονειρεύονται· οι βάσεις που αποκτούν στην Τεχνική Σχολή είναι πολύτιμες και, με στόχους και επιμονή, το μέλλον ανοίγεται πλατύ - με μοναδικό όριο τον ουρανό.

Η φωνή των εργαλείων

Ο Άλκης πέρασε το κατώφλι του εργαστηρίου και ο αέρας άλλαξε αμέσως. Ζέστη από τον φούρνο, χτύποι από σφυριά, μυρωδιά πυρακτωμένου μετάλλου, ήχοι που θύμιζαν αρχαία γλώσσα, φτιαγμένα από δύναμη και υπομονή. Η καθαρή σκόνη της λίμας αιωρούνταν σαν χρυσή ομίχλη.

Ο κύριος Κουρουζίδης στεκόταν όρθιος με τρόπο απλό αλλά γεμάτο ισορροπία. Το βλέμμα του είχε γαλήνη που έμοιαζε με παλιό εργαλείο: φαγωμένο, σταθερό, αξιόπιστο. Πλησίασε τον Ανέστη και άγγιξε ένα κομμάτι μέταλλο στον πάγκο.

– Άκου, είπε.

Ο Άλκης έγειρε το κεφάλι.

– Τα εργαλεία μιλούν, συνέχισε. Μιλούν το κάθε ένα με τον δικό του τρόπο.

Ο Άλκης προσπάθησε να συλλάβει τη φράση. Το μέταλλο φαινόταν βουβό. Τα εργαλεία απλώς περίμεναν.

– Σιγά-σιγά θα τα ακούσεις, είπε ο δάσκαλος. Η κάθε τέχνη αποκαλύπτει τη φωνή της μόνο σε όσους δείχνουν σεβασμό. Κι έτσι ξεκίνησε το ταξίδι της μαθητείας. Το χυτήριο υπήρξε δοκιμασία τόσο για το σώμα όσο και για τον νου. Η άμμος ζεσταινόταν, μαλάκωνε, άνοιγε, έκλεινε, κρατούσε αποτυπώματα. Τα παιδιά δούλευαν με φτυάρια ταυτόχρονα με ρυθμό σχεδόν τελετουργικό.

Ο Άλκης κινήθηκε γρήγορα. Η άμμος σκληραίνει από τη βιασύνη. Το καλούπι παραμορφώθηκε, και την ώρα που έπεσε μέσα το λιωμένο μέταλλο, η φόρμα άνοιξε στα πλευρά της. Ατμός, σκόνη, ψίθυροι. Ο δάσκαλος πλησίασε, πήρε λίγη άμμο στην παλάμη του και την άφησε να πέσει σαν λεπτή βροχή.

– Η αρχή βρίσκεται πάντα γραμμένη μέσα στο τέλος, είπε. Η άμμος θυμάται το άγγιγμα που δέχεται.

Ο Άλκης έσκυψε το κεφάλι και ξαναπήρε το φτυάρι. Η κίνηση έγινε πιο σταθερή. Η άμμος πήρε μορφή σαν να άκουγε. Την επόμενη ημέρα ο δάσκαλος τού έδωσε μια λίμα. Ήταν παλιά, με σημάδια μα καθαρή μαρτυρώντας τη φροντίδα του κατόχου της.

– Κράτα τη με σεβασμό, είπε.

Ο Άλκης την πέρασε πάνω από το μέταλλο. Η κίνηση δεν είχε ρυθμό. Η λίμα γλίστρησε και χτύπησε τον πάγκο με ήχο κοφτό. Ο δάσκαλος πλησίασε ήσυχα, δίχως ίχνος έντασης ή επίπληξης.

– Η λίμα αναγνωρίζει χέρια. Όσα δείχνουν ανοχή, όσα δείχνουν ταραχή, όσα δείχνουν προσήλωση. Δώσε της ρυθμό και θα ακολουθήσει.

Κάθισε δίπλα του. Ο Άλκης επανέλαβε την κίνηση. Αργά. Καθαρά. Ο ήχος άλλαξε. Έγινε ευθύς, σταθερός, σχεδόν μουσικός. Ο δάσκαλος έκλεισε για λίγο τα μάτια.

– Τώρα ακούς, είπε.

Ο Άλκης ένωσε κάτι μέσα στο στέρνο του να ζεσταίνεται σαν μικρή σπίθα κατανόησης.

Μια μέρα, παραδομένα στην ενέργεια της εφηβείας, τα παιδιά ανέβασαν τη μοτοσικλέτα του δασκάλου ψηλά, πάνω σε χοντρό μεταλλικό σωλήνα. Το γέλιο τους γέμιζε τον χώρο, κοφτό και λαχανιασμένο λες και κυνηγούσαν για λίγο την αίσθηση της υπεροχής απέναντι στο ίδιο το εργαστήριο. Η μηχανή έμεινε εκεί, κρεμασμένη παράταιρα ανάμεσα σε εργαλεία και ρινίσματα.

Την επόμενη περίοδο, ο κύριος Κουρουζίδης πέρασε το κατώφλι. Το βλέμμα του ανέβηκε αργά από το πάτωμα προς τη μοτοσικλέτα λες και διάβαζε κάποια ιστορία γραμμένη πάνω στη λάμψη των μετάλλων. Το σώμα του έμεινε απόλυτα σταθερό. Κανένα σφίξιμο στο στόμα, καμία σκιά στο μέτωπο· μόνο το μέτρο του ανθρώπου που γνώριζε καλά και τη σοβαρότητα της τέχνης και το βάρος της ευθύνης.

Πλησίασε τη μηχανή, έπιασε το τιμόνι και την κατέβασε προσεκτικά με φροντίδα που φαινόταν σε κάθε κίνηση. Ήταν ξεκάθαρο ότι η αξία της για εκείνον ξεπερνούσε κάθε χρηματικό ποσό. Κοίταξε πρώτα τη μηχανή, ύστερα τα παιδιά. Άφησε το κράνος στον πάγκο και πήρε μια ανάσα σαν να μάζευε τις σκέψεις του.

– Κάθε κατασκευή ζητά σεβασμό, είπε τελικά. Κι αυτό ξεκινά από το πώς την αγγίζεις. Όποιος δείχνει φροντίδα στο εργαλείο, προχωρά και στην τέχνη.

Μια σιωπή απλώθηκε στην αίθουσα βαριά - πιο βαριά κι από λόγια παρατήρησης. Ο Άλκης ένιωσε το βάρος της και το κράτησε μέσα του.

Ο χρόνος προχώρησε. Οι κινήσεις του σταθεροποιήθηκαν, τα δάχτυλά του απέκτησαν μνήμη, η ματιά του έδειχνε σκοπό. Το εργαστήριο άρχισε να λειτουργεί σαν κομμάτι της καθημερινότητάς του, όχι απλώς σαν χώρος μάθησης.

Ο δάσκαλος τον είδε να δουλεύει το μέταλλο με άνεση και σταθερό ρυθμό ακολουθώντας γνώριμες διαδρομές· διαδρομές χαραγμένες πλέον στο υποσυνείδητό του.

– Τώρα συνομιλείς με την τέχνη, είπε. Κράτησέ το.

Ο Άλκης έγνεψε. Η τέχνη είχε βρει θέση μέσα του· ήσυχη αλλά σταθερή.

Χρόνια αργότερα, με στολή τεχνικού και γνώση που είχε ωριμάσει μέσα από σπουδές και δουλειά, ο Άλκης κρατούσε τα εργαλεία και ένιωθε τη ζεστασιά του μετάλλου να επιστρέφει όπως τότε, στις πρώτες μέρες της μαθητείας του. Οι κινήσεις του είχαν την ηρεμία ανθρώπου που έμαθε την τέχνη βήμα-βήμα μέσα σε αμφιθέατρα και εργαστήρια, πάνω σε πάγκους και μηχανές.

Ένας νεαρός μαθητευόμενος στάθηκε κοντά του. Ο Άλκης του πρόσφερε τη λίμα που είχε συνδέσει με τα χρόνια της πρώτης του διαδρομής.

– Άκου, είπε.

Ο νεαρός άγγιξε το εργαλείο μα οι κινήσεις του ήταν διστακτικές στην αρχή και το πρόσωπο του προβληματισμένο. Ο Άλκης του μίλησε με ήρεμη, σταθερή φωνή, φορτισμένη με τη γνώση της καθημερινής πράξης:

– Η τέχνη ξεκινά από αυτό που προσφέρεις στο υλικό. Το μέταλλο, τα εργαλεία κρατούν τις ανάσες σου· ακολουθούν τις προθέσεις σου. Δούλεψέ τα με φροντίδα και σεβασμό και θα σου δείξουν τον δρόμο.

Ο μαθητευόμενος πήρε βαθιά ανάσα και έσκυψε ξανά πάνω στα εργαλεία. Τα έπιασε με προσοχή, με εκείνη τη φροντίδα που γεννιέται όταν αντιλαμβάνεσαι την αξία τους. Ο Άλκης είδε τη μικρή αλλαγή στον τρόπο που τα κρατούσε και στο βλέμμα που είχε σταθεροποιηθεί πάνω στο μέταλλο. Αυτό αρκούσε. Χαμογέλασε. Η γνώση είχε αρχίσει να μεταφέρεται. Και το εργαστήριο άνοιγε νέους δρόμους για νέους ανθρώπους· γιατί η τέχνη προχωρά μόνο όταν περνά από χέρι σε χέρι.

Το τηλεφώνημα

Το πρωινό ήταν καθαρό, από εκείνα που μοιάζουν να υπόσχονται ότι όλα μπορούν να πάνε καλά, ακόμη κι όταν ξέρεις πως ο μισός κόσμος έχει ήδη αποφασίσει για σένα πριν σε γνωρίσει. Τα παιδιά της Τεχνικής Σχολής στέκονταν μαζεμένα στην αυλή, έτοιμα για την εκπαιδευτική εκδρομή. Ήταν δεμένοι μεταξύ τους — όχι επειδή το έλεγαν οι κανόνες του σχολείου αλλά επειδή, έξω από τους τοίχους του σχολείου, ο κόσμος τούς έβλεπε συχνά σαν μια ενιαία μάζα «δύσκολων περιπτώσεων».

Ο Πέτρος κοίταξε τον Μάριο.

– Πάλι θα μας κοιτάζουν περίεργα σήμερα. Θα το δεις.

– Άσ' τους να κοιτάζουν, απάντησε ο Μάριος. Το βλέμμα τους κρατά όσο και η προκατάληψη. Μέχρι να τους το χαλάσεις. Την προηγούμενη της προγραμματισμένης εκδρομής ο κύριος Μιχαήλ είχε περάσει από την τάξη τους. Δεν μιλούσε συχνά κι αυτό έκανε κάθε του κουβέντα πιο βαριά, πιο ουσιαστική. Τους κοίταξε έναν-έναν, σαν να τους ζύγιζε και είπε μόνο τα απαραίτητα:

– Όπου πάτε, να θυμάστε πως πηγαίνετε σαν ομάδα. Και όπου κι αν βρεθείτε, η αξιοπρέπεια είναι κάτι που κουβαλάτε μαζί σας. Όχι για τους άλλους, για εσάς.

Δεν είπε κάτι περισσότερο. Αλλά αυτό έφτανε.

Η διαδρομή με το λεωφορείο είχε εκείνη την αφοπλιστική ελαφρότητα της εφηβείας: γέλια, μυστικά, κουβέντες για καθηγητές, για εργαστήρια, για το τι θα έτρωγαν στο λιμανάκι. Κι όμως, κάτω από όλα αυτά υπήρχε μια λεπτή γραμμή έντασης. Είχαν συνηθίσει να τους κοιτούν σαν ομάδα «δύσκολων περιπτώσεων». Δεν έκαναν φασαρίες· απλώς είχαν κληρονομήσει μια φήμη που δεν είχε πάντα σχέση με την πραγματικότητα. Λειτουργούσε, όμως, συχνά σαν αυτοεκπληρούμενη προφητεία: οι άλλοι περίμεναν να δουν το χειρότερο κι έτσι το έβλεπαν, είτε υπήρχε είτε όχι.

Γιατί, όσο περνούσαν τα χρόνια, το ίδιο μοτίβο επαναλαμβανόταν:

— Α, Τεχνική Σχολή; ...Καταλαβαίνω.

Μια φράση που έκρυβε πίσω της έναν ολόκληρο βράχο προκαταλήψεων. Φτάνοντας στο μικρό λιμάνι, έγιναν για λίγο ξανά απλώς παιδιά. Η θάλασσα είχε πάντα αυτό το χάρισμα. Το φως γυάλιζε στην επιφάνεια της θάλασσας και για μια στιγμή ξέχασαν όλα τα υπόλοιπα. Μέχρι που έπρεπε να βρουν κάπου να φάνε.

Στάθηκαν μπροστά σε ένα ταβερνάκι με ένα ξύλινο ταμπλό που έγραφε «Ψαρομεζέδες της γιαγιάς». Ο ιδιοκτήτης βγήκε να τους υποδεχτεί, χαμογελούσε... Το χαμόγελο ήταν αυθόρμητο, μέχρι που άκουσε έναν από τους συνοδούς να λέει:

– Είναι ομάδα από την Τεχνική Σχολή.

Το χαμόγελο πάγωσε. Το βλέμμα του σκλήρυνε, έγινε επιφυλακτικό. Μετρημένο.

– Τεχνική... μάλιστα... είπε σιγανά, και κοίταξε τα παιδιά ένα προς ένα.

Οι μαθητές ένιωσαν το γνωστό βάρος να ξαναπέφτει στους ώμους τους. Κανείς δεν μίλησε. Μόνο περίμεναν.

- Δεν ξέρω αν έχουμε χώρο για τόσα παιδιά, είπε ο ιδιοκτήτης, ξύνοντας νευρικά το πηγούνι του.
- Αν δεν χωράμε, μπορούμε να πάμε αλλού, είπε ένας από τους καθηγητές, διατηρώντας ψυχραιμη στάση.
- Όχι, όχι... απλώς... εντάξει, περάστε. Θα τα καταφέρουμε.

Τα παιδιά κάθισαν. Τα πηρούνια τους ακουμπούσαν τις πιατέλες χωρίς θόρυβο. Τα μάτια τους συναντιούνταν με ένα σιωπηλό «προσέξτε». Χωρίς κανέναν να τους το έχει ζητήσει.

Τα πράγματα εξελίχθηκαν απλά. Έφαγαν, μίλησαν χαμηλόφωνα, γέλασαν τόσο όσο. Ήταν παιδιά, μα στάθηκαν με τη σοβαρότητα μιας ομάδας που γνώριζε τι διακυβευόταν. Στην ατμόσφαιρα αιωρούνταν αδιόρατη η συμφωνία· η προσοχή τους κινούνταν σχεδόν συντονισμένα. Κάποιος μόνο ψιθύρισε, κάποια στιγμή:

- Μην κάνετε φασαρία. Όχι σήμερα.

Τρία τραπέζια ενωμένα, ποτήρια με νερό, μυρωδιά από λεμόνι και ρίγανη. Σιγουριά πως ό,τι έκαναν... μετρούσε. Όσο κι αν τους πλήγωνε αυτό, το είχαν μάθει: κάθε τους κίνηση ήταν απόδειξη.

Φαγητό, ήρεμες κουβέντες, χαμόγελα χαμηλά. Ήταν έφηβοι, με όλη τη ζωντάνια τους αλλά μέσα τους λειτουργούσε πια το αίσθημα της ευθύνης· είχαν μάθει να προστατεύουν την εικόνα τους, επειδή ο κόσμος είχε αποφασίσει πρώτα για εκείνους.

Όταν σηκώθηκαν να φύγουν, ο ιδιοκτήτης πήγε προς τον συνοδό καθηγητή.

- Μπορώ... να ρωτήσω κάτι; Από πού είπατε ότι είστε;

- Από την Α΄ Τεχνική Σχολή Λεμεσού.

- Μάλιστα... μάλιστα...

Κοίταξε τα παιδιά. Κοίταξε ξανά. Και πρόσθεσε:

- Θα ήθελα να μιλήσω με τον Διευθυντή σας.

Το απόγευμα τηλεφώνησε στον κύριο Μιχαήλ.

- Κύριε... σας παίρνω από το τάδε εστιατόριο στο λιμανάκι. Να ξέρετε ότι τα παιδιά σας... με έκαναν να αλλάξω γνώμη για τους μαθητές της Τεχνικής. Ήταν κύριοι. Να είστε περήφανος. Συγχαρητήρια.

Το πρωί στο μάθημα των Νέων Ελληνικών η πόρτα χτύπησε. Ο κύριος Μιχαήλ μπήκε μέσα, κρατώντας ένα χαρτί. Η φωνή του ακούστηκε ήρεμη, παρόλο που ο προσεκτικός ακροατής θα μπορούσε να διακρίνει το ανεπαίσθητο τρέμουλο που τη διαπερνούσε.

- Θέλω να σας πω δυο λόγια, είπε. Και μας μετέφερε το μήνυμα του εστιατόρα.

Στο τέλος σταμάτησε για λίγο. Έκλεισε τα μάτια.

- Με κάνατε περήφανο. Και κάνατε κάτι ακόμη πιο δύσκολο. Αποδείξατε ότι οι ταμπέλες που μας φοράνε οι άλλοι δεν καθορίζουν το ποιοι είμαστε.

Κάποιοι μαθητές κατέβασαν τα μάτια. Άλλοι χαμογέλασαν. Για πρώτη φορά ένιωσαν πως είχαν κερδίσει έναν αγώνα που είχε ξεκινήσει πριν από αυτούς. Ένα αίσθημα βαθιάς αναγνώρισης απλώθηκε στην τάξη σαν δώρο που έφτασε την κατάλληλη στιγμή.

Χρόνια αργότερα, όταν οι ίδιοι μαθητές έγιναν πια ενήλικες, είδαν τα παιδιά της νέας εποχής. Να παλεύουν με άλλα στερεότυπα: «οι ξένοι», «οι κακοί μαθητές», «οι από εδώ» και «οι από εκεί». Η ιστορία επαναλαμβανόταν με διαφορετικές, όμως, λέξεις.

Ο Πέτρος, που τώρα δούλευε μηχανολόγος, καθόταν ένα μεσημέρι έξω από μια καφετέρια όταν άκουσε μια παρέα να σχολιάζει μια ομάδα νεαρών μαθητών που περνούσαν.

– Ε, αυτοί; Από την Τεχνική είναι. Άστο...

Ο Πέτρος ένιωσε κάτι να αναδύεται μέσα του. Η ίδια παλιά φράση. Η ίδια παλιά σκιά.

Σηκώθηκε, πλησίασε ήρεμα.

– Ξέρετε... κάποτε κι εμάς έτσι μας κοιτούσαν. Μέχρι που μια μέρα απλώς... άλλαξαν γνώμη. Εσείς δοκιμάσατε ποτέ να τους μιλήσετε;

Οι άλλοι έμειναν για λίγο βουβοί. Το βλέμμα τους άλλαξε... για λίγο. Ας είναι... κάτι είναι κι αυτό.

Κάθε γενιά δίνει τον δικό της αγώνα απέναντι στα στερεότυπα, στις ταμπέλες και στις προαποφασισμένες κρίσεις του κόσμου. Και σε κάθε τέτοια ιστορία υπάρχει κάπου ένας Διευθυντής, ένας καθηγητής, ένας απλός καθημερινός άνθρωπος που βρίσκει τη δύναμη να πει μια καλή κουβέντα· μια ομάδα παιδιών που προσπαθεί να δείξει την αξία της και να κρατήσει ζωντανή την ιδέα της κοινωνικής δικαιοσύνης.

Και κάπως έτσι, η μέρα της εκδρομής έμεινε στη μνήμη τους σαν μικρή απόδειξη ότι ο κόσμος αλλάζει με πράξεις απλές: ένα ήρεμο βλέμμα, μια καθαρή στάση, μια ευκαιρία που βρίσκει χώρο να υπάρξει. Όσα έζησαν τότε έγιναν για εκείνους σταθερή πυξίδα· το μέτρο για το πώς πορεύεται κανείς όταν επιλέγει τον σεβασμό και την αξιοπρέπεια σαν τρόπο ζωής.

Γιατί, οι ιστορίες που γεννιούνται μέσα στη σχολική τάξη ταξιδεύουν πολύ πιο πέρα από τους τοίχους της. Απλώνονται στις ζωές όσων μεγάλωσαν μαζί, περνούν σε όσους έρχονται μετά και φωτίζουν, έστω για λίγο, τον δρόμο της επόμενης ομάδας παιδιών που προσπαθεί να βρει τη θέση της μέσα στον κόσμο.

Και έτσι, αθόρυβα, χωρίς επιδείξεις, μια ελάχιστη πράξη καλοσύνης, μια στιγμή δικαιοσύνης και μια ομάδα που στάθηκε όρθια έγιναν μέρος της αλυσίδας που συνεχίζει ακόμη· της αλυσίδας που χτίζεται κάθε φορά που κάποιος επιλέγει να δει τον άνθρωπο πίσω από την ταμπέλα.

Τα διηγήματα αυτά αντλούν την έμπνευσή τους από τις αφηγήσεις του Στέφανου Αλκιβιάδη, αποφοίτου του 1987, κλάδου Γενικής Μηχανολογίας.

Πορεία ζωής: τεχνικός-μηχανολόγος στο Τμήμα Οδικών Μεταφορών, Υπουργείο Συγκοινωνιών, Επικοινωνιών και Έργων.

Τίτλος που αναδύθηκε μέσα από τις μνήμες του: «Μια μεγάλη ιστορία, γεμάτη στιγμές».

Μήνυμα προς τους μαθητές: να είναι αγαπημένοι, να σέβονται τον χώρο και τους δασκάλους τους· η αληθινή επικοινωνία και οι δυνατές φιλίες αποτελούν τα πιο σημαντικά θεμέλια της σχολικής ζωής.



Το Σχολείο που Άκουγε τον Άνεμο
Νικολέτα Δημητρίου ΘΕΓ2

Το Σχολείο που Άκουγε τον Άνεμο

Ένα αλληγορικό παραμύθι για μικρά και μεγάλα παιδιά

Στην άκρη μιας πόλης, όπου οι εποχές άλλαζαν γρήγορα και ο ουρανός χαμήλωνε πάνω από τις στέγες, υψωνόταν σχολείο παλιό· κτήριο φτιαγμένο από πέτρα και φροντίδα μαστόρων που δούλευαν με πίστη στην τέχνη τους. Οι γειτονιές γύρω το ονόμαζαν Σχολείο που Άκουγε τον Άνεμο, επειδή οι βαριές πόρτες του αντιδρούσαν σε κάθε ριπή με τριγμούς που θύμιζαν ξύπνημα καρδιάς.

Σε εκείνα τα δύσκολα χρόνια σε μια τάξη του σχολείου φοιτούσαν δεκαπέντε αγόρια. Στα δεκαεφτά τους χρόνια είχαν ήδη συνειδητοποιήσει πόσο απαιτητική και δύσκολη είναι η ζωή. Προέρχονταν από ταπεινά σπίτια, εκεί όπου το άρωμα της σούπας ανακατευόταν με τη μυρωδιά από τα εργαλεία της δουλειάς κι η υγρασία του καιρού σκέπαζε τους τοίχους. Σπίτια που συγκρατούσαν τη μέρα με τη δύναμη και την επιμονή των ανθρώπων τους, ενώ οι νύχτες γέμιζαν σκέψεις, άγχος και σιωπηλές ελπίδες.

Γύρω από το σχολείο απλωνόταν η πόλη ανήσυχη. Στις γωνίες της συγκεντρώνονταν άνθρωποι που συζητούσαν σε χαμηλούς τόνους, λες και οι πέτρες ακόμη είχαν αυτιά. Κάποιοι ύψωναν τα χέρια γεμάτα πάθος, άλλοι σκέπαζαν πρόσωπα με επιφύλαξη. Κάποιες σιωπηλές φιγούρες στέκονταν συχνά κοντά στο σχολείο· παρατηρούσαν αμίλητες προκαλώντας όμως στην ατμόσφαιρα το αίσθημα διαρκούς αναμονής.

Τα χρόνια εκείνα απλώνονταν σαν σκονί που πάλλονταν κάτω από το βάρος των ημερών· γεμάτα ένταση και εμποτισμένα με βαθιά επιθυμία για αλλαγή.

Τα αγόρια έφταναν κάθε πρωί στο σχολείο με γρήγορο βήμα. Τα υλικά τους μέσα ήταν λιγοστά· η θέλησή τους να φτιάξουν έναν καλύτερο κόσμο ήταν όμως αστείρευτη. Φορούσαν μπαλωμένα ρούχα και παπούτσια που άφηναν το χώμα να ακουμπήσει τα δάχτυλα, αλλά τα βλέμματά τους άνοιγαν χώρο για ό,τι ήταν μεγαλύτερο από την καθημερινότητά τους. Με την είσοδό τους στην αυλή αποκτούσαν αξιοθαύμαστη συγκέντρωση. Αντιμετώπιζαν το σχολείο σαν εργαστήριο ζωής, σαν τόπο όπου κάθε μέρα μπορούσε να γίνει σκαλοπάτι. Και σε κάθε μάθημα, σε κάθε εργαλείο, σε κάθε γραμμή που χάραζαν, ένιωθαν πως άγγιζαν λίγο περισσότερο τον κόσμο που ονειρεύονταν.

Το σχολείο φιλοξενούσε χώρους γεμάτους πάγκους, εργαλεία και μηχανές. Καλώδια κρέμονταν από τις γωνίες σαν ρίζες δέντρων· μεταλλικές συσκευές άχνιζαν απαλά, λες και ανέπνεαν την πρωινή νοτιά.

Εκεί γεννιόταν η πρώτη βαθιά κατανόηση· τα αγόρια άκουγαν το βουητό του ρεύματος, τον ήχο των εργαλείων, το τρίξιμο του μετάλλου. Αυτοί οι ήχοι τούς εξηγούσαν κάτι σημαντικό: ο κόσμος μεταμορφώνεται όταν τα χέρια μαθαίνουν να εργάζονται με γνώση και τόλμη.

Μαθητές και σχολείο έμοιαζαν να συνεννοούνται. Κάθε φορά που τα παιδιά συγκεντρώνονταν στη δουλειά τους, ο αέρας του χώρου γινόταν πιο καθαρός, σαν να άφηνε χώρο στις σκέψεις τους να ξεδιπλωθούν· οι πόρτες αντιδρούσαν με ήπιες κινήσεις, επικροτώντας αθόρυβα την προσπάθεια.

Η καθημερινότητα έξω από το σχολείο άφηνε έντονο αποτύπωμα στους μαθητές. Κάθε κουβέντα των μεγάλων, κάθε μεταβολή στη διάθεση της πόλης, κάθε στιγμή αδικίας λειτουργούσε σαν κάλεσμα. Τα παιδιά γύριζαν τα κεφάλια τους, παρατηρούσαν με προσοχή, άκουγαν τους ήχους των δρόμων και αφουγκράζονταν τον κόσμο με ευαισθησία που ξεπερνούσε την ηλικία τους.

Η ανάγκη για πρόοδο γεννιόταν μέσα τους από τις δυσκολίες των οικογενειών τους. Τα ροζιασμένα χέρια των γονιών, οι

προσεκτικά μετρημένες αγορές της ημέρας, τα βράδια γεμάτα συζητήσεις για το αύριο - όλα αυτά μεταμορφώνονταν σε παράλληλο σχολείο που τους δίδασκε την αντοχή.

Έτσι, η εφηβεία τους πλημμύριζε με παρόρμηση. Περπατούσαν στους δρόμους της πόλης με καθαρό βηματισμό, αναζητώντας δικαιοσύνη, καθαρότητα και φωνή. Στα βλέμματά τους καθρεφτιζόταν σταθερή η πίστη στη δυνατότητα αλλαγής, πίστη που δυνάμωνε με κάθε εμπειρία.

Κάποιο πρωινό ο ουρανός σκέπασε την πόλη με παχύ γκρίζο πέπλο. Αέρας δυνατός πέρασε ανάμεσα στα κτήρια, σήκωσε σκόνη, φύλλα και παλιά χαρτιά, ξεχασμένα χαρτιά και τα οδήγησε ως την πύλη του σχολείου. Οι βαριές πόρτες άνοιξαν με βαρύ μεταλλικό ήχο. Τα αγόρια ένιωσαν ότι το σχολείο τούς καλούσε σε κάτι σημαντικό. Μέσα στη σιωπή που απλώθηκε, ακούστηκε φωνή περίεργη, έμοιαζε με ανάμνηση της γης, με τον ψίθυρο του τόπου που γνώριζε περισσότερα από όλους:

«Όσοι ζουν με λίγα κρατούν μέσα τους πλούτο που μεγαλώνει. Όσοι μοιράζουν ψωμί και όνειρο στο ίδιο χέρι χτίζουν δρόμο σταθερό. Το θάρρος οδηγεί στην πρόοδο.»

Οι μαθητές στάθηκαν τότε ο ένας δίπλα στον άλλον. Ήταν στιγμή βαθιάς ηρεμίας, μια στιγμή όπου ο καθένας ένιωσε τον άλλον σαν αδελφό στο ίδιο μονοπάτι. Η ενότητα ανάμεσά τους έλαμπε διακριτά και γινόταν δύναμη που τους έσπρωχνε προς τα εμπρός.

Τα χρόνια κύλησαν. Η πόλη άλλαξε όψη, οι φόβοι των παλιών καιρών καταλάγιασαν και μορφές που κάποτε παρακολουθούσαν το σχολείο χάθηκαν από τις γωνίες. Το κτήριο, όμως, συνέχισε να κρατά μέσα του εκείνα τα βήματα. Οι πόρτες του αντιδρούσαν ακόμη και στο πιο ελαφρύ φύσημα και πολλοί διαβάτες έλεγαν πως άκουγαν γέλια να φτερουγίζουν στην αυλή, σαν σπίθες που επιμένουν να φωτίζουν το παρελθόν. Και μέσα από τα γέλια ξεπηδούσε καθαρά η φράση:

«Τα μονοπάτια γίνονται δρόμοι, όταν οι άνθρωποι τολμούν και προχωρούν ενωμένοι στον ίδιο ρυθμό.»

Τα δεκαπέντε αγόρια απέδειξαν πως η φτώχεια γεννά αντοχή, πως οι δυσκολίες καλλιεργούν ρίζες βαθιές, πως η νεανική ορμή μπορεί να γίνει άνεμος δημιουργικός.

Κι έτσι, Το Σχολείο που Άκουγε τον Άνεμο φύλαξε την κάθε στιγμή τους - κι εξακολουθεί να τη ψιθυρίζει κάθε φορά που ο άνεμος περνά και θυμίζει την ιστορία τους.

Ο δρόμος προς την επιτυχία

Ο Ηλίας στεκόταν μπροστά στην παλιά πύλη της Α' Τεχνικής Σχολής Λεμεσού και ένιωσε τον άνεμο να του τραβά ελαφρά το μανίκι, σαν να του θύμιζε πως έπρεπε να μπει. Πενήντα και πλέον χρόνια είχαν περάσει από τότε που περνούσε καθημερινά το ίδιο σημείο, μαθητής δεκαεπτά χρονών, με μπαλωμένο παντελόνι και το βλέμμα έτοιμο να διεκδικήσει χώρο στον κόσμο. Κι όμως, κάθε φορά που έφτανε εδώ, ήταν σαν να ξαναγινόταν εκείνο το αγόρι.

Το σχολείο απλωνόταν μπροστά του, κτήριο αυστηρό μα ζεστό, γεμάτο μνήμες που δεν έλεγαν να ξεθωριάσουν. Από τότε που θυμόταν τον εαυτό του, ο τόπος αυτός είχε τη δική του φωνή. Στα χρόνια της αναταραχής, τότε που η πόλη έβραζε από αγωνία και ιδέες, το σχολείο έμοιαζε με καταφύγιο αλλά και με φυτώριο· εδώ μέσα τα παιδιά από φτωχές οικογένειες μάθαιναν όχι μόνο μια τέχνη, αλλά και τον τρόπο να στέκονται στον κόσμο.

Ο Ηλίας θυμήθηκε τα πρωινά. Πάντα έφταναν νωρίς - δεκαπέντε αγόρια, δεκαπέντε ανήσυχοι χαρακτήρες, δεμένοι μεταξύ τους με τρόπο που μόνο οι δυσκολίες μπορούν να επιβάλουν. Μερικοί έρχονταν με ποδήλατο, άλλοι με μια μικρή μοτοσυκλέτα. Τα ρούχα τους μιλούσαν για τη ζωή τους: μπαλώματα, λάσπη, φθαρμένα παπούτσια. Όμως τα μάτια τους... αυτά ήταν γεμάτα πείσμα.

Το εργαστήριο ήταν το βασιλείο τους. Κάτω από τον θόρυβο των εργαλείων και το βουητό του ρεύματος, οι νεαροί άρχισαν να καταλαβαίνουν πως ο κόσμος αλλάζει όταν τολμάς να τον αγγίξεις. Τα ψυγεία, οι κουζίνες, οι πίνακες με τα καλώδια - όλα τους μιλούσαν με τρόπο σχεδόν μυστικό. Κάθε πρακτική άσκηση ήταν και υπόσχεση ότι μπορούσαν να γίνουν κάτι περισσότερο.

Και βέβαια, υπήρχε και το χιούμορ. Τα σκασιαρχεία, οι μοτοσυκλέτες που γλιστρούσαν μέσα στο εργαστήριο σαν να ήταν απολύτως φυσιολογικό, οι στιγμές που ο καθηγητής γύριζε την πλάτη κι έβλεπες το μισό τμήμα να έχει χωθεί μέσα σε ντουλάπες, πίσω από πάγκους ή ανάμεσα σε συσκευές, έτοιμο να ξεσπάσει σε γέλια μόλις εκείνος ξαναστρεφόταν προς τους μαθητές και συνειδητοποιούσε την απρόσμενη εξαφάνιση.

Υπήρχαν και οι μέρες με τις «παραστάσεις». Εκείνο το πρωινό που αποφάσισαν να κάνουν τους κωφάλαλους· ο καθηγητής τους μιλούσε, κι εκείνοι άνοιγαν το στόμα χωρίς να βγαίνει ούτε ψίθυρος. Στην αρχή προσπάθησε να κρατήσει την ψυχραιμία του, μα όσο η σιωπή συνεχιζόταν, τόσο το πρόσωπό του άλλαζε χρώμα. Και κάποια στιγμή, από τον πάνω όροφο ακούστηκε ο γνώριμος θόρυβος του κομπρεσέρ. Ο άνθρωπος ίσιωσε την πλάτη, άνοιξε διάπλατα τα μάτια λες και αυτό που συνέβαινε ήταν θαύμα, αναφώνησε: «Ακούω!»

Το γέλιο που ακολούθησε - συγκρατημένο όσο γινόταν - έμεινε στις μνήμες τους σαν μια από τις πιο χαρακτηριστικές στιγμές εκείνων των χρόνων.

Στα χρόνια της έντασης, οι μαθητές της Τεχνικής ήταν συχνά μπροστά σε κάθε κινητοποίηση. Το σχολείο είχε μέσα του παλμό, κάτι ανάμεσα σε οργή και ελπίδα· οι οικογένειες των παιδιών προέρχονταν συχνά από τον χώρο της εργατιάς, της προσφυγιάς, της έλλειψης. Η ανάγκη για δικαιοσύνη ήταν κομμάτι της ζωής τους, όχι θεωρία.

Ο Ηλίας προχώρησε αργά προς την παλιά αυλή. Εδώ, κάποτε, είχαν σταθεί όλοι μαζί, δεκατρείς από τους δεκαπέντε, ενωμένοι ακόμη και σήμερα, πέντε δεκαετίες μετά. Μια φίλια σφυρηλατημένη σε πάγκους εργαστηρίων, σε αστεία της εφηβείας, σε αγωνίες που δεν χωρούσαν στα σπίτια τους.

Γύρισε το βλέμμα προς τις τάξεις και άφησε μια ανάσα να του ξεφύγει. «Αν με ρωτούσαν τι μου άφησε το σχολείο...» ψιθύρισε. Κι ήταν σαν ν' άκουσε τότε τη φωνή του παλιού κτηρίου, εκείνη τη φωνή που τον συντρόφευε τότε που ήταν μαθητής και δεν έπαψε ποτέ να τον ακολουθεί:

«Ο δρόμος προς την επιτυχία δεν ξεκινά από τύχη· ξεκινά από τη στιγμή που έχεις το θάρρος να μάθεις, να δουλέψεις και να πορευτείς μαζί με τους ανθρώπους που βαδίζουν στο πλευρό σου.»

Ο Ηλίας χαμογέλασε. Ήξερε ότι τίποτα στη ζωή του δεν έγινε από μόνο του. Οι συμμαθητές του έγιναν επιστήμονες, τεχνικοί, πρεσβευτές, εργάτες που απέκτησαν γνώσεις και αυτοπεποίθηση. Άνθρωποι που πάλεψαν με τον κόπο και δεν σταμάτησαν - όπως τους έμαθε εκείνο το σχολείο.

Παρόλο που η αυλή ήταν τώρα γεμάτη με νέα πρόσωπα, κρατούσε ακόμη εκείνον τον παλιό, αθέατο απόηχο. Κάτω από τα βήματα των σημερινών μαθητών έμοιαζαν να ξυπνούν γέλια που ταξίδευαν μισό αιώνα πίσω· τα γέλια των δεκαπέντε αγοριών που είχαν φτάσει κάποτε με άδειες τσέπες, μα με καρδιές γεμάτες θέληση.

(Και) να διορθωθεί

αι καθώς έφευγε, ένιωθε πως το σχολείο τον αποχαιρετούσε όπως τον είχε κάποτε υποδεχθεί, παιδί· με την ίδια απλή ζεστασιά. Ανάμεσα στις πόρτες που έτριζαν ελαφρά, ο άνεμος ψιθύριζε ακόμη πως ο δρόμος προς την επιτυχία ξεκινά από εκεί όπου ο άνθρωπος αρχίζει να πιστεύει στον εαυτό του.

Τα διηγήματα αυτά αντλούν την έμπνευσή τους από τις αφηγήσεις του Ηλία Αρέστη, αποφοίτου του 1975, ειδικότητας Ηλεκτρολογίας με κατεύθυνση Οικιακών Συσκευών.

Πορεία ζωής: Ηλεκτρολογία – οικιακές συσκευές, σε μια εποχή όπου η ειδίκευση άρχισε να διαμορφώνεται για πρώτη φορά.

Τίτλος που αναδύθηκε μέσα από τις μνήμες του: «Ο δρόμος προς την επιτυχία».

Μήνυμα προς τους μαθητές: να αξιοποιούν τα εφόδια που τους προσφέρει η Τεχνική· η επιλογή της ειδικότητας ανοίγει δρόμους και δίνει δυνατότητες, ενώ κάθε στόχος μπορεί να επιτευχθεί με θέληση και προσπάθεια.

Το Θεατρικό της Εξιλέωσης

Ένα αλληγορικό παραμύθι για μικρά και μεγάλα παιδιά

Στην Τεχνική Σχολή, κάπου ανάμεσα σε εργαστήρια με μυρωδιά από κασσίτερο και σε αυλές γεμάτες ιστορίες, υπήρχε μια τάξη που όλοι αποκαλούσαν - όχι άδικα - Τάξη των Σκανταλιάρηδων. Όχι πως τα παιδιά αυτής της τάξης ήταν κακά· απλώς είχαν μια ιδιαίτερη ικανότητα να τραβούν τις σκανταλιές όπως ο μαγνήτης τα ρινίσματα.

Μια μέρα, όμως, συνέβη κάτι ανεπανάληπτο. Η σκανταλιά τους ήταν τόσο τολμηρή, τόσο θρυλική, που μέχρι και τα πεύκα της αυλής έτριζαν από το γέλιο τους... ίσως και να μετακινήθηκαν μερικά εκατοστά.

Τον στρίμωξαν στην πόρτα - τον καθηγητή της Χημείας: ο μισός έμεινε μέσα στην τάξη κι ο άλλος μισός έξω στον διάδρομο, λες και ούτε ο ίδιος ούτε η πόρτα μπορούσαν να αποφασίσουν από ποια μεριά ανήκε. Εκείνος φώναζε, εκείνοι έσπρωχναν, οι υπόλοιποι τραβούσαν, κι η πόρτα έτριζε σαν να μην ήξερε ποιον να υπακούσει - τα παιδιά ή τον δάσκαλο.

Το συμβάν έφτασε αμέσως στ' αυτιά του Δάσκαλου-Φωτεινού, ενός ανθρώπου που έβλεπε πιο πέρα από τις φωνές και τις τιμωρίες και που είχε εκείνη την παράξενη λάμψη στα μάτια - σαν μικρή σπίθα κάθε φορά που του ερχόταν μια ιδέα που θα άλλαζε την πορεία των πραγμάτων.

Και εκείνη τη μέρα, του ήρθε.

Μάζεψε όλη την Τάξη των Σκανταλιάρηδων στο μεγάλο δωμάτιο της Σχολής, έκλεισε την πόρτα, και τους κοίταξε σοβαρά.

«Ξέρετε τι έχετε ξυπνήσει με την πράξη σας;» είπε.

Τα παιδιά αντάλλαξαν βλέμματα.

«Τον καθηγητή της Χημείας;» τόλμησε να πει κάποιος.

«Όχι μόνο αυτόν...» απάντησε ο Φωτεινός. «Ξυπνήσατε τον Δράκο-Απόβολου.»

Τα παιδιά πάγωσαν.

Ο Δράκος-Απόβολου, θρύλος παλιός, είχε μια κακή συνήθεια: κατάπινε τις φωνές των παιδιών. Όχι τις κυριολεκτικές φωνές — αλλά τις άλλες: τις ιστορίες τους, τα γέλια τους, τις ιδέες τους, το δικαίωμα να κάνουν λάθη και να μαθαίνουν από αυτά.

Και όταν ο Δράκος χόρταινε, η Σχολή έχανε την ανάσα της και γινόταν ακίνητη σαν πέτρινο άγαλμα.

«Άρα... τι κάνουμε τώρα;» ρώτησε ο πιο τολμηρός της τάξης.

Ο Φωτεινός χαμογέλασε.

«Κάνουμε αυτό που ο Δράκος φοβάται περισσότερο. Θα φτιάξουμε ιστορία. Κυριολεκτικά.»

Τα παιδιά αγρίεψαν από ενθουσιασμό.

«Θα γράψουμε θεατρικό!» φώναξε ένας.

«Και θα το παίξουμε!» είπε ένας άλλος.

«Και θα βάλουμε και σάτιρα!» πρόσθεσε ο τρίτος.

Ο Δάσκαλος-Φωτεινός έγνεψε.

«Θα γράψετε ένα θεατρικό που να ξυπνά τη μνήμη εκείνων που κάποτε έδωσαν τη δική τους νιότη για να ανασαίνει η δική σας· η Σχολή ζει χάρη στις φωνές των παιδιών, και κάποιες παλιότερες φωνές χάρισαν το φως τους για να πορευόμαστε εμείς σήμερα.»

Κι έτσι άρχισε η πιο παράξενη περίοδος στην ιστορία της Τεχνικής Σχολής. Τα παιδιά έγραφαν σκηνές την ώρα του διαλείμματος. Έκαναν πρόβες στα εργαστήρια, ανάμεσα σε χαφκιά¹ και τρανζίστορ. Έστηναν σκηνικά από κουτιά εργαλείων και κουρελιασμένα πανιά. Η Σχολή, που συνήθως ηχούσε από χτύπους σφυριών και από τον μονότονο παλμό των μηχανών, γέμιζε ξαφνικά διαλόγους, τραγούδια, σάτιρες και χειροκροτήματα.

Την ημέρα της παράστασης, όλη η Σχολή μαζεύτηκε. Ο Φωτεινός στάθηκε στην άκρη, με τα χέρια δεμένα πίσω από την πλάτη, κι ένα χαμόγελο που έλεγε: «Αυτή είναι η πραγματική μάθηση.»

Τα παιδιά ανέβηκαν στη σκηνή και άρχισαν να ξεδιπλώνουν το έργο τους. Ο Δράκος-Απόβολου έκανε την εμφάνισή του, τεράστιος και φουσκωτός, φτιαγμένος από χαρτόκουτα και μεγάλα μάτια από καπάκια μπογιάς. Μα όσο πιο δυνατά φώναζε, τόσο πιο πολλές φωνές έβγαιναν από τα παιδιά. Σαν να τους δάνειζε η ίδια η Σχολή τη δύναμή της.

Και όταν στο τέλος είπαν όλοι μαζί: «Οι φωνές μας δεν θα σιωπάσουν - και κανένας δράκος δεν μπορεί να τις καταπιεί». Ο Δράκος έλιωσε - και στο πάτωμα έμεινε μόνο μια στοίβα από άχρηστα χαρτόνια που κάποτε νόμιζαν πως ήταν δράκος.

Η Σχολή ξανά φωτίστηκε. Οι τοίχοι αναστέναξαν ανακουφισμένοι. Και κάπου, σε μια άκρη της σκηνής, ο Δάσκαλος-Φωτεινός σκούπισε διακριτικά το μάτι του.

Την επόμενη μέρα, ο Καθηγητής της Χημείας μπήκε στην τάξη τους. Τους κοίταξε σοβαρά. Τα παιδιά κράτησαν την αναπνοή τους. Και τότε... χαμογέλασε. Για πρώτη φορά το χαμόγελό του ακούμπησε τα μάτια του.

«Καλά... μη σας ξαναπετύχω!» είπε, μεταξύ σοβαρού και αστείου.

Τα παιδιά ορκίστηκαν πως θα προσπαθούσαν. Όχι απαραίτητα να μην τον ξαναπετύχουν - κανείς δεν αλλάζει τόσο εύκολα τις συνήθειές του - αλλά να συντονίζουν τη φωνή τους. Τη δική τους φωνή. Τη φωνή που δίνει ζωή σε κάθε σχολή και βάζει κάθε δράκο στη θέση του.

¹ **Χαφκιά:** μικρό εργαλείο/καμινέτο που παράγει φλόγα ώστε να λιώσει το καλαί για συγκόλληση μετάλλων ή συρμάτων. Χρησιμοποιείται σε εργασίες ηλεκτρολογίας και μεταλλοτεχνίας.

Το Ραδιόφωνο

Δεν είχα κλείσει καλά-καλά τα δεκατρία όταν άφησα την Ανώγυρα για τη Λεμεσό. Το λεωφορείο κατέβαινε τον δρόμο προς την πόλη κι εγώ κοιτούσα από το παράθυρο τα χωράφια που μίκραιναν όσο πλησιάζαμε στα πρώτα σπίτια. Είχα στο σακίδιο δύο αλλαξιές, ένα τετράδιο κι μπόλικο φόβο που αρνιόμουν να μοιραστώ με τον οποιοδήποτε.

Στο σπίτι των συγγενών που με φιλοξενούσαν υπήρχε ένα μικρό δωμάτιο, με ένα ξύλινο κρεβάτι και μια καρέκλα. Δεν ήταν δικό μου αλλά το έκανα δικό μου. Απ' την πρώτη νύχτα, όμως, κατάλαβα ότι, ακόμη κι αν εγώ είχα σπίτι, πολλοί συμμαθητές μου δεν είχαν. Μιλούσαν για κάτι δωμάτια που νοίκιαζαν δύο και τρία αγόρια μαζί, για βραδιές που έβραζαν πατάτες σε μικρά γκαζάκια, για πρωινά που ξυπνούσαν με παγωμένα χέρια γιατί δεν είχαν κουβέρτες.

Εκείνη η εποχή δεν χαριζόταν σε κανέναν. Ήσουν παιδί μόνο κατά το όνομα. Η πραγματικότητα σε μεγάλωνε πριν προλάβεις να μάθεις πώς να ξεχωρίζεις τα γράμματα στο βιβλίο. Τα πρωινά της τεχνικής, με τα χτυπήματα των εργαλείων από τα εργαστήρια και τη μυρωδιά του κασιτέρου, μου έμοιαζαν με έναν καινούργιο κόσμο. Σκληρό, αλλά αληθινό. Έναν κόσμο όπου, αν είχες θέληση, μπορούσες να χτίσεις κάτι με τα χέρια σου και να πεις: «Αυτό το έφτιαξα εγώ».

Στις μεγάλες τάξεις, όταν μπήκαμε στα ηλεκτρονικά, πρωτοείδα τον κύριο Καρλετίδη. Ψηλός, λιγομίλητος, με εκείνο το βλέμμα που δεν χρειαζόταν φωνές για να σε βάλει στη θέση σου. Τον φωνάζαμε «μάστρο» κι ας ήταν καθηγητής. Για μας ήταν ο Μάστρος, γιατί μας μάθαινε να πιάνουμε τη χαφκιά και το καλάι, να συνδέουμε τα σύρματα, όπως και τα συστατικά του εαυτού μας, ώστε να σταθούμε στα πόδια μας και να γίνουμε άνθρωποι χρήσιμοι για τις οικογένειές μας και την κοινωνία. Μας έδειχνε πώς λειτουργεί το ηλεκτρικό κύκλωμα και παράλληλα πώς οργανώνεται η ζωή με σταθερές αρχές και αξίες.

Το απόγευμα που μας μίλησε για τα βραδινά μαθήματα του City & Guilds, ένιωσα πως άνοιγε καμαρόπορτα, όπως λέμε στο χωριό μας. Κι όταν μπήκαμε στο εργαστήριο, η εικόνα ταίριαζε απόλυτα με εκείνο το άνοιγμα: ξηλωμένα ραδιόφωνα παντού, με τα σωθικά τους απλωμένα στους πάγκους, περιμένοντας κάποιον να τα αναστήσει. Εκείνη τη στιγμή κατάλαβα πως μαθαίναμε πολύ περισσότερα από τεχνική· μαθαίναμε να διαβάζουμε τη σιωπή των μηχανημάτων, να ακούμε τον παλμό τους. Ο μάστρος περπατούσε ανάμεσά μας, κρατώντας το παλιό του ραδιόφωνο - εκείνο που είχε πάντα στο γραφείο του - και το έπιανε με τόση προσοχή λες και κρατούσε ιερό κειμήλιο.

«Το ραδιόφωνο, παιδιά, μιλά, αλλά μόνο σ' αυτούς που ξέρουν να το ακούσουν» είπε ένα βράδυ.

Εκείνη η φράση καρφώθηκε μέσα μου. Στο μικρό δωμάτιο των συγγενών, τα βράδια που διάβαζα, άκουγα τη σιωπή του χώρου σαν συχνότητα. Ένωθα ότι κάτι άλλαζε μέσα μου. Ότι αυτό το δωμάτιο, που δεν ήταν δικό μου, μ' έκανε να ανήκω λίγο περισσότερο στον εαυτό μου.

Ένα βράδυ ο μάστρος έφερε ένα παλιό ραδιόφωνο που δεν άναβε καθόλου. Το άφησε μπροστά μου.

«Δικό σου. Αν το φτιάξεις, κράτα το» είπε.

Δούλεψα ώρες. Έπιανα τα τρανζίστορ λες και ήταν ζωντανά. Μύριζα το λιωμένο καλάι σαν να ήταν θυμίαμα. Κι όταν τελικά το ραδιόφωνο ζωντάνεψε με έναν απαλό, παράξενο θόρυβο, ένιωσα κάτι που δεν το βρίσκεις ούτε σε βιβλία ούτε σε μεγάλες κουβέντες.

Ένωσα πως για πρώτη φορά ήμουν ικανός· πως και εγώ μπορούσα να αφήσω το δικό μου μικρό αποτύπωμα σε αυτόν τον κόσμο.

Το πήγα στο δωμάτιο και το άφησα δίπλα στο κρεβάτι. Τα βράδια το άναβα σιγά και άκουγα όποιον σταθμό μπορούσε να φτάσει ως εμάς· άλλες φωνές, άλλες ιδέες, άλλοι άνθρωποι που δεν γνώριζα αλλά ένιωθα πως συναντούσα μέσα από τα λόγια τους. Ήταν ο τρόπος μου να φαντάζομαι, να οραματίζομαι το μέλλον. Το μέλλον μου.

Το δωμάτιο εκείνο δεν μεγάλωσε ποτέ. Εγώ όμως μεγάλωσα μέσα σ' αυτό.

Και το ραδιόφωνο το κράτησα για χρόνια μαζί μου. Μην ξεγελιέστε· η επαναφορά του στη ζωή δεν είχε μεγάλη διάρκεια, όμως για μένα ήταν πολύτιμο· μου θύμιζε τον μάστρο, τη Λεμεσό των παιδικών μου χειριών και τη στιγμή που κατάλαβα ότι η ζωή ανταμείβει όσους τολμούν να τη «συντονίσουν» στο δικό τους σήμα.

Τα διηγήματα αυτά αντλούν την έμπνευσή τους από τις αφηγήσεις του Νίκου Νικολάου, αποφοίτου του 1975, κλάδου Ηλεκτρονικών («Ειδίκευσης Ηλεκτρονικαί Συσκευαί», όπως αναγραφόταν στα απολυτήρια της εποχής).

Πορεία ζωής: αφυπηρέτησε ως εκπαιδευτικός τεχνικής εκπαίδευσης· υπηρέτησε σε όλες τις βαθμίδες, από τη διδασκαλία μέχρι τη θέση του επιθεωρητή, και ολοκλήρωσε την πορεία του ως πρώτος επαρχιακός διευθυντής των ΜΙΕΚ Λεμεσού.

Τίτλος που αναδύθηκε μέσα από τις μνήμες του: «Εμπειρία ζωής».

Μήνυμα προς τους μαθητές: να αγαπούν το αντικείμενό τους· η αγάπη για τη γνώση ανοίγει δρόμους και στηρίζει κάθε βήμα της ζωής.

Η Μικρή Φλόγα της Αυλής

Ένα αλληγορικό παραμύθι για μικρά και μεγάλα παιδιά

Μέσα στη μεγάλη Σχολή, που απλωνόταν σαν μικρή πολιτεία από μέταλλο, θόρυβο και πρωινή ενέργεια, ζούσαν εκατοντάδες μαθητεύομενοι. Τα πρωινά ξεχύνονταν στους διαδρόμους σαν κύματα γεμάτα ορμή και ανυπομονησία - φωνές, γέλια, σπρωξίματα, βήματα που κυλούσαν πάνω στο πάτωμα σαν μικρές χάντρες σε ξύλινο τραπέζι.

Κι ανάμεσά τους προχωρούσε η Μαρίνα.

Ήταν θορυβώδης και σαρωτική με τον δικό της τρόπο - όχι επειδή υπερίσχυε, αλλά επειδή είχε την ιδιότητα εκείνων των ανθρώπων που γεμίζουν τον χώρο που βρλισκονται χωρίς να τον καταλαμβάνουν. Η παρουσία της απλωνόταν ήσυχα, απαλή, σταθερή, ισορροπημένη, σαν μικρή φλόγα της αυλής που φωτίζει διακριτικά, δροσίζει τον αέρα γύρω της και κρατά μέσα της μια ζεστασιά που δεν καίει, που δεν ταραξίζει, που απλώς υπάρχει και αλλάζει τον χώρο με την απλότητά της.

Η Μαρίνα κρατούσε πάντοτε ένα μπλε τετράδιο. Το άνοιγε στα διαλείμματα κάτω από τις πικροδάφνες της αυλής και ζωγράφιζε πρόσωπα, γραμμές, μικρές ιστορίες. Μέσα στις σελίδες της ζούσε ένας κόσμος παράλληλος, λίγο πιο ήρεμος, λίγο πιο καθαρός, ένας κόσμος όπου τα πράγματα έβρισκαν τη θέση τους χωρίς φωνές.

Στη Σχολή υπήρχαν εκατοντάδες αγόρια και λίγες δεκάδες κορίτσια, σταγόνες που σκόρπιζαν μέσα στη μεγάλη λεκάνη της αυλής. Κι ανάμεσά τους η Μαρίνα υψωνόταν σαν μικρή φλόγα που βρίσκει πάντα τον ρυθμό της. Ένα σταθερό σημείο στη φουρτούνα των διαλειμμάτων. Η φωτεινότητά της τραβούσε τα βλέμματα με τρόπο φυσικό, αβίαστο σαν φλόγα που στέκει χαμηλά μα δίνει τον ρυθμό της ζεστασιάς σε όλον τον χώρο. Η παρουσία της άφηνε γλυκιά διαύγεια όπου περνούσε, μια ανεπαίσθητη ζεστασιά που αγκάλιαζε τον διάδρομο με τον τρόπο που η ήρεμη σπίθα απαλύνει το σκοτάδι.

Κάποια μέρα οι Τεχνίτες ανακοίνωσαν ότι θα διάλεγαν την καθοδηγητική Φωνή της Σχολής. Οι διάδρομοι άναψαν σαν καμίνια: προτάσεις, φωνές, πειράγματα, γέλια - ο αέρας κοχλάζε από ένταση.

Η Μαρίνα βρισκόταν στη γωνιά της αυλής, με το μπλε τετράδιο ανοιχτό σε μια μισοτελειωμένη φιγούρα - ένα πρόσωπο που κοίταζε στο πλάι δίνοντας την εντύπωση ότι άκουγε πράγματα που οι άλλοι δεν ήταν σε θέση να ακούσουν.

Ο άνεμος πέρασε απαλά από δίπλα της, ανακατεύοντάς της λίγο τα μαλλιά. Εκείνη τη στιγμή κάποιος την κοίταξε για μια στιγμή. Κάποιος άλλος θυμήθηκε ένα χαμόγελό της που του χάιδεψε την ψυχή σε μια δύσκολη μέρα. Ένας τρίτος θυμήθηκε εκείνη τη φορά που τον άκουσε χωρίς να τον διακόψει, χωρίς να τον συμβουλέψει - απλώς τον άκουσε, μέχρι το τέλος.

Ύστερα κάποιος την ψήφισε. Ύστερα άλλος ένας. Και μετά ένας ακόμη. Και σαν κύμα που σχηματίζεται μακριά από την ακτή, τόσο ήσυχα που κανείς δεν το υποψιάζεται, η Μαρίνα ξεχώρισε.

Την ημέρα της ανακοίνωσης, ο διάδρομος πλημμύρησε προσμονή, λες και ετοιμαζόταν γιορτή που κανείς δεν είχε οργανώσει αλλά όλοι περίμεναν. Κι όταν ειπώθηκε το όνομά της, κάτι αδιόρατο μετατοπίστηκε στον αέρα και αυτή η ανεπαίσθητη μετατόπιση άνοιξε μια αόρατη πόρτα, αφήνοντας καθαρότερο το φως να απλωθεί στον χώρο.

Η Μαρίνα δεν μίλησε. Χαμογέλασε μόνο. Το χαμόγελό της ήταν ήσυχο, σχεδόν μυστικό, όσο χρειάζεται μια μικρή σπίθα για να δείξει ότι κάπου βαθιά ανάβει ήδη η φωτιά που θα φωτίσει τον δρόμο της. Από εκείνη τη μέρα η Σχολή άλλαξε

αθόρυβα. Οι αυλές έμοιαζαν να ανασαίνουν καλύτερα. Οι διάδρομοι άφηναν χώρο για περισσότερες λέξεις. Τα κορίτσια περπατούσαν λίγο ψηλότερα. Τα αγόρια άκουγαν με τρόπους που πριν δεν γνώριζαν.

Η Μαρίνα κουβαλούσε το μπλε τετράδιο παντού. Εκεί μέσα έκρυβε σημειώσεις από συζητήσεις με συμμαθητές, σχέδια από εργαστήρια που δεν είχε μπει ποτέ, σκέψεις για το πώς οι άνθρωποι μέσα σε μια κοινότητα μπορούν να ακούγονται σαν χορωδία που βρίσκει τον τόνο που της ταιριάζει.

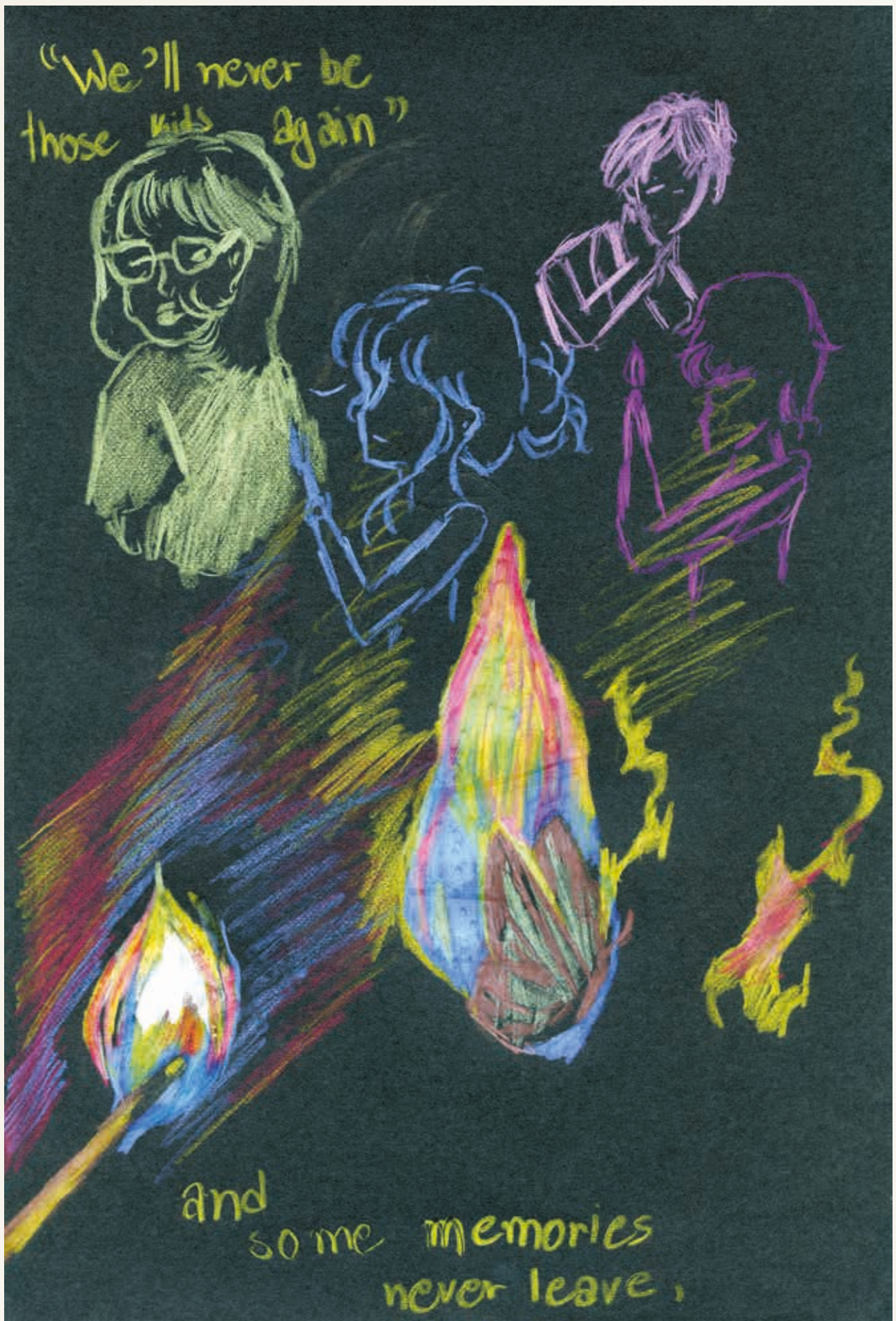
Περνούσε από όλους τους κλάδους, στάθηκε δίπλα σε μηχανές, σε πάγκους ξυλουργικής, σε πάγκους καλωδίων και εργαλείων. Μιλούσε με παιδιά που συναντούσε τυχαία, άκουγε ιστορίες που έφταναν στα αυτιά της σαν μικροί σπόροι έτοιμοι να ριζώσουν. Και όταν ερχόταν η στιγμή της ησυχίας, άνοιγε το τετράδιο και άφηνε μέσα του μια φράση, ένα χρώμα, μια ιδέα που γεννήθηκε από τη μέρα της. Οι Τεχνίτες συχνά έλεγαν μεταξύ τους: «Έστω και μια μικρή φλόγα να μένει σταθερή, ο τόπος γύρω της βρίσκει το φως του.»

Έτσι κυλούσαν τα χρόνια, σαν στρώματα μπογιάς που απλώνονται με φροντίδα στους παλιούς διαδρόμους δίνοντας στη Σχολή τη δύναμη να υποδεχτεί το φως κάθε νέας ημέρας. Οι τοίχοι αποκτούσαν άλλες αποχρώσεις, οι αυλές γέμιζαν φρέσκιες φωνές που ανέβαιναν στον αέρα σαν μικρά πουλιά και τα εργαστήρια άνοιγαν τα παράθυρά τους διάπλατα στο πρωινό φως, λες και κάθε μέρα γεννούσε χώρο για κάτι καινούριο.

Μα κάτι έμενε σταθερό: η ιστορία της Μαρίνας, της μικρής φλόγας της αυλής, που περπατούσε ανάμεσα σε εκατοντάδες μαθητευόμενους με τρόπο απαλό και φωτεινό, και κρατούσε τον χώρο σε ισορροπία, όπως η ήρεμη φλόγα κρατά ζεστή την εστία της.

Εκείνη δίδαξε με τρόπο αθόρυβο πως η καθοδήγηση υψώνει τον άνθρωπο, όπως η μικρή φλόγα δυναμώνει τον χώρο γύρω της χωρίς προσπάθεια. Και όσοι έζησαν εκείνα τα χρόνια κρατούν ακόμη την εικόνα της: την κοπέλα με το μπλε τετράδιο, την καρδιά που ανέδιδε ήσυχη ζεστασιά, την παρουσία που έφερνε γαλήνη μέσα στη μεγάλη Σχολή από μέταλλο, φωνές και εφηβική ορμή.

Γιατί κάθε κοινότητα βρίσκει τον δρόμο της όταν ένα μικρό φως δίνει κατεύθυνση στον άνεμο.



Ο Σκοτεινός Θάλαμος
Κωνσταντίνου Κάλια ΘΕΓ2

Ο ΣΚΟΤΕΙΝΟΣ ΘÁΛΑΜΟΣ

Τριάντα χρόνια είναι πολλά μα και λίγα. Αρκετά για να αλλάξει ένας άνθρωπος· όχι αρκετά για να ξεθωριάσουν οι χώροι όπου έζησε τη νιότη του. Δεν είχα ξαναμπεί στην Α' Τεχνική Σχολή Λεμεσού από τότε που αποφοίτησα το '92, κι όμως, την ημέρα που πέρασα ξανά το κατώφλι της, ένιωσα μια αδιόρατη μετατόπιση, λες και ο χρόνος να τραβήχτηκε λίγο πίσω, για να μου ανοίξει δρόμο. Η αυλή, οι πικροδάφνες και οι στριφογυριστές σκάλες των εργαστηρίων με κοίταζαν όπως τότε σαν να μην είχε περάσει ούτε μια μέρα από πάνω τους. Κι εγώ ένιωθα πως αυτό το μέρος θυμόταν περισσότερο για μένα απ' όσα θυμούνται εγώ για το ίδιο.

Είχα έρθει για μια εκδήλωση. Δεν ήξερα γιατί έφτασα νωρίτερα· ίσως γιατί κάτι μέσα μου λαχταρούσε να βρει εκείνες τις παλιές γωνιές όπου κάποτε έμαθα τι σημαίνει να δημιουργείς. Περπάτησα προς τα εργαστήρια. Η πόρτα ήταν μισάνοιχτη - όπως τότε που τρέχαμε να προλάβουμε το κουδούνι. Κανείς δεν ήταν μέσα.

Την έσπρωξα απαλά και μπήκα.

Το φως έμπαινε λοξά από το παράθυρο και έπεφτε πάνω στα μεγάλα τραπέζια σχεδίου, τοποθετημένα σχεδόν όπως τα θυμόμουν. Κι όμως, τώρα ήταν άδεια· χωρίς μολύβια, χωρίς χρώματα, χωρίς τα πρόχειρα χαρτιά που άφηνε ο καθένας μας όπου τον βόλευε.

Κι αντικρίζοντάς τα έτσι, σαν να περίμεναν ακόμη κάποιον να ακουμπήσει πάνω τους τη δουλειά της μέρας, έτσι απλά η νοσταλγία ήρθε απρόσκλητη και σφάλωσε στο στήθος μου.

Και τότε τον είδα.

Σε μια γωνιά, όπως ακριβώς τότε, κλειδωμένος: ο σκοτεινός θάλαμος.

Κλειστός. Σφραγισμένος με ένα σκουριασμένο λουκέτο· το χερούλι αμίλητο, σαν να φύλαγε ακόμη μέσα του όλες τις εικόνες που κάποτε εμφανίσαμε εκεί. Ένα δωμάτιο που κάποτε κρατούσε όλη τη μαγεία των εφηβικών μας χρόνων.

Στάθηκα μπροστά του και μια αόρατη αιχμή με τρύπησε στο στήθος. Λες και άνοιξε αργά κάποιο ξεχασμένο συρτάρι με στριμωγμένες αναμνήσεις που τόσα χρόνια δεν τόλμησε κανείς να αγγίξει.

Έμεινα εκεί, απέναντί του, ανήμπορη να κινηθώ σαν να με κάρφωσε στο δάπεδο η ίδια η μνήμη.

Κι έτσι άρχισαν όλα.

Θυμήθηκα την πρώτη φορά που μπήκαμε εκεί μέσα. Ήμασταν δώδεκα παιδιά που έψαχναν έναν τρόπο να δουν τον κόσμο διαφορετικά. Ο κύριος Χαμπής μας περίμενε στο κατώφλι με ένα μικρό φακό στο χέρι και εκείνο το χαρακτηριστικό του χαμόγελο.

«Εδώ μέσα,» μας είπε, «τα πράγματα δεν φαίνονται· φανερώνονται.»

Η αλήθεια είναι πως τότε δεν πολυκαταλαβαίναμε τι εννοούσε. Για εμάς ήταν απλώς το σκοτεινό δωμάτιο με το κόκκινο λαμπάκι, που όμως έκλεινε μέσα του μυστήριο, ρίσκο, περιπέτεια. Όλα τα ωραία δηλαδή μαζί.

Και όταν τα φώτα έσβησαν, όλα βυθίζονταν στη ζεστή, κόκκινη ησυχία που έκανε ακόμη και τις ανάσες μας να ακούγονται πιο καθαρά. Στεκόμασταν γύρω από τον εμφανιστή, προσπαθώντας να μάθουμε τον κόσμο μέσα από το

φως και το σκοτάδι.

Ο κύριος Χαμπής στεκόταν πάντα δίπλα μας, για να μας εξηγεί με υπομονή και τρυφερότητα:

«Μην βιάζεστε. Η εικόνα χρειάζεται χρόνο για να φανεί. Όπως κι εσείς.»

Θυμάμαι τα χέρια μας να τρέμουν από ενθουσιασμό καθώς βυθίζαμε το χαρτί στο υγρό. Θυμάμαι το χημικό άρωμα που κόλλαγε στα ρούχα μας και τις σκιές που σιγά-σιγά άρχιζαν να παίρνουν μορφή. Και θυμάμαι, πάνω απ' όλα, το γέλιο μας. Εκείνο το καθαρό, ξένοιαστο γέλιο που δεν ήξερε από συνέπειες και δεν χρειαζόταν να απολογηθεί σε κανέναν.

Στον σκοτεινό θάλαμο μάθαμε να δημιουργούμε με εικόνες ό,τι δεν μπορούσαμε ακόμα να εκφράσουμε με λέξεις. Εκεί μάθαμε να στεκόμαστε μαζί, σαν οικογένεια.

Και ο κύριος Χαμπής... εκείνος ήταν το φως μας πριν ανάψει το κόκκινο λαμπάκι στην πόρτα.

Προχώρησα στη σκάλα που οδηγούσε στα παλιά εργαστήρια ζωγραφικής. Τα βήματά μου βαριά, λες και πατούσα πάνω σε στρώματα χρόνου. Ήταν εκεί που είχαμε ζωγραφίσει τα πορτρέτα μας, τότε που νομίζαμε πως ο κόσμος είναι άπειρος και ότι οι τοίχοι αντέχουν για πάντα.

Στο πλατύσκαλο κοντοστάθηκα. Εδώ... εδώ ήταν κάποτε το πορτρέτο μου. Και δίπλα μου, του κύριου Χαμπή.

Θυμάμαι εκείνες τις μέρες σαν τώρα. Βγήκαμε από την τάξη με την άδειά του και αρχίσαμε να ζωγραφίζουμε τους τοίχους. Δεν υπήρχε σχέδιο, ούτε οδηγία. Μόνο αυθορμητισμός, χαρά και εκείνη η αφελής βεβαιότητα ότι ο κόσμος μάς ανήκει.

Τότε ζωγραφίσαμε όλους μας: εμάς, και τον κύριο Χαμπή στο κέντρο, χαμογελαστό, με εκείνον τον τρόπο που καθόταν λίγο προς τα μπρος, δίνοντας μας την εντύπωση ότι άκουγε όλα όσα δεν τολμούσαμε να πούμε. Καμιά φορά του μεγαλώναμε τη μύτη ή τα μαλλιά στις γραμμές μας κι εκείνος γελούσε.

Τώρα ο τοίχος ήταν βαμμένος στις αποχρώσεις του γκριζου. Ένα γκριζο ψυχρό χωρίς μνήμη.

Αλλά όχι για μένα.

Στο ύψος του ώμου μου, εκεί όπου θυμόμουν να είναι η γραμμή του λαιμού του, υπήρχε ακόμη κάποιο ίχνος. Ίσως να ήταν η φαντασία μου, ίσως το φως του απογεύματος. Ένα σημάδι τόσο μικρό, που κανείς άλλος δεν θα το πρόσεχε. Κι όμως, εγώ το έβλεπα. Πεισματάρικο, σχεδόν ζωντανό.

Άπλωσα το χέρι μου και το άγγιξα. Κρύος τοίχος. Μα η ανάμνηση ζεστή.

«Κάποιος έσβησε τον τοίχο», σκέφτηκα, «αλλά όχι αυτό που έμεινε μέσα μας.»

Η εκδήλωση είχε ήδη αρχίσει όταν βγήκα από το κτήριο. Έξω ακούγονταν φωνές και γέλια μαθητών. Άκουσα μια καθηγήτρια να καλεί κόσμο στον χώρο. Η σχολή ήταν πια γεμάτη καινούργιους ανθρώπους και όμως, μέσα της κάτι δικό μας επέμενε να αναπνέει.

Στάθηκα λίγο στην αυλή. Ο άνεμος έφερε τη μυρωδιά των εργαστηρίων — μελάνι, ξύλο, μπογιές. Έκλεισα τα μάτια και για μια στιγμή ήμασταν πάλι εκεί: δώδεκα παιδιά, ένας δάσκαλος, ο δικός μας Χαμπής κι ένας σκοτεινός θάλαμος που φώτιζε με την καρδιά μας.

Και τότε κατάλαβα πως η δημιουργία ήταν αυτό που μας έσωσε. Μας έδεσε, μας μεγάλωσε, μας κράτησε όρθιους. Και συνεχίζει, ακόμη και τώρα, να μας κρατά ζωντανούς. Πήρα μια βαθιά ανάσα, χάιδεψα με την παλάμη μου τον παλιό τοίχο της εισόδου και ψιθύρισα:

«Ήταν η νιότη μας. Και είναι ακόμη.»

Και έφυγα με εκείνο το γνώριμο κάψιμο στο στήθος, το κάψιμο που αφήνει μόνο ό,τι υπήρξε αληθινό.

Τα διηγήματα αυτά αντλούν την έμπνευσή τους από τις αφηγήσεις της Μαρίας Σπανού, αποφοίτου του 1992, κλάδου Διακοσμητικής & Γραφικών Τεχνών.

Πορεία ζωής: graphic designer επί σειρά ετών· σήμερα tattoo artist.

Τίτλος που αναδύθηκε μέσα από τις μνήμες της: «Η νιότη μας».

Μήνυμα προς τους μαθητές: να παίρνουν σοβαρά τις επιλογές τους και να αξιοποιούν τις γνώσεις που τους προσφέρονται· οι ευκαιρίες της Τεχνικής Εκπαίδευσης γίνονται πολύ πιο ορατές όταν τις κοιτάξεις από τη ζωή.

Αν δεν με βλέπατε εσείς...

Στο Δημοτικό, ο Παύλος είχε μάθει να χαμηλώνει το βλέμμα. Δεν ήταν από τα παιδιά που ξεχώριζαν. Αν κάτι ξεχώριζε επάνω του, ήταν οι κόκκινες διορθώσεις στα τετράδια και το βάρος της φράσης «Δεν τα καταφέρνει...». Οι δάσκαλοι δεν το έλεγαν πάντα, αλλά το άκουγε. Το ένιωθε στον τρόπο που περνούσαν από δίπλα του χωρίς να σταθούν σαν να μην υπήρχε κάτι να περιμένουν από εκείνον.

Τα βράδια στην κουζίνα οι γονείς του μιλούσαν χαμηλόφωνα. Αναζητούσαν λύσεις, δρόμους, ελπίδες. Στο τέλος, αποφάσισαν:

«Θα τον στείλουμε στην Τεχνική Σχολή. Μπορεί εκεί να βρει το στοιχείο του.» Ήταν μια απόφαση που είχε τη μυρωδιά του φόβου αλλά είχε μέσα της και τον σπόρο της προσδοκίας.

Όταν πάτησε το πόδι του στο νέο σχολείο, η καρδιά του χτυπούσε σαν τρελή· σαν ταμπούρλο που κάποιος το βάραγε χωρίς σταματημό. Γύρω του όλα ήταν άγνωστα, όλα μεγάλα, όλα γεμάτα φωνές και εργαλεία και θορύβους που δεν είχε ξανακούσει. Κι όμως... μέσα σε όλο αυτό το άγχος, ένιωσε κάτι παράξενο. Σαν να τον υποδεχόταν ένας χώρος που ήξερε ήδη κάτι για εκείνον. Κάτι που ο ίδιος δεν είχε ακόμη ανακαλύψει.

Στην πρώτη εβδομάδα γνώρισε τον κύριο Μίκη, τον καθηγητή ηλεκτρολογίας.

«Θα τα καταφέρουμε μαζί», του είπε με εκείνη τη χαμηλή, σταθερή φωνή που δεν άφηνε περιθώρια να τον αμφισβητήσεις. Ο Παύλος τον κοίταξε αμήχανα. Τα σύρματα, τα κυκλώματα, οι πίνακες μπερδεύονταν στο μυαλό του σαν άγνωστη γλώσσα. Όμως, το βλέμμα του καθηγητή εξακολουθούσε να είναι γαλήνιο δίνοντάς του με τον τρόπο του την άδεια να μην ξέρει - προς το παρόν.

Στα εργαστήρια, ανάμεσα σε μυρωδιές από μονωτικά που ζεσταίνονταν και ήχους από εργαλεία που χτυπούσαν το μέταλλο, ο Παύλος ένιωσε για πρώτη φορά ότι το μυαλό του ξεκαθάριζε. Ότι οι γραμμές των κυκλωμάτων έπαψαν να είναι χασοτικές και έγιναν διαδρομές που τις καταλάβαινε. Ήταν μια μικρή νίκη· η πρώτη.

Κι ύστερα, ένα πρωί, μπήκε στην τάξη ο κύριος Χρήστος.

Μικρόσωμος, με σγουρά μαλλιά και βλέμμα που δεν περνούσε απλώς πάνω από τους μαθητές - τους διαπερνούσε. Ένας φιλόλογος που δεν έμοιαζε με κανέναν άλλον. Όσοι δεν τον ήξεραν, τον παρεξηγούσαν. Όσοι είχαν την τύχη να τον γνωρίσουν, καταλάβαιναν.

Στάθηκε μπροστά στον Παύλο και είπε χωρίς εισαγωγές:

«Εσύ, αγόρι μου, θα πας μπροστά.»

Ο Παύλος τον κοίταξε σαν να του μιλούσαν για κάποιον άλλο.

«Κύριε... εγώ;»

«Εσύ», απάντησε ο φιλόλογος. «Δεν χρειάζεται να το δεις τώρα. Το βλέπω εγώ. Κι αυτό φτάνει για αρχή.»

Όταν τελείωσε το μάθημα, ο κύριος Χρήστος τον πλησίασε.

«Άκου με λίγο» του είπε. «Μπορείς περισσότερα απ' όσα νομίζεις. Μην φοβάσαι να κοιτάξεις μακριά. Αν ποτέ θελήσεις να σπουδάσεις, έλα να μου το πεις.»

Ήταν η πρώτη φορά που κάποιος μίλησε στον Παύλο σαν να είχε μέλλον — πραγματικό, χειροπιαστό μέλλον. Λίγες εβδομάδες αργότερα, ο φιλόλογος τον σταμάτησε ξανά.

«Σκέφτεσαι τι θα κάνεις μετά;»

«Όχι...»

«Να σκεφτείς. Η Γερμανία θα σου ταίριαζε. Θα σε βοηθήσω εγώ. Η γυναίκα μου, η κυρία Αχιλλέως, έχει σπουδάσει Γερμανική Φιλολογία. Θα σου κάνει μαθήματα, αν το θελήσεις.»

Ο Παύλος δεν μίλησε. Ποιος να το περίμενε ότι κάποιος θα του άνοιγε μια τόσο μεγάλη πόρτα; Ο φιλόλογος χαμογέλασε. «Δεν χρειάζονται χρήματα. Μόνο δουλειά. Τα άλλα άστα πάνω μας.»

Και έτσι άρχισαν όλα. Η κυρία Αχιλλέως τον υποδέχτηκε με τη σοβαρότητα και την ευγένεια των ανθρώπων που αγαπούν αληθινά το αντικείμενό τους. Τα βιβλία της Γερμανικής Φιλολογίας απλωμένα στο τραπέζι, σημειώσεις, καρτέλες, προφορά. Δωρεάν - επειδή ήξεραν ότι ο Παύλος δεν μπορούσε να πληρώσει. Με υπομονή - επειδή πίστευαν πως μπορεί.

Ο κύριος Χρήστος δεν βρισκόταν δίπλα του στα μαθήματα. Ήταν όμως η φωνή πίσω από αυτά. Η φωνή που έλεγε:

«Προχώρα. Μπορείς.»

Ήταν η φωνή που τον έσπρωχνε κάθε φορά που ο δρόμος γινόταν απότομος και σκοτεινός.

Τα χρόνια πέρασαν. Ο Παύλος άριστευσε. Έφυγε για σπουδές. Έγινε αυτό που κανείς δεν περίμενε - ίσως ούτε κι ο ίδιος. Κι όταν επέστρεψε, στάθηκε πια ως καθηγητής στο ίδιο σχολείο όπου κάποτε στεκόταν σαν χαμηλωμένο παιδί.

Τώρα, πάνω στο γραφείο του, κρατάει ακόμη το παλιό τετράδιο, με σελίδες που έχουν κιτρινίσει στις άκρες. Το τετράδιό του από τα μαθητικά του χρόνια στην Τεχνική. Το ανοίγει συχνά για να επιστρέφει στην αρχή του δικού του δρόμου, σε εκείνο το πρώτο κομμάτι της πορείας του.

Και στο ράφι, μέσα σε μια φθαρμένη κορνίζα, βρίσκεται η φωτογραφία όλης της τάξης του 1982. Στην άκρη, λίγο στραβά, στέκει ο κύριος Χρήστος. Με το μισό του χαμόγελο. Με εκείνο το βλέμμα που, ακόμα και από τη φωτογραφία, μοιάζει να λέει: «Εσύ θα πας μπροστά.»

Ο Παύλος παίρνει τη φωτογραφία, τη σκουπίζει με το μανίκι και ψιθυρίζει: «Αν δεν με βλέπατε εσείς... δεν θα έβλεπα ποτέ τον εαυτό μου.»

Και τότε, ανάμεσα στα τετράδια και στις φωνές της τάξης, του περνά από το μυαλό πως κάπου εκεί έξω υπάρχει ένα παιδί που του μοιάζει. Με χαμηλωμένο βλέμμα, με αμφιβολίες, έτοιμο να πιστέψει ότι δεν μπορεί. Κι εκείνη τη στιγμή νιώθει να ανάβει μέσα του η παλιά φλόγα: η ανάγκη να γίνει για κάποιον ό,τι υπήρξε κάποτε ο κύριος Χρήστος για εκείνον. Ο άνθρωπος που βλέπει δυνατότητες πριν φανούν.

Μέσα του αντηχεί η μπάσα φωνή του φιλόλογου· λόγια που τον συνόδευσαν σε όλη του τη ζωή.

«Μπορείς να γίνεις περισσότερα.»

Και ξέρει πως εκείνη η φράση δεν ήταν ευχή αλλά υπόσχεση.

Και την εκπλήρωσε.

Η Επίθεση των Ρολών

Εκείνη η χρονιά στην Τεχνική Σχολή είχε κάτι ηλεκτρισμένο στον αέρα. Και όχι μόνο επειδή γύρω μας υπήρχαν καλώδια και φλορέντζες αλλά επειδή εμείς, η παρέα του Παύλου, είχαμε την έμφυτη τάση να μετατρέπουμε κάθε αίθουσα - όποια κι αν ήταν - σε εργαστήριο... αμφίβολων πειραμάτων. Ακόμα κι όταν το μάθημα δεν ήταν ηλεκτρολογία.

Μια μέρα, λίγο πριν μπει ο καθηγητής στην τάξη, ο Αντρέας - ο γνωστός «εφευρέτης» της παρέας - εμφανίστηκε κρατώντας τέσσερα ρολά τουαλέτας. Δεν ξέραμε από πού τα έφερε. Δεν ξέραμε καν γιατί τα έφερε. Το μόνο που είπε, με ύφος επιστήμονα που μόλις έχει ανακαλύψει την πυρηνική σύντηξη, ήταν:
«Ακούστε ιδέα...»

Κάθε φορά που ο Αντρέας έλεγε «ιδέα», οι πιθανότητες να γίνει κάτι λογικό έπεφταν στο μηδέν.
«Να τα κρεμάσουμε πάνω στις φλορέντζες. Να δούμε τι θα γίνει, όταν ανάψει το φως.»

Ο Παύλος τον κοίταξε με βλέμμα που έλεγε: «Γιατί;»

Ο Αντρέας απάντησε με βλέμμα που έλεγε: «Γιατί όχι;»

Η εφηβεία δεν χρειάζεται άλλη επιχειρηματολογία.

Οι φλορέντζες τότε κρέμονταν από το ταβάνι σαν λεπτά ξύλινα καμπαριά. Εμείς ανεβήκαμε στα θρανία και δέναμε τα ρολά πάνω τους σαν να στολίζαμε χριστουγεννιάτικο δέντρο — μόνο που κανείς δεν θα ήθελε αυτό το δέντρο στο σπίτι του. Ο Παύλος κρατούσε τσίλιες, αλλά είχε κοκκινίσει από το άγχος. Ήταν και από τότε ο πιο «λογικός» της παρέας, πράγμα που δεν τον εμπόδιζε βέβαια να συμμετέχει.

«Ρε, αν μας δει κανένας;» ψιθύρισε.

«Μα γι' αυτό τα κάνουμε αυτά, Παυλίτο!» του απάντησε ο Πέτρος. «Για τη συγκίνηση!»

Το κουδούνι χτύπησε. Τα θρανία επανήλθαν βιαστικά στις θέσεις τους. Εμείς κάτσαμε σαν βρεγμένες γάτες, αλλά το μισό χαμόγελο που μας ξέφυγε όλοι προσπαθήσαμε να το κρύψουμε.

Τότε μπήκε ο καθηγητής.

Σοβαρός άνθρωπος, με εκείνη την περπατησιά που έλεγε: «Να δω τι θα δω πάλι σήμερα...»

Ή μήπως το φανταζόμασταν;

Ακούμπησε τα βιβλία στο γραφείο και έκανε την κίνηση που όλοι περιμέναμε. Τίποτα. Δεν έγινε απολύτως τίποτα. Ούτε ήχος, ούτε χαρτί να πέφτει από το ταβάνι. Μόνο φως.

Κοιταχτήκαμε όλοι κλεφτά. Ο Παύλος τόλμησε ένα μικρό, εσωτερικό «ουφ». Ίσως... ίσως και να τη γλιτώναμε τελικά. Ο καθηγητής άνοιξε το βιβλίο του. Άρχισε να εξηγεί για τα κυκλώματα, για επαφές, για ρεύματα, για πράγματα που εκείνη τη στιγμή κανείς μας δεν άκουγε. Η τάξη έμοιαζε ήρεμη, σχεδόν αθώα.

Και τότε, κάτι ακούστηκε. Ένα ανεπαίσθητο φασστ. Μετά άλλο ένα. Και μετά ένα ακόμη, λίγο πιο αποφασιστικό. Ο Παύλος σήκωσε το βλέμμα. Ένα ρολό έρχεται να ξετυλίγεται νωχελικά, σαν να κατέβαινε με τις κάλτσες του. Μετά δεύτερο. Κι ύστερα τρίτο.

Και μέσα σε λίγα δευτερόλεπτα - χωρίς έκρηξη, χωρίς θόρυβο αλλά με εκείνη τη γλυκιά αργοπορημένη καταστροφή - όλη η τάξη γέμισε λωρίδες χαρτιού που κατέβαιναν από το ταβάνι σαν αυτοσχέδιες κουρτίνες.

Ο Γιάννης ένωσε τη λωρίδα να χτυπά το μάγουλό του και τινάχτηκε. Ο Λούκας έκανε προσπάθεια να συγκρατήσει τα γέλια του. Ο Παύλος απλώς πάγωσε. Πάει... τώρα σίγουρα τελειώσαμε...

Η σκηνή θύμιζε ελαφρώς χιονόπτωση, ελαφρώς χάος, ελαφρώς... σχολικό παραμύθι σε λάθος χρόνο. Και στη μέση ο καθηγητής να κοιτάζει το ταβάνι σαν να προσπαθούσε να καταλάβει τι ακριβώς είχε προκαλέσει το σύμπαν.

Μας κοιτάξε. Κοιταχτήκαμε. Η σιωπή πριν την καταιγίδα κράτησε ολόκληρα τρία δευτερόλεπτα.

Μα η καταιγίδα... δεν ήρθε ποτέ.

Ο καθηγητής άφησε σιγά-σιγά το χέρι του και... χαμογέλασε. Ναι, χαμογέλασε. Ένα μισό χαμόγελο, εκείνο το λεπτό, δύσκολο χαμόγελο που λες «αυτός ο άνθρωπος τώρα ή θα γελάσει ή θα μας ξαποστείλει για τα καλά. Την αποβολή την έχουμε στο τσεπάκι... ήμασταν βέβαιοι γι' αυτό».

«Μάλιστα...» είπε. «Έχετε φαντασία, αυτό σας το αναγνωρίζω.»

Μερικοί από πίσω έσκαγαν ήδη σε νευρικά γέλια.

«Αν θέλετε να γίνετε ηλεκτρολόγοι» πρόσθεσε, «να ξέρετε ότι ο φωτισμός δεν είναι για παιχνίδια. Αλλά... καλό ήταν το θέαμα.»

Εκείνη η στιγμή ήταν η πιο ανακουφιστική στιγμή της σχολικής τους ζωής. Κανείς δεν τιμωρήθηκε. Κανείς δεν πήρε απουσία. Κανείς δεν άκουσε τον εξάψαλμο. Αντίθετα, ο καθηγητής μάζεψε ένα από τα ρολά από το πάτωμα, το σήκωσε ψηλά και είπε:

«Την επόμενη φορά, να βάλετε κάτι πιο ελαφρύ. Μην πάθει τίποτα καμιά λάμπα, και τρέχουμε στη διεύθυνση να εξηγούμε.»

Και γέλασε.

Πέρασαν χρόνια - πολλά. Οι φλορέντζες άλλαξαν, οι λάμπες μονώθηκαν, τα ρολά έγιναν χαρτιά ανακύκλωσης. Αλλά εκείνη τη μέρα, ο Παύλος την κουβαλά ακόμη.

Τώρα, ως καθηγητής ο ίδιος, όταν βλέπει τις ζαβολιές στην τάξη του, ένα χαρτάκι που πετάχτηκε, μια καρέκλα που μετακινήθηκε «από μόνη της», ένα πείραγμα που πήγε λίγο παραπέρα, σταματά για λίγα δευτερόλεπτα.

Και θυμάται.

Θυμάται τα ρολά να πέφτουν σαν βροχή από το ταβάνι. Θυμάται τον φόβο που μετατράπηκε σε γέλιο. Θυμάται την επιείκεια που έγινε μάθημα ζωής. Και τότε κάνει αυτό που έκανε ο δικός του καθηγητής: Χαμογελά.

Γιατί καταλαβαίνει πως κάποιες αταξίες δεν γίνονται για να προκαλέσουν ζημιές, αλλά για να αισθανθεί ένα παιδί ότι υπάρχει, ότι δοκιμάζει, ότι μεγαλώνει. Και μέσα σε αυτή τη μικρή ανάμνηση, μέσα στη βροχή από τα ρολά, κρύβεται ένα από τα πιο φωτεινά κομμάτια της δικής του μαθητικής ζωής.

Τα διηγήματα αυτά αντλούν την έμπνευσή τους από τις αφηγήσεις του Παύλου Αριστοδήμου, αποφοίτου του 1982, κλάδου Ηλεκτρολογίας (Δευτέρας Κατάστασης).

Πορεία ζωής: εκπαιδευτικός τεχνικής εκπαίδευσης.

Τίτλος που αναδύθηκε μέσα από τις μνήμες του: «Η ζωή μου όλη».

Μήνυμα προς τους μαθητές: να αγαπούν την Τεχνική Εκπαίδευση· προσφέρει στόχο από την πρώτη μέρα και προετοιμάζει τον άνθρωπο για τη ζωή ολόκληρη.

Το σκισμένο τζιν

Δεν θυμάμαι την πρώτη νύχτα που φτάσαμε στη Λεμεσό. Θυμάμαι όμως τις βαλίτσες - εκείνες τις φτηνές, υφασμάτινες, που δεν έκλειναν ποτέ όπως έπρεπε - και το τζιν. Το τζιν... σκισμένο πριν καν αρχίσει ο πόλεμος. Φτηνό ύφασμα, κάτι που αγόρασα τότε χωρίς πολλή σκέψη. Δεν ήξερα ότι θα γινόταν το μοναδικό ρούχο που θα κουβαλούσα μαζί μου, όταν φύγαμε από την Αμμόχωστο τρέχοντας. Δεν είχα φωτογραφίες, δεν είχα παιχνίδια, δεν είχα καν το δωμάτιό μου να θυμάμαι. Μόνο αυτό το παντελόνι που μύριζε ήλιο, σκόνη και την πόλη μου, το Βαρώσι που δεν θα ξαναέβλεπα.

Το δίπλωσα στη βαλίτσα, όπως διπλώνεις κάτι ιερό. Όχι γιατί άξιζε - ήταν ξεφτισμένο, μια ανάσα πριν σκιστεί κι άλλο - αλλά γιατί είχε πάνω του τις μνήμες μου: τις βόλτες στα στενά, τον θαλασσινό αέρα που ερχόταν από την παραλία, το γέλιο της αδελφής μου, όταν το φόρεσα πρώτη φορά. Στη Λεμεσό, κάθε φορά που το έβαζα πάνω μου, ένιωθα σαν να φορούσα το κομμάτι της ζωής που δεν πρόλαβα να αποχαιρετήσω.

Όταν φτάσαμε στη Λεμεσό, κανένας δεν μας περίμενε. Κανένας δεν είχε χώρο. Μπήκαμε όπου μας έβαλαν, στριμωγμένοι με τα νεύρα τεντωμένα και τη σιωπή να κόβει την ανάσα. Η ψύχρα δεν έφευγε ούτε με κουβέρτες. Το πολυβόλο της απώλειας δεν σταματούσε ποτέ μέσα στα κεφάλια μας - κάθε σκέψη και μια ριπή. Δεν κλείναμε μάτι. Και το πρωί, σχολείο. Γιατί τι άλλο να κάνεις; Η ζωή δεν σταματά επειδή τελειώσες. Σε σπρώχνει μπροστά, είτε θες είτε όχι.

Τεχνική Σχολή Λεμεσού: ένα κτήριο που μύριζε χρώμα, ιδρώτα και δουλειά. Μπήκα μέσα με το σκισμένο τζιν να μου γρατζουνά τη μέση και το μυαλό μου ακόμη κολλημένο στις σειρήνες. Οι αίθουσες ήταν κανονικές, καθαρές, τακτοποιημένες. Εγώ δεν ήμουν. Εκεί κατάλαβα κάτι που δεν θέλει πολλά λόγια: δεν έχει σημασία τι σου πήραν· σημασία έχει αν μπορείς να συνεχίσεις να στέκεσαι όρθια.

Δεν είχαμε στολές. Είχαμε αυτά που βρήκαμε. Κάποιοι έρχονταν με παντελόνια που δεν κουμπώνουν, άλλοι με παπούτσια δύο νούμερα μεγαλύτερα. Στα προσφυγικά δεν υπάρχουν μεγέθη, μόνο ανάγκες. Το τζιν μου ξεχώριζε γιατί ήταν σκισμένο «από παλιά» - κι αυτό, για κάποιο λόγο, μου έδινε κύρος. Τα άλλα κορίτσια φορούσαν ό,τι έβρισκαν. Εγώ είχα κάτι που έμοιαζε με επιλογή.

Δεν ήμασταν παιδιά. Ήμασταν επιζώντες.

Ο κύριος Στέλιος ήταν ένας ψηλός άντρας με μάτια που δεν σου χάριζαν τίποτα. Δεν είχε χρόνο για χαζομάρες. Όταν έμπαινε στην τάξη, ήξερες ότι αρχίζει μάχη. Η μάχη να κάτσεις, να κρατήσεις το μολύβι, να μη χαθείς στις σκέψεις σου, να μην περάσει από μπροστά σου το σπίτι σου που δεν είναι σπίτι σου πια.

«Κάτσε κάτω, ρε ποτσί της μπογιάς! Έννα ζωγραφίζεις ή έννα τρέχεις πάνω-κάτω;»

Το έλεγε με μισό χαμόγελο στο μουστάκι· πείραγμα ήταν, όχι προσβολή - ούτε κακία.

Έτσι μιλούσε. Άγρια στα λόγια, μα καλοπροαίρετος στον πυρήνα του. Ήταν η πρώτη φωνή που ένιωσα ότι δεν με λυπάται - κι αυτό το είχα ανάγκη. Με έβαζε να σχεδιάζω πρόσωπα. Εκεί την πάθαινα. Έβλεπα τις σκιές, τις ρυτίδες, τις γωνίες. Κι όσο σχεδιάζα, τόσο ανέβαινε στο στόμα μου μια πικρή γεύση: οι άνθρωποι που δεν πρόλαβα να αποχαιρετήσω. Όταν το χέρι μου έτρεμε, ο κύριος Στέλιος έρχόταν από πάνω μου.

«Κράτα το μολύβι γερά. Ή ζωγραφίζεις ή σε ζωγραφίζει ο φόβος.»

Δεν ήξερα τι εννοούσε τότε. Τώρα το ξέρω.

Οι φίλοι που έκανα τότε ήταν ακατέργαστοι σαν και μένα. Δεν υπήρχε χώρος για παιχνίδια εντυπώσεων ή για «με συμπαθεί – δεν με συμπαθεί». Οι περισσότεροι ήταν αγόρια. Τα κορίτσια ήταν λίγα και φοβισμένα. Τα αγόρια τσακίζονταν εύκολα αλλά δεν το έδειχναν. Μετά από μερικούς μήνες νιώθαμε όλοι σαν παιδιά που μεγάλωσαν απότομα - και μοιράζονταν τον ίδιο σπασμένο πυρήνα.

Η ζωή έξω από το σχολείο δεν μαλάκωνε ποτέ. Σπίτια γεμάτα αρρώστια, απώλειες, πατεράδες στα καπνομάγαζα, μανάδες που έλιωναν από το άγχος, αδέρφια που δεν βρίσκαμε τρόπο να γιατρέψουμε. Και μέσα σε όλο αυτό εμείς στο μάθημα ζωγραφικής να παλεύουμε να φτιάξουμε γραμμές που δεν τρέμουν.

Η Τεχνική δεν ήταν απλώς σχολείο. Ήταν το πρώτο μέρος όπου αναπνεύσαμε χωρίς να μας το χρεώσουν. Εκεί, μέσα σε πάγκους, μπουγιές και φωνές, βρήκα λίγο χώρο να σταθώ. Λίγο. Όσο έφτανε για να μην πέσω.

Τα χρόνια πέρασαν γρήγορα. Δούλεψα. Πολύ. Μέρες με μελάνια και deadlines, νύχτες με καπνό και μουσικές, ώρες που το σώμα άντεχε από πείσμα και όχι από δύναμη. Έγινα graphic designer, art director, όλα αυτά που ακούγονται ωραία σε μια κάρτα αλλά χτίζονται με μάτια που καίνε από αϋπνία. Δεν ήταν εύκολη ζωή. Ήταν όμως δική μου. Και αυτό είχε σημασία.

Όταν βγήκα στη σύνταξη, άρχισα να ανοίγω κούτες. Να πετάω, να καθαρίζω, να ξεφορτώνομαι. Στο τέλος της ημέρας, πόσα μπορείς να κουβαλάς σε ένα σπίτι χωρίς να βουλιάξεις; Πόσο από το παρελθόν χωράει σε τέσσερις τοίχους; Και τότε είδα το κουτί. Παλιό. Στραπατασαρισμένο. Το τράβηξα έξω χωρίς σκέψη. Το άνοιξα. Και εκεί διπλωμένο, όπως τότε, το τζιν. Το σκισμένο.

Το πήρα στα χέρια μου και ένιωσα για πρώτη φορά μετά από χρόνια το μέσα μου να καταρρέει. Εκεί, μόνη μου, με το παντελόνι που κουβάλησε όσα δεν μπόρεσα εγώ: τον φόβο, την πείνα, τις σειρήνες, το σκοτάδι, τις απώλειες, τα γέλια που κράτησαν λίγο, την Τεχνική, τον κύριο Στέλιο να μου φωνάζει να κάτσω. Το πίεσα πάνω στο πρόσωπό μου. Μύριζε παλιό ύφασμα και ξεθωριασμένες αναμνήσεις.

Και τότε όλα μπήκαν στη θέση τους μέσα μου: Δεν ήμουν δυνατή επειδή δεν λύγισα. Ήμουν δυνατή επειδή λύγισα πολλές φορές μα κατάφερα, μαζεύοντας τα κομμάτια μου, να συνεχίσω. Έκλεισα το κουτί και το έβαλα ξανά στην άκρη. Δεν πέταξα τίποτα. Κάποια πράγματα τα κρατάς, όχι γιατί σου χρειάζονται, αλλά γιατί σου θυμίζουν ποια ήσουν όταν δεν είχε μείνει τίποτα άλλο να κρατήσεις

Το Τέλειο Δίδαγμα

Ένα αλληγορικό παραμύθι για μικρά και μεγάλα παιδιά

Μια φορά κι έναν καιρό, σε μια πόλη που αγαπούσε τα χρώματα περισσότερο κι από τον ήλιο, συνέβη κάτι παράξενο. Ένα πρωινό οι άνθρωποι ξύπνησαν και βρήκαν τους τοίχους γκριζούς, τα δέντρα θαμπά, τη θάλασσα ξεθωριασμένη. Λες και κάποιος είχε περάσει από πάνω τους μια μεγάλη, άχρωμη σβήστρα.

Τα παιδιά έτριβαν τα μάτια τους. Τα λουλούδια στις αυλές έμοιαζαν με ξεχασμένες ζωγραφιές. Τα σπίτια είχαν χάσει το σιέλ της θάλασσας, το ηλιοκαμένο κίτρινο των τοίχων, το κεραμιδί των ταρατσών και κράτησαν μόνο τις σκιές τους.

Σε εκείνη την πόλη ζούσε κι ένα κορίτσι που αγαπούσε το σχέδιο. Όταν τα χρώματα έσβησαν, έφυγε βιαστικά μαζί με πολλούς άλλους. Στα χέρια του κράτησε ένα μικρό ξύλινο κουτί με λίγες μπογιές, δώρο του πατέρα του από τα παλιά. Μέσα στο κουτί υπήρχαν μόνο τρία χρώματα: ένα γαλάζιο της θάλασσας, ένα ζεστό κίτρινο και ένα βαθύ μωβ. Όλα όσα ήθελε να θυμάται, κλείστηκαν εκεί.

Το ταξίδι προς τη νέα πόλη δεν ήταν εύκολο. Ο δρόμος ήταν γεμάτος σιωπές. Οι άνθρωποι προχωρούσαν σκυφτοί, κουβαλώντας ό,τι μπορούσαν. Το κορίτσι παρατηρούσε γύρω της και ένιωθε πως όλοι φορούσαν τα ίδια χρώματα: της ανάγκης, της απώλειας και της προσδοκίας. Κι όμως, κάτω από αυτά τα χρώματα, υπήρχε κάτι ακόμη - κάτι που δεν είχε όνομα ακόμη: το πείσμα.

Το κορίτσι έφτασε σε μια νέα πόλη, που άνοιξε τις πόρτες της σε όσους έψαχναν στέγη και ανάσα. Οι δρόμοι ήταν γεμάτοι άγνωστα πρόσωπα και τα σπίτια προσπαθούσαν να χωρέσουν πολλές ιστορίες μαζί. Μια μέρα άκουσε για ένα Σχολείο της Τέχνης, όπου τα παιδιά μάθαιναν να δουλεύουν με τα χέρια και τη φαντασία τους και αποφάσισε να πάει.

Την πρώτη μέρα στο Σχολείο της Τέχνης, το εργαστήριο μύριζε χαρτί και φρέσκια μπογιά. Το φως έμπαινε από τα ψηλά παράθυρα και φώτιζε τους πάγκους, τα πινέλα, τους κουβάδες με τα νερά - όλα έμοιαζαν να περιμένουν. Τα παιδιά κάθονταν μπροστά σε άσπρα χαρτιά, φορούσαν ό,τι είχαν και κοιτούσαν γύρω τους αμήχανα σαν να μην πίστευαν ακόμη ότι αυτός ο χώρος τους ανήκε.

Τότε, στην πόρτα φάνηκε ο Ποιητής των Χρωμάτων. Ψηλός, με ήσυχα μάτια και τα χέρια του γεμάτα μικρές πιτσιλιές από παλιά χρώματα, μπήκε αργά στην αίθουσα, στάθηκε μπροστά τους και είπε μόνο:

«Εδώ, όποιος κρατά μολύβι, κρατά μια ευκαιρία».

Έδωσε σε όλους από ένα φύλλο χαρτί.

«Σήμερα, θέλω να μου δείξετε όχι τι βλέπουν τα μάτια σας αλλά τι θυμάται η καρδιά σας».

Τα περισσότερα παιδιά ζωγράφισαν σπίτια, δέντρα, ήλιους. Το κορίτσι τράβηξε μία γραμμή που έμοιαζε με ρωγμή και δρόμο μαζί. Ο Ποιητής είδε το κουτί με τις τρεις μπογιές δίπλα της, άγγιξε απαλά το γαλάζιο και είπε:

«Αυτό είναι μνήμη. Δούλεψέ το».

Με τον καιρό, το κορίτσι άρχισε να βρίσκει ρυθμό. Κάθε εβδομάδα ζωγράφιζε διαφορετικές ιστορίες: ένα βουνό που γέρνει από το χιόνι, ένα παράθυρο ανοιχτό στη θάλασσα, μια φιγούρα που στεκόταν ανάμεσα σε δύο πόλεις: τη μία που είχε μπροστά της και την άλλη που κουβαλούσε μέσα της και σιγά-σιγά ένιωθε κάτι να ζωντανεύει μέσα της.

Μα κάποιες ημέρες, η καρδιά της βάραινε τόσο πολύ, που δεν μπορούσε να σηκώσει το μολύβι. Καθόταν μπροστά στο χαρτί ανέκφραστη, ενώ οι σκέψεις της γύριζαν σαν τροχός. Τότε ο Ποιητής πλησίαζε αθόρυβα και της έλεγε:

«Το χρώμα θέλει θάρρος. Λίγο-λίγο. Όχι όλα μαζί. Αν του δώσεις θάρρος και αγάπη, θα σου δείξει μόνο του τον δρόμο σου».

Από εκείνη τη μέρα, το κορίτσι άρχισε να κάθεται λίγο πιο σταθερά μπροστά από το χαρτί. Άνοιγε το μικρό κουτί με τις τρεις μπογιές και δοκίμαζε: άλλοτε θάλασσες, άλλοτε πρόσωπα, άλλοτε δρόμους που έμοιαζαν να ενώνονται μεταξύ τους. Κάθε φορά που δίσταζε, άκουγε μέσα της τη φράση: «Το χρώμα θέλει θάρρος».

Τα χρόνια κύλησαν, όπως κυλά το νερό στο ποτάμι. Το κορίτσι έγινε γυναίκα· δούλεψε, αγάπησε, κουράστηκε μα δεν άφησε ποτέ το σχέδιο. Οι τρεις μπογιές της το θύμιζαν πάντα: κάθε χρώμα κουβαλά έναν δρόμο. Έβαζε χρώμα σε αφίσες, σε χαρτιά, σε τοίχους, σε οθόνες· σε ό,τι της ζητούσαν κι ακόμη παραπέρα. Κι όταν τα χέρια της άρχισαν να γνωρίζουν τη σιωπή της εμπειρίας, αποφάσισε, χρόνια μετά, να γυρίσει στο Σχολείο της Τέχνης για να ξαναδεί τον Ποιητή των Χρωμάτων. Το κτίριο ήταν το ίδιο μα η αυλή γεμάτη νέα παιδιά. Ζήτησε να δει τον Ποιητή των Χρωμάτων. Τον βρήκε σε μια μικρή αίθουσα, κοντά σ' ένα παράθυρο. Τα μαλλιά του είχαν γκριζάρει, αλλά τα μάτια του κρατούσαν ακόμα εκείνη τη λάμψη.

«Έμαθες;» τη ρώτησε.

Εκείνη του έδειξε μερικά έργα της.

«Προσπαθώ», απάντησε.

Ο Ποιητής την κοίταξε προσεκτικά και είπε:

«Το τέλειο δίδαγμα δεν είναι το χρώμα. Είναι η αγάπη που δίνεις στο χρώμα. Όταν δίνεις αγάπη σε αυτό που κάνεις, τότε εκείνο γυρίζει και φωτίζει τον κόσμο γύρω σου. Χωρίς αγάπη, η πιο τέλεια γραμμή παραμένει άψυχη».

Τότε η γυναίκα ένιωσε μέσα της κάτι να ησυχάζει. Ευχαρίστησε τον Ποιητή και βγήκε από το σχολείο. Περπάτησε αργά ως το σπίτι της. Η πόλη γύρω της είχε ακόμη στενά γκριζα σημεία μα ανάμεσά τους υπήρχαν μικρές πινελιές: μια κίτρινη πόρτα, ένα γαλάζιο παντζούρι, μια παιδική ζωγραφιά σε έναν τοίχο.

Όταν γύρισε σπίτι της, άνοιξε το παλιό ξύλινο κουτί με τις τρεις μπογιές. Το γαλάζιο, το κίτρινο και το μωβ την περίμεναν ακόμη, όπως τότε. Άπλωσε μπροστά της ένα μεγάλο άσπρο χαρτί και άρχισε ξανά. Αυτή τη φορά δεν ζωγράφισε πόλεις που χάθηκαν στα μονοπάτια της μνήμης. Ζωγράφισε ανθρώπους που έμειναν: πρόσωπα χαμογελαστά, βλέμματα κουρασμένα, χέρια που ακουμπούν άλλα χέρια, χαμόγελα που ξεσπούν. Κάθε πινελιά έμοιαζε με ανάσα και ό,τι γεννιόταν πάνω στο χαρτί είχε μέσα του λίγο από το φως των τριών χρωμάτων της.

Κι όσο ζωγράφιζε, η πόλη σιγά-σιγά φαινόταν πιο φωτεινή. Όχι γιατί άλλαξαν οι τοίχοι, αλλά γιατί κάποιος τους άγγιξε με αγάπη.

Και κάπως έτσι, κατάλαβε πως: Το τέλειο δίδαγμα δεν κρύβεται σε μεγάλα λόγια, αλλά σε μικρές κινήσεις αγάπης. Σε ένα χέρι που δεν φοβάται να αφήσει λίγο χρώμα πάνω στον κόσμο.

Τα διηγήματα αυτά αντλούν την έμπνευσή τους από τις αφηγήσεις της Σκέυης Κωνσταντίνου, αποφοίτου του 1976, κλάδου Γραφικών Τεχνών – Αγγειοπλαστικής – Ζωγραφικής.

Πορεία ζωής: graphic designer και art director επί τέσσερις δεκαετίες.

Τίτλος που αναδύθηκε μέσα από τις μνήμες της: «Το τέλειο δίδαγμα».

Μήνυμα προς τους μαθητές: να αγαπούν αυτό που κάνουν και να έχουν στόχο· κάθε τέχνη και κάθε επάγγελμα ζητά αφοσίωση και η αφοσίωση γεννιέται από την αγάπη.

Η Grand Gasha

Την βρήκα τυχαία, ένα απόγευμα που αποφάσισα – επιτέλους – να τακτοποιήσω την αποθήκη.

Τα κουτιά ήταν στοιβαγμένα το ένα πάνω στο άλλο με κάτι ξεθωριασμένες ετικέτες, «Χειμωνιάτικα», «Παλιά βιβλία», «Διάφορα». Εκείνο όμως στο ράφι, σχεδόν στο ύψος των ματιών, δεν είχε τίποτα γραμμένο. Μόνο μια λερωμένη λωρίδα κολλητικής ταινίας. Το τράβηξα με προσοχή, γιατί η μέση μου τον τελευταίο καιρό δεν επιτρέπει κινήσεις του μια κι έξω. «Παππού, να βοηθήσω;» ακούστηκε πίσω μου η φωνή της Άννας.

«Όχι, εντάξει, ως εδώ μπορώ μόνος μου» της είπα και το κουτί ακούμπησε με ένα θαμπό χτύπημα στο πάτωμα.

Η Άννα κάθισε σταυροπόδι δίπλα και άρχισε να ξεκολλά την ταινία με εκείνη την επιμονή που έχουν τα παιδιά όταν συναντούν αντίσταση. Το χαρτόνι υποχώρησε και άνοιξε σαν στόμα που ξαναμαθαίνει να μιλά.

Μέσα, καλυμμένη με ένα παλιό, γκριζο πανί, ήταν η Grand Gasha. Το μεγάλο τύμπανο, η καρδιά της φιλαρμονικής, αυτή που κρατά τον ρυθμό σε όλες τις παρελάσεις. Το δικό μου τύμπανο. Εκείνο που κρατούσα με όλο το καμάρι του κόσμου στην Οδό Ανεξαρτησίας. Έμεινα για λίγο να την κοιτάζω χωρίς να μιλώ. Η Άννα με τράβηξε από το μανίκι.

«Τι είναι αυτό;» ρώτησε.

«Είναι η Grand Gasha, κορίτσι μου», της είπα. «Το μεγάλο τύμπανο. Αυτό που κρατά τον ρυθμό της μάντα στις παρελάσεις.»

«Δικό σου είναι;»

Χαμογέλασα. «Δικό μου ήταν. Παλιά.»

Άπλωσε το χέρι της, άγγιξε προσεκτικά το δέρμα τεντωμένο στο στεφάνι.

«Μπορώ να την ακούσω;»

Δεν απαντήσα αμέσως. Έσκυψα, πήρα το ζευγάρι με τα ξύλινα μπαγκέτα που ήταν ακόμη δεμένα με σπάγκο στο πλάι. Το ξύλο είχε γίνει σχεδόν μαύρο από τα χρόνια και τον ιδρώτα των εφηβικών χεριών. Στάθηκα αργά όρθιος, η μέση διαμαρτυρήθηκε αλλά δεν έδωσα σημασία και χτύπησα μια φορά.

ΜΠΑΜ

Ο ήχος γέμισε την αποθήκη, ανέβηκε στον διάδρομο, τρύπωσε μέσα στο σπίτι. Για μια στιγμή, ο κόσμος γύρω μου θόλωσε. Οι τοίχοι της αποθήκης υποχώρησαν, η μυρωδιά σκόνης χάθηκε και τη θέση της πήρε η μυρωδιά της λαδομπογιάς, των καινούριων παπουτσιών, της αυγής πριν από την παρέλαση.

Στάθηκα με τα μάτια μισόκλειστα. Η Άννα γελούσε.

«Άλλο ένα, παππού!»

Χτύπησα ξανά.

ΜΠΑΜ

Και βρέθηκα πάλι εκεί.

Είναι παράξενο πώς δουλεύει η μνήμη. Μπορεί να ξεχάσεις ονόματα, ημερομηνίες, αλλά τη στιγμή που έπιασα τη Grand Gasha στα χέρια μου ένιωσα πάλι δεκαεξάρης.

Βλέπω μπροστά μου την Τεχνική Σχολή Λεμεσού, το διώροφο κτήριο, αυστηρό και περήφανο, με τα παράθυρα να σχηματίζουν ευθείες γραμμές. Βλέπω τους συμμαθητές μου να στέκονται σε τέσσερις γραμμές κι εγώ στη μέση της αυλής με τη Grand Gasha δεμένη στον ώμο, η ζώνη να μου κόβει τον λαιμό και εγώ να καμαρώνω. Ο Μάριος ο Σωφρονίου, ο γυμναστής μας, μάς κοιτάζει, ψηλός, ευθυτενής με τα χέρια στη μέση.

«Ξεκούμπωτα πουκάμισο, μαλλιά στα μάτια, αυτά να τα ξεχάσετε. Εδώ κάνουμε παρέλαση, όχι παρέα στη γειτονιά» μας έλεγε πάντα.

Τον αγαπούσαμε όμως. Μπορεί να φώναζε, μπορεί να μας έβαζε να κάνουμε ξανά και ξανά το ίδιο πέρασμα μα κάθε φορά που πέτυχαινε ο ρυθμός, το βλέμμα του μαλάκωνε.

«Εσύ, Στέλιο, να προσέχεις», μου είπε κάποτε, την πρώτη φορά που μου έδωσε τη Grand Gasha. «Εσύ μας κρατάς όλους.» Και ήταν αλήθεια. Το μεγάλο τύμπανο δεν παίζει μελωδία. Δεν κάνει φιγούρες. Δεν θα το χειροκροτήσει κανείς για δεξιοτεχνία. Όμως, χωρίς αυτό, όλα μπερδεύονται. Ο ένας μπαίνει λίγο πιο νωρίς, ο άλλος λίγο πιο αργά, κι η παρέλαση χάνει την ακρίβειά της. Μοιάζει με σώμα χωρίς σπονδυλική στήλη. Δεν το σκεφτόμουν έτσι τότε. Τότε απλώς καμάρωνα γιατί ξεχώριζα. Γιατί όταν περνούσαμε από την Οδό Ανεξαρτησίας, ένιωθα όλα τα βλέμματα στραμμένα πάνω στη Grand Gasha – άρα και σ' εμένα.

«Παπού;» Η φωνή της Άννας με τραβά πάλι πίσω.

«Ε;» κάνω, λίγο σαστισμένος.

«Έκανες ώρα να μιλήσεις. Σκέφτεσαι κάτι;»

«Σκέφτομαι τότε... τότε που πήρα την Grand Gasha πρώτη φορά στα χέρια μου κρατούσα πρώτη φορά», της λέω. «Θες να σου πω;»

Κάθεται πιο κοντά, ακουμπά την πλάτη της στο παλιό ψυγείο που έχουμε στην αποθήκη. Κάθομαι κι εγώ απέναντι, με την Grand Gasha ανάμεσά μας. Τη χαϊδεύω σαν να είναι παλιά φίλη. Ο ήχος του πρώτου χτυπήματος ακόμη σφυρίζει στα αυτιά μου.

«Τότε, που λες, ήμουν μαθητής στην Τεχνική», αρχίζω. «Δεν υπήρχαν κορίτσια, μόνο αγόρια. Εγώ ήμουν στον κλάδο των δομικών. Τότε υπήρχε η Ηλεκτρολογία και η Ξυλουργική. Πολλοί από εμάς τα απογεύματα πηγαίναμε δουλειά. Κι εγώ πήγαινα στο πελεκανιό του πατέρα μου. Όμως τις παρελάσεις...»

Το πρόσωπό της φωτίζεται. «Ήσουν στην μπάντα;»

«Ναι και όχι. Κρατούσα τον ρυθμό της παρέλασης με το μεγάλο τύμπανο. Αυτήν εδώ.»

Την αγγίζω ξανά, με λίγο περισσότερο σεβασμό αυτή τη φορά.

«Και πώς ήταν;» ρωτά.

Παίρνω μια ανάσα. Οι λέξεις βρίσκουν μόνες τους τον δρόμο. Ήταν ακόμα σκοτάδι, όταν ξυπνούσαμε τις μέρες της παρέλασης. Η μάνα μου ετοιμάζε τη στολή μου από την προηγούμενη: παντελόνι καλοσιδερωμένο, πουκάμισο άσπρο, γραβάτα. Το σακάκι κρεμασμένο στην πόρτα να μην τσαλακωθεί.

«Πρόσεχε, Στέλιο, να μη λερωθείς», μου έλεγε κάθε φορά. «Θα σε βλέπει όλη η πόλη.»

Στον καθρέφτη έβλεπα έναν άλλο εαυτό. Όχι το παιδί που έτρεχε πίσω από το φορτηγό με τα σανίδια στο πελεκανιό, ούτε εκείνον που μύριζε ροκανίδι και λάδι. Έβλεπα έναν νεαρό που έμοιαζε... σημαντικός. Λες και είχε κάποιο πολύ σημαντικό καθήκον να φέρει σε πέρας. Στο σχολείο, η αυλή έβραζε. Τύμπανα, Άγημα, Σημαίες, τμήματα, μικρά πηγαδάκια με ψιθύρους. Ο κύριος Μάριος περπατούσε πάνω-κάτω με το σφύρι στο στόμα, έτοιμος να μας μαζέψει.

«Στε-λί-ο!» φώναξε μια φορά, καθώς προσπαθούσα να βοηθήσω έναν μικρό να στερεώσει σωστά το πηλήκιο του. «Στη θέση σου! Η Grand Gasha πίσω. Δίνεις ρυθμό μη το ξεχνάς.»

Εκείνη την πρώτη χρονιά που την κράτησα, τα χέρια μου έτρεμαν. Ο ιμάντας μου φαινόταν πολύ στενός, το τύμπανο πολύ βαρύ. Ο κύριος Μάριος ήρθε δίπλα, έπιασε τη ζώνη, την τράβηξε λίγο, τη διόρθωσε.

«Κοίτα μπροστά», μου είπε. «Δεξί, αριστερό, όχι στην άκρη. Μπροστά. Όταν δώσεις το πρώτο χτύπημα, τα βήματα θα συγχρονιστούν.»

Το πρώτο χτύπημα. Το θυμάμαι σαν να έγινε χτες.

Καθώς πλησιάσαμε στην Οδό Ανεξαρτησίας, ο κόσμος άρχισε να πυκνώνει. Μπροστά οι σημαίες, πιο πίσω εμείς. Μπορούσα να διακρίνω πρόσωπα στα πεζοδρόμια. Μητέρες με μαντήλια, πατεράδες με τα κυριακάτικα σακάκια, παιδιά με μπαλόνια.

Το σήμα δόθηκε. Ο Σημαιοφόρος σήκωσε το Λάβαρο, το Άγημα πήρε θέση μπροστά, κι εγώ - που ήμουν πιο πίσω από όλους αυτούς - πήρα βαθιά ανάσα. Σήκωσα την μπαγκέτα.

ΜΠΑΜ

Έπειτα

ΜΠΑΜ... ΜΠΑΜ... ΜΠΑΜ...

Το σώμα μου ακολούθησε τον ρυθμό κι αμέσως όλη η παρέλαση - Αγήματα, τμήματα, παιδιά - βρήκαν το ίδιο βήμα. Η Grand Gasha ήταν η καρδιά της πορείας. Έδινε τον ρυθμό.

Με κάθε χτύπημα ένιωθα ολόκληρο το τμήμα να συγχρονίζεται: πρώτα το Άγημα, μετά οι Σημαίες, έπειτα οι μαθητές των κλάδων. Η Grand Gasha μπορεί να ήταν στο πίσω μέρος της σειράς αλλά ο ήχος της πήγαινε μπροστά, χτυπούσε στις προσόψεις των σπιτιών, ανέβαινε στα μπαλκόνια, κατέβαινε ξανά στα πόδια όσων παρελαύναμε.

Για μια στιγμή δεν ήμουν πια «ο γιος του μαραγκού». Ήμουν ο ρυθμός της παρέλασης - αυτός που έκανε την πόλη να περπατά συντονισμένη στην ήχο της.

«Σου άρεσε;» με ρωτά η Άννα.

«Πολύ» λέω χωρίς δισταγμό. «Ήταν από τις πιο ωραίες στιγμές.»

«Και τώρα γιατί την είχες κρυμμένη;» επιμένει.

Η ερώτηση με βρίσκει απροετοίμαστο. Δεν είχα σκεφτεί ποτέ σοβαρά γιατί η Grand Gasha κατέληξε καταχωνιασμένη στην αποθήκη. Τελείωσα την Τεχνική, πήγα φαντάρος, μετά σπουδές, ιατρική, δουλειά, οικογένεια. Οι μέρες γέμιζαν με άλλα χτυπήματα: του τηλεφώνου, της καρέκλας που μουρμούριζε, καθώς γύριζα γύρω από τους ασθενείς, του δερματοσκοπίου που ακουμπούσε απαλά σε δέρματα ξένα και γνώριμα.

«Ξέρεις...» της λέω, «μερικές φορές κλείνουμε σε κουτιά πράγματα που αγαπήσαμε, γιατί νομίζουμε ότι έτσι κλείνουμε και μια εποχή. Αλλά δεν είναι ανάγκη να χάνεται.»

Με κοιτά σκεφτική. Μετά χαμογελά.

«Τώρα που ανοίξαμε το κουτί εκείνης της εποχής», λέει. «Να παίξουμε άλλη μια φορά. Να μου μάθεις κι εμένα.»

Χαμογελώ κι εγώ. Σηκώνομαι πιο προσεκτικά αυτή τη φορά. Η Άννα στέκεται μπροστά μου, ίσια σαν μικρή σημαϊούλα. Της δίνω το μπαγκέτο.

«Θα σου δείξω», της λέω. «Εσύ θα χτυπάς κι εγώ θα μετρώ. Εντάξει;»

Γνέφει καταφατικά.

«Έτοιμη;» ρωτάω.

«Έτοιμη!»

«Ένα... δύο... τρία...»

Το πρώτο της χτύπημα είναι διστακτικό.

μπαμ

Ο ήχος βγαίνει ψιθυριστά. Η Grand Gasha όμως ανταποκρίνεται, έστω και σ' αυτό το χάδι σαν να ένιωσε ότι ξύπνησε από χειμερία νάρκη που κράτησε περισσότερο από πενήντα χρόνια.

«Πιο δυνατά» της λέω. «Μην τη φοβάσαι. Το τύμπανο θέλει σιγουριά.»

Παίρνει βαθιά ανάσα, σηκώνει το χέρι ψηλότερα.

ΜΠΑΜ

Αυτό ήταν. Ο ήχος γεμίζει ξανά τον χώρο, αλλά τώρα δεν είναι ο δικός μου ρυθμός. Είναι ο δικός της. Η Άννα γελά και συνεχίζει:

ΜΠΑΜ... ΜΠΑΜ... ΜΠΑΜ...

Με κάθε χτύπημα νιώθω την αποθήκη να μεγαλώνει, να γίνεται αυλή σχολείου, δρόμος, πλατεία. Στις σκιές των κουτιών νομίζω ότι βλέπω συμμαθητές μου, νεαρούς που δεν είναι πια εδώ, άλλους που χάθηκαν στα χρόνια, εκείνον τον φίλο που έφυγε για την Ιταλία. Σαν να περνούν όλοι μαζί σε μια αόρατη παρέλαση.

«Παππού, μετράς;» μου φωνάζει η Άννα.

«Μετρώ» της λέω. «Και ακούω.»

Σταματά. Σκουπίζει τον ιδρώτα από το μέτωπό της, ακόμη κι αν δεν έχει ιδρώσει πραγματικά.

«Είναι βαρύ» λέει. «Αλλά ωραίο.»

Κουνώ το κεφάλι. «Κάπως έτσι είναι και οι ωραίες μνήμες» της λέω. «Έχουν βάρος, αλλά σ' αρέσει να τις κουβαλάς.» Σιωπά για λίγο. Το παιδικό της μυαλό δουλεύει, ψάχνει να πιάσει τη φράση.

«Θα την κρατήσω εγώ την Grand Gasha όταν μεγαλώσω;» ρωτά.

Στην ερώτηση αυτή κάτι μαλακώνει μέσα μου. Όλα όσα πέρασαν, όλα όσα νόμιζα πως έμειναν πίσω στην Οδό

Ανεξαρτησίας, αποκτούν ξαφνικά συνέχεια.

«Αν θέλεις, ναι» της απαντώ. «Θα είναι δική σου.»

«Κι εγώ θα κρατώ τον ρυθμό;»

«Εσύ θα κρατάς τον ρυθμό σου» της λέω. «Μπορεί να μην είναι σε παρέλαση, μπορεί να είναι σε κάτι άλλο. Αλλά ο ρυθμός είναι ρυθμός.»

Χαμογελά πλατιά.

«Θα πω στη μαμά να με γράψει μαθήματα μουσικής» πετάει ξαφνικά. «Ή σε μάντα. Θέλω να μάθω.»

Με κοιτάζει λίγο εξεταστικά. «Εσύ γιατί σταμάτησες;» Η ερώτηση έρχεται ξανά. Τώρα όμως την ακούω αλλιώς. Δεν είναι κατηγορία. Είναι απορία.

«Γιατί ήρθαν άλλα στη ζωή» της λέω, απαλά σχεδόν μελαγχολικά. «Σπουδές, δουλειά, άλλες ευθύνες. Όμως αυτό – αγγίζω το τύμπανο – δεν χάθηκε. Όπως βλέπεις με περίμενε.»

Η Άννα σκύβει, χτυπά άλλη μια φορά, πιο απαλά.

μπαμ

«Τώρα δεν περιμένει πια» λέει.

Το βράδυ, όταν η αποθήκη έκλεισε και η Άννα είχε γυρίσει στο σπίτι της, εγώ καθόμουν μόνος στο σαλόνι. Τότε έπιασα τον εαυτό μου να σκέφτεται όχι μόνο τις παρελάσεις αλλά και όλα εκείνα που η Grand Gasha κουβαλούσε μαζί της: τους φίλους, τους καθηγητές, την πειθαρχία της εποχής, τον δρόμο που με έβγαλε πρώτα στο πελεκανιό, μετά στη Σοβιετική Ένωση, ύστερα στα νοσοκομεία και στα ιατρεία.

Τελικά, σε όλη τη ζωή κάπως έτσι περπατάς. Κάποιος δίνει τον ρυθμό· στην αρχή οι γονείς, μετά οι δάσκαλοι· έπειτα, εσύ ο ίδιος. Το θέμα είναι να καταλάβεις πότε κρατάς εσύ την Grand Gasha. Σηκώθηκα, πήγα στην αποθήκη, άνοιξα ξανά το φως. Η Grand Gasha στεκόταν εκεί, σε μια γωνιά, όχι πια κρυμμένη στο κουτί αλλά όρθια, στηριγμένη στον τοίχο. Την κοίταξα για λίγο.

«Αύριο» της είπα σχεδόν ψιθυριστά, «θα σε καθαρίσω. Θα σε γυαλίσω. Θα σε γνωρίσω και στην Άννα όπως πρέπει.»

Και μου φάνηκε – ναι, όσο κι αν ακούγεται περίεργο – πως το δέρμα της έλαμψε ελάχιστα στο κιτρινωπό φως της λάμπας, σαν να συμφωνούσε. Κάποια χρόνια μετά, ίσως σε μια άλλη παρέλαση, σε έναν άλλον δρόμο, ένα κορίτσι θα περπατά μαζί με μια μάντα κρατώντας το μεγάλο τύμπανο.

Οι άνθρωποι στα πεζοδρόμια θα τη βλέπουν και θα χαμογελούν. Κάποιοι θα σκέφτονται τα δικά τους σχολικά χρόνια, άλλοι απλώς θα απολαμβάνουν τον ήχο. Κάπου ανάμεσα στο πλήθος, ένας παππούς θα μετρά σιωπηλά:

«Ένα... δύο... τρία...» και σε κάθε ΜΠΑΜ θα ακούει, όχι μόνο το παρόν, αλλά και τα πρώτα του βήματα, εκείνα που, χρόνια πριν, ξεκίνησαν στην ίδια πόλη, με μια Grand Gasha και ένα αγόρι με πολλά όνειρα που πίστευε πως ο ρυθμός μπορεί να δώσει σχήμα στον κόσμο.

Τώρα πια ξέρει πως ο κόσμος όλος μπορεί να χωρέσει στον ρυθμό. Και πως, όσο κάποιος τον συνεχίζει, τίποτα από όσα αγάπησε δεν χάνεται.

Μόνο αλλάζει χέρια.

Όπως μια μπαγκέτα.

Όπως μια Grand Gasha.

Το Πιλικίο

Αν δεν έχεις ζήσει την Τεχνική Λεμεσού στα τέλη της δεκαετίας του '60, δύσκολα θα καταλάβεις τι σημαίνει να σε κυνηγά το... πιλικίο. Ήταν σχεδόν πλάσμα ζωντανό: γυάλιζε σαν κονκάρδα στρατιώτη, κουνούσε απειλητικά το σήμα του στον αέρα και το κυριότερο, δεν έπρεπε ποτέ να λείπει από το κεφάλι σου. Αλλιώς ο διευθυντής, ο κ. Μιχαήλ ή Κάπταιν Παγκουάς², όπως τον λέγαμε μεταξύ μας, σου έριχνε τέτοιο βλέμμα που έπεφτε πάνω σου σαν σφαλιάρα.

Ήταν παραμονές της μεγάλης σχολικής εκδρομής στην Ελλάδα. Δεκαπέντε ή είκοσι μέρες – κανείς μας δεν ήξερε ακριβώς, αλλά δεν είχε σημασία. Σημασία είχε ότι θα περνούσαμε με καϊκία στο πλοίο «Αχαιός», θα κοιμόμασταν σε καμπίνα, θα τρώγαμε στο εστιατόριο του λιμανιού του Πειραιά και για πρώτη φορά στη ζωή μας, θα νιώθαμε ταξιδιώτες. Κι εκεί, στη μέση όλης αυτής της χαράς, έπεσε σαν βόμβα η ανακοίνωση:

«Αύριο το πρωί, πριν την αναχώρηση, θα γίνει έλεγχος. Όλοι: κουρεμένοι, ευπρεπείς, με πιλικίο και σήμα.»

Εμείς, φυσικά, το ακούσαμε και γελάσαμε. Ο Περικλής, ο κολλητός μου, είπε:

- Εν να μας κοψει τζιαι τα νύχια;
- Εν να μας ξουρίσει τζιαι το μουστάκιν που εν έχουμε. του απάντησα.

Και κάπως έτσι, χωρίς να το καλοσκεφτούμε, πήραμε την πιο «επαναστατική» απόφαση της εφηβικής μας ζωής: να μην κουρευτούμε.

Είχαμε, βλέπεις, μαλλί λίγο πιο μακρύ από το επιτρεπτό. Τίποτα υπερβολικό – αλλά αρκετό για να μας κάνει να νιώθουμε «μοντέρνοι» και κάπως... άντρες. Δεν θα μας το χάλαγε ο Παγκουάς.

Την άλλη μέρα, όμως, στο λιμάνι, ο Μιχαήλ μας είδε από είκοσι μέτρα μακριά. Τα μάτια του στένεψαν. Το χέρι του έκανε την κλασική κίνηση «ελάτε δαμέ».

- Χωρίς κουρέμα;
- Κύριε... εν επρολάβαμε...
- Ένα προλάβετε τωρά. Αν θέλετε να μπείτε στο πλοίο. Διαφορετικά βγάλτε τα μαντίλια να χαιρετήσετε τους συμμαθητές σας.

Και μας έδειξε με το δάχτυλο την Οδό Αγίου Ανδρέου, εκεί που ήταν οι μπαρμπέρηδες της εποχής.

- Έχετε δέκα λεπτά.

Αν δεν γυρίσετε κουρεμένοι, εν μπαίνετε στο καράβι.

Η καρδιά μου έπεσε σαν το σήμα του πιλικίου, όταν το αφήνεις στο πάτωμα.

² Ο «Κάπταιν Παγκουάς» ήταν ο αγαπημένος πειρατής-καρτούν των παιδιών της δεκαετίας του '60-'70, από τη βρετανική σειρά Captain Pugwash. Με τη στρογγυλή κοιλίτσα, το καπετάνικο καπέλο και την αμίμητη πίπα του, ο Παγκουάς έγινε τόσο γνωστός, που το όνομά του πέρασε στην κυπριακή καθομιλουμένη ως χαριτωμένο πείραγμα για κάθε αυστηρό «καπετάνιο» της ζωής - δάσκαλο, διευθυντή ή και... γονιό.

Πήραμε φόρα και τρέχαμε μέσα στη Λεμεσό σαν δυο τρελοί. Οι δρόμοι έβραζαν από κόσμο, τα μαγαζιά άνοιγαν, οι έμποροι έβγαζαν τα ξύλινα κιβώτια με εμπορεύματα έξω από τα μαγαζιά και τα τοποθετούσαν στα πεζοδρόμια. Οι μυρωδιές από καφέ και φρεσκοψημένο ψωμί μάς περικύκλωναν και μεις τρέχαμε και φωνάζαμε:

- Κουρέας! Πού έχει κουρέααα;

Ένας γέρος μας έδειξε μια γωνιά:

- Πηένεται τζιαμέ, αλλά εν ηξέρω αν ήρτε ο μπαρμπέρης σήμερα...

Φτάνουμε στο κουρείο.

Κλειστό.

Ο Περικλής έβρισε χαμηλόφωνα.

- Εννα χάσσουμεν το ταξίδιν για τα μαλλιά μας, ρε άνθρωπέ μου.

Συνεχίσαμε να τρέχουμε, ιδρωμένοι, αγχωμένοι, με το πιλίκιο στο χέρι, το σήμα να αναπηδά και να χτυπά στο στήθος μας.

Ξαφνικά, στη μέση της αγοράς, βλέπουμε έναν μπαρμπέρη να ανοίγει το ρολό του καταστήματος.

Ο Περικλής μπαίνει μέσα λαχανιασμένος.

- Κουρέψετε μας! Τωρά! Εν έκτακτη ανάγκη!

- Μα... εν άνοιξα ακόμα...

- Έχουμεν πέντε λεπτά!

Ο άνθρωπος – άγιος, όχι κουρέας – μας κάθισε όπως ήμασταν. Με τη μια έβαλε πετσέτα στον λαιμό του Περικλή και άρχισε να του κόβει τα μαλλιά με την ταχύτητα στρατιωτικού κομμωτή.

Τα μαλλιά του Περικλή έπεφταν σαν τρίμα ξύλου. Αλλά ο Περικλής χαμογελούσε.

- Ρε εννα το λαλώ της κοτζιάκαρης μου, πρώτη φορά νιώθω ότι το ψαλίδι μου ταξιδεύει πιο γλήορα που τον νου μου...

Ύστερα ήρθε η σειρά μου.

Ο μπαρμπέρης μου έριξε μια γρήγορη ματιά και είπε:

- Εσένα θέλει πολλά λιον.

- Κόψε ό,τι θέλεις, διαφορετικά εν θα μας βάλουν μες το πλοίο!

Μέσα σε λίγα λεπτά, ήμασταν και οι δύο... αγνώριστοι. Με κουρέματα «του σχολείου», αλλά ευλογημένοι να προλάβουμε την εκδρομή. Τρέξαμε πάλι πίσω. Το πλοίο μόλις είχε αρχίσει να μαζεύει κόσμο. Ο διευθυντής μας περίμενε σταυροπόδι, σαν τελωνειακός. Μας κοίταξε. Μας ζύγισε. Και προς έκπληξή μας, φάνηκε στο πρόσωπο του ένα ανεπαίσθητο, σχεδόν ανθρωπινό χαμόγελο.

- Εντάξει. Μπορείτε να μπείτε.

Μπήκαμε στο καΐκι, αυτό μας μετέφερε στο μεγάλο πλοίο, και όταν πατήσαμε στο κατάστρωμα, ο Περικλής γύρισε και μου είπε:

- Ρε... άξιζέ το, έννεν;

- Άξιζε.

Κι ενώ το πλοίο σιγά-σιγά άφηνε πίσω του το λιμάνι της Λεμεσού, έβαλα το πιλίκιο στο κεφάλι μου και έσφιξα το σήμα πάνω στο πουκάμισο. Ήταν η πρώτη φορά που δεν το ένιωσα να με βαραίνει. Το ένιωσα κομμάτι μιας ιστορίας που θα κουβαλούσα για χρόνια.

Ακόμη και σήμερα, κάθε φορά που κοιτάζω παλιές φωτογραφίες, θυμάμαι εκείνη τη μέρα: το τρέξιμο, την αγωνία, τα γέλια, τον μπαρμπέρη που μας έσωσε και τον Παγκουάς που, χωρίς να το δείχνει, μάλλον χαιρόταν που στο τέλος τα καταφέραμε. Και σκέφτομαι πως, κάποιες φορές, η νεανική αντίσταση δεν είναι για να αλλάξεις τον κόσμο. Είναι για να μάθεις τον εαυτό σου.

Και να προλάβεις ίσως κάποιο καράβι...

Τα διηγήματα αυτά αντλούν την έμπνευσή τους από τις αφηγήσεις του Στέλιου Μαραγκού, αποφοίτου του 1973, κλάδου Δομικών Έργων.

Πορεία ζωής: ιατρός.

Τίτλος που αναδύθηκε μέσα από τις μνήμες του: «Ιστορία μιας ζωής».

Μήνυμα προς τους μαθητές: να διαβάζουν και να αξιοποιούν τις ευκαιρίες της Τεχνικής Εκπαίδευσης· προσφέρει στέρεες βάσεις για κάθε μελλοντική επιλογή και κάθε επάγγελμα.

Το Παγκάκι

Ένα αλληγορικό παραμύθι για μεγάλους και μικρούς

Στην άκρη μιας παλιάς αυλής, κάτω από έναν ευκάλυπτο που μύριζε καλοκαίρι ακόμη και τον χειμώνα, στεκόταν ένα παγκάκι. Ήταν ξύλινο, με μεταλλικά πόδια, λίγο στραβό από τη μια πλευρά κι όμως δεν φαινόταν ποτέ πραγματικά γερασμένο.

Γιατί αυτό το παγκάκι είχε μια ιδιαιτερότητα που δεν ήξερε κανείς: θυμόταν.

Θυμόταν όλα όσα είχαν ακουμπήσει πάνω του. Θυμόταν τα γέλια των παιδιών, τα μυστικά που λέγονταν χαμηλόφωνα, τις κουρασμένες ανάσες μετά τα διαγωνίσματα. Θυμόταν χέρια που έτρεμαν από άγχος, χέρια που χτυπούσαν τα σανίδια του από χαρά, και χέρια που ακουμπούσαν απαλά λες και ζητούσαν κάποιου είδους παρηγοριά.

Ήταν ένα παγκάκι σοφό - αλλά μόνο η αυλή το ήξερε.

Κάθε πρωί, μόλις χτυπούσε το κουδούνι, το παγκάκι ένιωθε τα βήματα των μαθητών να γεμίζουν την αυλή. Ξεχώριζε τις παρέες από το πώς το πλησίαζαν: άλλοι έπεφταν πάνω του σαν κύμα, άλλοι ίσιωναν την πλάτη τους λες και ετοιμάζονταν να ανοίξουν φτερά κι άλλοι άφηναν μόνο το πόδι τους να το ακουμπήσει - οι ανήσυχες καρδιές που δεν είχαν μάθει ακόμη πώς να ησυχάζουν.

Από όλους, όμως, είχε αγαπήσει περισσότερο μια παρέα αγοριών - έξι, καμιά φορά οκτώ - που ερχόταν κάθε διάλειμμα. Δεν έλεγαν τίποτε σημαντικό μα, κάθε φορά που κάθονταν, το ξύλο του ζεσταινόταν. Είχαν ενέργεια καθαρή και απλότητα που το παγκάκι φύλαξε μέσα του σαν άρωμα.

Τα είχε δει να μεγαλώνουν. Ξεκίνησαν ως έφηβοι της πρώτης νιότης και σιγά-σιγά έφτασαν στο τέρμα της εφηβείας, εκεί όπου τα όνειρα αρχίζουν να παίρνουν μορφή. Με τις φόρμες τους, τα φωτεινά τους μάτια και τη ζωή να αλλάζει γύρω τους σαν σελίδα που γυρίζει κάθε μέρα.

Μια μέρα είχαν φέρει ακόμα και ένα μικρό γατί. Το παγκάκι δεν ήταν στην τάξη για να δει τι έγινε μα άκουσε τις ιστορίες τους όταν επέστρεψαν τρέχοντας, μισογελώντας, μισοφοβισμένοι ότι τους ανακάλυψαν. Και τα σανίδια του έτριξαν σαν να γελούσαν κι αυτά με την παιδική τους αφέλεια.

Αλλά είχε κρατήσει και πιο βαριές μνήμες. Μια χρονιά, η αυλή σκοτείνιασε για καιρό. Μία μαθήτριά είχε χαθεί κι οι φωνές των παιδιών έπεσαν χαμηλά σαν να τις τραβούσε το χώμα. Το παγκάκι δεν ήξερε ακριβώς τι συνέβη - μόνο ότι οι ψυχές εκείνων των εφήβων βάρυναν απότομα. Ήταν οι μέρες που τα ξύλα του ένιωθαν πως οι άνθρωποι μεγαλώνουν απότομα, όταν συναντούν τον πόνο.

Κι όμως, μέσα σε αυτή τη σκιά, το παγκάκι έβλεπε και μικρές σπίθες. Έναν δάσκαλο με ήρεμο βλέμμα, που μιλούσε στα παιδιά λες και τα ήξερε από πάντα. Έναν άλλον που, ακόμη κι όταν δυσκόλευε το μάθημα, φρόντιζε να ελαφρύνει τις καρδιές τους. Και έναν Διευθυντή αυστηρό αλλά δίκαιο που με τον τρόπο του τους έμαθε να στέκονται με ευθύτητα, όχι από φόβο, αλλά από σεβασμό.

Το παγκάκι φύλαξε όλες αυτές τις μνήμες μαζί - σαν χαρτάκια από εποχές που δεν ήθελε να ξεθωριάσουν. Ωσπου, κάποια μέρα, πολλά χρόνια μετά, συνεργεία μπήκαν στην αυλή. Κρατούσαν εργαλεία, κορδέλες, σχέδια. Η αυλή θα άλλαζε. Θα ανανεωνόταν. Θα γινόταν πιο φωτεινή.

Το παλιό παγκάκι κοίταξε τη σκιά του στο τσιμέντο και κατάλαβε πως είχε έρθει η ώρα του. Δεν θύμωσε. Δεν λύπηθηκε. Μόνο ένιωσε απαλό σφίξιμο, λες και του τραβούσαν απαλά μνήμες αγαπημένες από μέσα του.

Και τότε, πριν το πλησιάσουν οι εργάτες, ένα μικρό παιδί στάθηκε μπροστά του.

Ήταν μόνο του, με μια σχολική τσάντα που έγερνε στη δεξιά πλευρά. Κανείς δεν κατάλαβε πως βρέθηκε εκεί. Το παιδί άγγιξε το ξύλο - κι εκείνη η επαφή άνοιξε μέσα στο παγκάκι μια πόρτα. Και άρχισε να θυμάται φωναχτά.

Μίλησε στο παιδί για την παλιά παρέα που καθόταν πάντα εδώ. Για ένα γατί που μπήκε στην τάξη. Για την απώλεια του κοριτσιού που βάρυνε την αυλή. Για τον δάσκαλο που αγαπούσαν και θαύμαζαν. Και τον άλλον, που είχε το χάρισμα να κάνει τα δύσκολα να φαίνονται απλά και να μεταφέρει τη γνώση του στα παιδιά αβίαστα, χωρίς καμία προσπάθεια. Για φιλίες που έμειναν δεμένες σαν γερά καρφιά.

Το παιδί άκουγε χωρίς να μιλά. Κι όταν το παγκάκι τελείωσε, έσκυψε και έβγαλε από την τσάντα του μια μικρή, ασημένια βίδα - τόσο λαμπερή, που θα έλεγε κανείς πως έμοιαζε με παιδική υπόσχεση.

«Δικό σου» του είπε. «Για να θυμάσαι...»

Το παγκάκι συγκινήθηκε. Αν μπορούσε να δακρύσει, θα το έκανε. Η βίδα ήταν μικρή μα έκρυβε μέσα της όλο το νόημα του κόσμου των τεχνιτών: ό,τι δημιουργείς με αγάπη, μένει.

Και τότε, για πρώτη φορά στη ζωή του, το παγκάκι ένιωσε πως μπορούσε να κουνηθεί. Σήκωσε ελαφρά τα ξύλα του σαν να απέκτησε φτερά. Έγειρε προς το παιδί. Και ψιθύρισε: «Όσο υπάρχει φιλία, καλοσύνη και μάθηση... εγώ δεν παλιώνω.»

Το παιδί χαμογέλασε. Και όταν οι εργάτες το πήραν σιγά-σιγά από την αυλή, εκείνο δεν στεναχωρήθηκε. Ήξερε πως οι μνήμες του ήταν ασφαλείς. Έκατσε στο καινούριο παγκάκι που μόλις είχαν τοποθετήσει - κι ένιωσε, χωρίς να ξέρει γιατί, πως μια μέρα κι αυτό θα γεμίσει ιστορίες.

Ιστορίες δικές του. Ιστορίες άλλων. Ιστορίες που τις αξίζει να τις θυμούνται. Γιατί έτσι γράφεται η ζωή στις αυλές των σχολείων: πάνω σε ξύλα που αντέχουν και σε παιδιά που μεγαλώνουν.

Διαδρομές

Ο Χριστόδουλος πέρασε την καγκελόπορτα της Α' Τεχνικής Σχολής Λεμεσού με βήμα ανθρώπου που έμαθε από μικρός να προχωρά με πείσμα. Η αυλή άπλωσε μπροστά του εικόνες που ανέσυραν μέσα του κάτι γνώριμο και ζωντανό μαζί. Στάθηκε για λίγο· ακούσια το στήθος του σφίχτηκε και μια καθαρή αίσθηση αναγνώρισης τον πλημμύρισε. Το παγκάκι έξω από την καντίνα βρισκόταν ακόμη στη γνώριμη θέση, σταθερό σημείο στη διαδρομή της ζωής του.

Για εκείνον, η Σχολή αποτελούσε κάτι περισσότερο από χώρο εκπαίδευσης· αποτελούσε τη γέφυρα ανάμεσα στη φτώχεια, τις οικογενειακές απώλειες και τη διαδρομή που σχημάτιζε με επιμονή και προσωπικό μόχθο.

Προσφυγική οικογένεια, χαμηλό εισόδημα, πατέρας που χάθηκε πολύ νωρίς. Ένας θείος ηλεκτρολόγος τον είχε μαζί του στις δουλειές από μικρό. Από εκεί έμαθε ότι τα χέρια μαθαίνουν πρώτα και το μυαλό ακολουθεί. Όμως κατάλαβε και κάτι άλλο: αν ήθελε να προχωρήσει, έπρεπε να μάθει την τέχνη σωστά. Γι' αυτό η επιλογή της Τεχνικής δεν ήταν τυχαία. Ήταν δρόμος κι απόφαση μαζί.

Στην αυλή το μάτι του έπεσε στο παγκάκι έξω από την καντίνα. Το «στέκκι» τους.

Εκεί όπου μαζεύονταν έξι με οκτώ παιδιά, κάθε διάλειμμα, χωρίς να χρειάζεται συνεννόηση. Η φτώχεια, τα σπία, τα προβλήματα - όλα ξεθώριαζαν για όσο κάθονταν εκεί. Οι στιγμές ήταν απλές: αστεία, κουβέντες για μοτόρες, πειράγματα. Κι όμως, αυτές οι εικόνες τακτοποιήθηκαν σε ξεχωριστό κουτάκι στο μυαλό του.

Η ηλεκτρολογία μύριζε λιωμένο καλάι και κιμωλία. Ο κύριος Χριστοφή, ήρεμος και ανθρώπινος, τους μιλούσε με τρόπο που έδινε ζεστασιά στο μάθημα. Η παρουσία του τους καλωσόριζε· τους έκανε να νιώθουν ότι βρίσκονται σε χώρο οικείο. Ο Χριστόδουλος θυμόταν ακόμη τις φορές που έβαζαν την πρωινή γυμναστική στην τηλεόραση, για να δουν τα κορίτσια με τα κολάν σε μια εποχή που τέτοιες εικόνες δεν ήταν συνηθισμένες. Η εφηβική ορμή έβρισκε αφορμή για γέλια και ψιθύρους. Εκείνος κρατούσε ύφος αυστηρό, όμως το βλέμμα του άφηνε πάντα ένα χαμόγελο που τον πρόδιδε - όπως και το χαμόγελο των εφήβων που τον παρακολουθούσαν με παιχνιδιάρικη διάθεση.

Στο μάθημα των μαθηματικών, ο κ. Ζαβρός είχε τον δικό του ιδιαίτερο τρόπο. Ποτέ δεν φώναζε, ποτέ δεν πίεζε. Δίδασκε με καθαρό λόγο, σταθερότητα και σιγουριά. Οι εξηγήσεις που έδινε ήταν τόσο σαφείς που το άγνωστο έπαιρνε μορφή γνώριμη, χωρίς ιδιαίτερη προσπάθεια. Από τέτοιους ανθρώπους, ο Χριστόδουλος κέρδιζε γνώσεις και τρόπους που θα καθόριζαν το μέλλον του.

Υπήρχαν όμως και οι δύσκολες στιγμές. Ο αδόκητος θάνατος μιας μαθήτριας σκέπασε το σχολείο με βαριά σιωπή. Τα παιδιά άκουσαν την είδηση χωρίς να μπορούν να συλλάβουν το πώς και το γιατί· όμως ένιωθαν την απώλεια να περνά από τάξη σε τάξη σαν κύο ρεύμα. Οι συζητήσεις μαζεύτηκαν, τα γέλια περιορίστηκαν και η αυλή για πολλές μέρες έμοιαζε λες και κρατούσε την ανάσα της. Κάτι τελεσίδικο είχε συμβεί. Κάτι που άφησε αποτύπωμα σκληρό χωρίς όμως εξηγήσεις.

Εκείνη την περίοδο, η δική του φτώχεια, η απώλεια του πατέρα, η προσπάθεια του θείου να κρατήσει όρθια την οικογένεια, όλα του φάνηκαν πιο οικεία. Ο πόνος τού ήταν γνωστός από μικρός. Απλώς τώρα έβλεπε ότι και οι άλλοι μπορεί να κουβαλούσαν κάτι δικό τους.

Οι σκανταλιές είχαν πάντα τη θέση τους. Το γατάκι που έφεραν στην τάξη έμεινε η πιο χαρακτηριστική. Το έκρυψαν κάτω από το θρανίο, το μικρό «νιαου» ακούστηκε σε άκαιρη στιγμή και ο καθηγητής σταμάτησε το μάθημα, για να εντοπίσει την πηγή του ήχου. Κανείς δεν αποκρίθηκε. Η εικόνα έμεινε σαν ανάσα παιδικότητας μέσα σε μια εποχή γεμάτη βάρος· μια στιγμή που ακόμη τη θυμούνται με τρυφερότητα.

Κι υπήρξαν κι άλλες στιγμές - όπως εκείνη η μέρα που, χωρίς πολλή σκέψη, πήραν τις μοτόρες και ξεκίνησαν για το Πέτρου και Παύλου να δουν τις φίλες τους. Ο κύριος Μιχαήλ τους πέτυχε στον δρόμο. Την επόμενη πρωινή συγκέντρωση τούς φώναξε μπροστά. Στήθηκαν προσοχή, σαν στρατιωτάκια στην παράταξη, με ύφος "μακάρι να άνοιγε η γη". Γύρω τους, οι συμμαθητές κρατούσαν τα γέλια τους. Ο Διευθυντής τους κοίταξε με εκείνο το βλέμμα που ήξερες πως σημαίνει τάξη, όχι κακία. Αυστηρός μα τίμιος. Και ακριβώς για αυτό τον αγαπούσαν.

Ο Χριστόδουλος έμεινε για λίγο να χαζεύει την αυλή. Σήμερα είχε διανύσει μακρύ δρόμο: επαγγελματίας, με δική του εταιρεία, με ζωή που διαμορφώθηκε μέσα από δουλειά και επιμονή. Κι όμως, το ξεκίνημα βρισκόταν εδώ. Σ' αυτή την αυλή, σ' αυτό το σχολείο, σ' εκείνα τα χρόνια που έμαθε πειθαρχία, συνεργασία, ευθύνη. Και κάπου ανάμεσα σ' όλα αυτά, κέρδισε και κάτι ακόμη μεγαλύτερο: φίλους για μια ζωή. Δύο από εκείνους έγιναν κουμπάροι του. Ο ένας, συντάιρος. Κανείς τους δεν το είχε φανταστεί τότε.

Πήγε και κάθισε στο παγκάκι. Το ξύλο ήταν πιο παλιό τώρα, αλλά το κάθισμα είχε την ίδια αίσθηση: εξακολουθούσε ακόμη να κρατά λίγο από το βάρος εκείνης της παρέας. Άκουσε τις φωνές των μαθητών του σήμερα να γεμίζουν την αυλή. Και χαμογέλασε. Η ζωή αλλάζει, σκέφτηκε, μα κάποια πράγματα μένουν ίδια. Το σχολείο. Οι φίλιες. Οι άνθρωποι που, χωρίς να το ξέρουν, σε βοηθούν να σταθείς στα πόδια σου.

Και καθώς σηκώθηκε να φύγει, ένιωσε μέσα του το ίδιο συναίσθημα που τον ακολουθούσε και τότε. Ότι ακόμη και τα δύσκολα ξεκινήματα δίνουν την ώθηση για να φτάσεις στους στόχους σου, όταν το μυαλό και τα χέρια αφομοιώνουν τη γνώση, όταν υπάρχουν άνθρωποι δίπλα σου και όταν επιμένεις. Έτσι πορεύτηκε κι εκείνος.

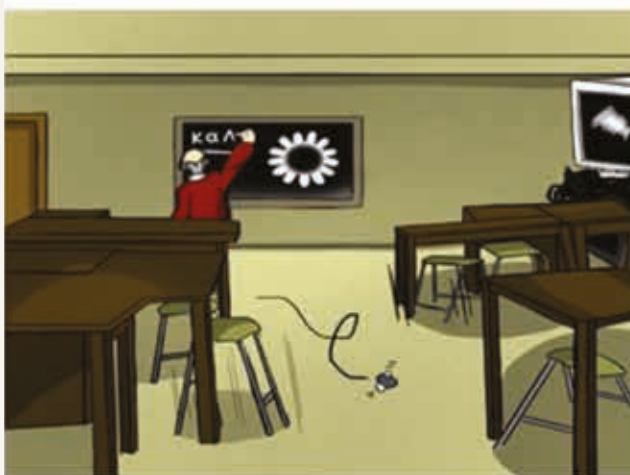
Τα διηγήματα αυτά αντλούν την έμπνευσή τους από τις αφηγήσεις του Χριστόδουλου Παναγή, αποφοίτου του 1992, κλάδου Ηλεκτρονικών – Ηλεκτρολογικών Εγκαταστάσεων.

Πορεία ζωής: ιδιοκτήτης εταιρείας ηλεκτρολογικών εγκαταστάσεων.

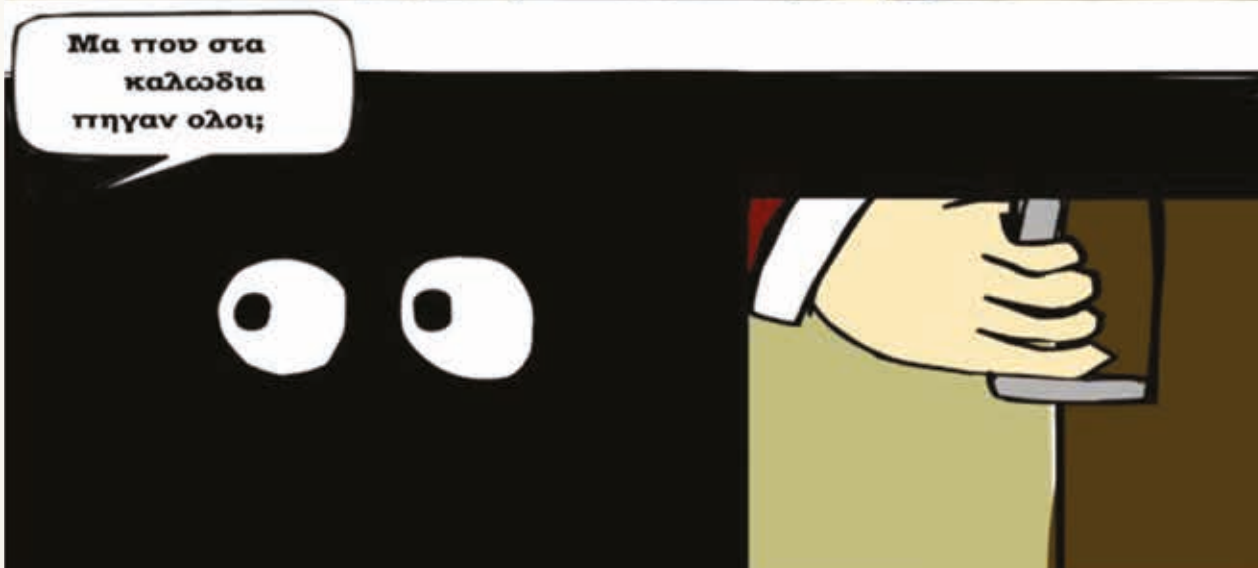
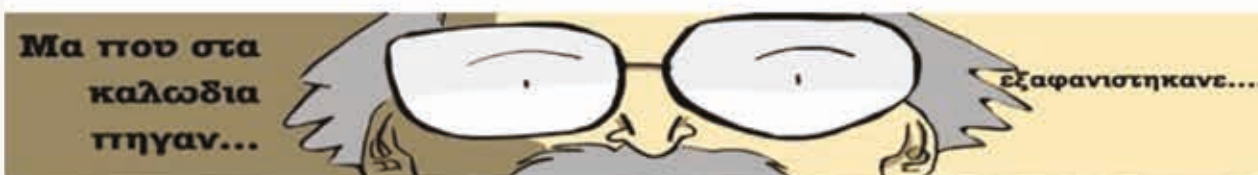
Τίτλος που αναδύθηκε μέσα από τις μνήμες του: «Τα πιο όμορφα μαθητικά μου χρόνια».

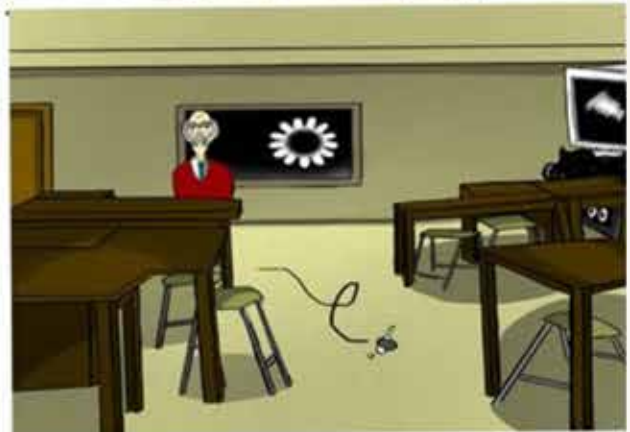
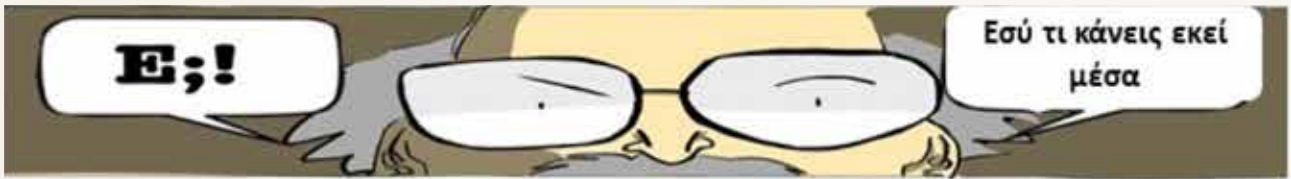
Μήνυμα προς τους μαθητές: να έχουν όρεξη, μεράκι και διάθεση για γνώση· τα εφόδια της Τεχνικής Εκπαίδευσης ανοίγουν δρόμους και αξίζουν κάθε προσπάθεια.

... και η άλλη όψη της
μαθητικής ζωής



**Επεισόδιο 1:
«Η εξαφάνιση της τάξης»**



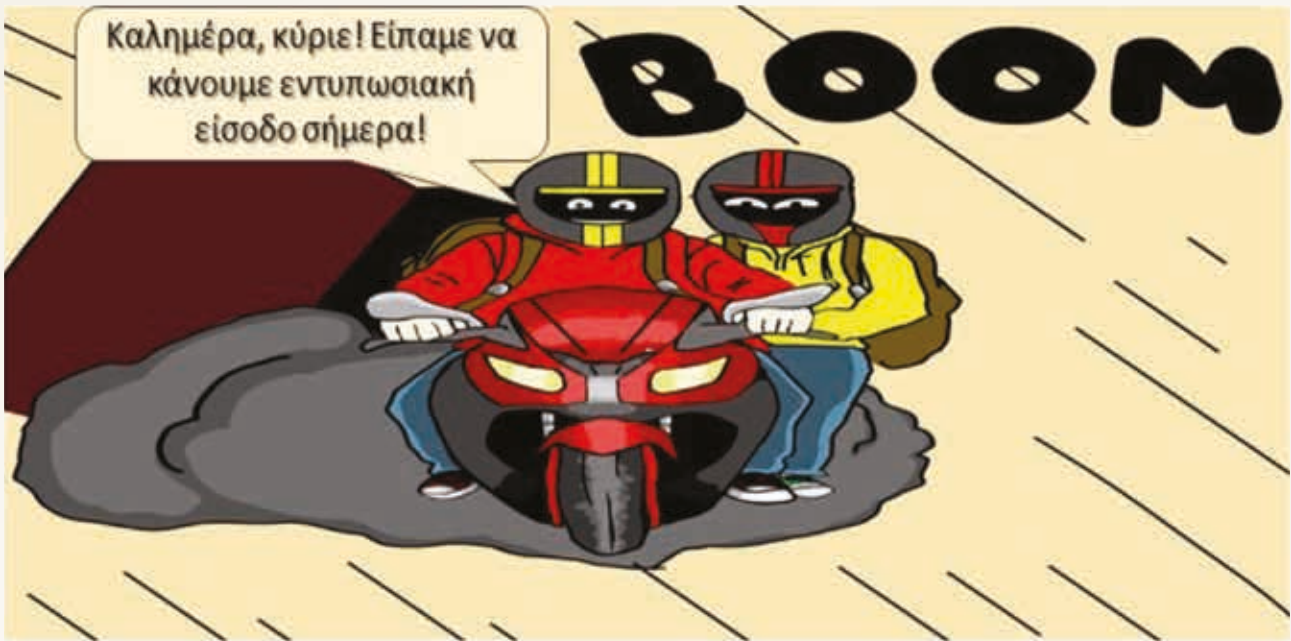


Έτος 1973: Η πρώτη άσκηση εξαφάνισης μαθητών στην ιστορία της Τεχνικής!



**Επεισόδιο 2:
«Είσοδος στην τάξη με
μοτοσυκλέτα»**





**Τιμωρία με χαμόγελο:
ο καθηγητής ακόμα
γελά όταν το θυμάται.**





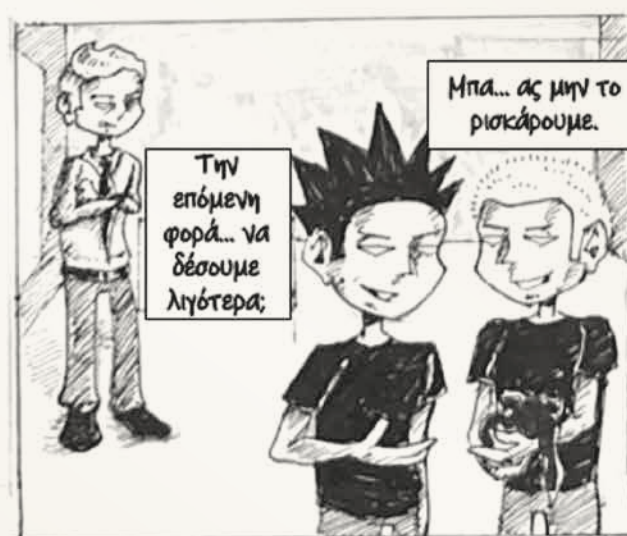
Επεισόδιο 3:
«Η μέρα που οι μαθητές έχασαν τη φωνή τους»





**Το πιο ήσυχο μάθημα
στην ιστορία της
σχολής και το πιο
θορυβώδες φινάλε!**





ΈΤΟΣ 1979
Η μέρα που το χαρτί... έπεσε από τον ουρανό!

Επίμετρο

Όταν η μνήμη γίνεται παιδεία

Η παρούσα συλλογή ολοκληρώνεται εκεί όπου αρχίζει ο στοχασμός: στο σημείο όπου η εμπειρία μετατρέπεται σε συνείδηση και η μνήμη αποκτά παιδευτική αξία. Οι ιστορίες που συγκεντρώθηκαν και αποτυπώθηκαν στις σελίδες της δεν λειτουργούν μόνο ως αφηγήσεις ενός παρελθόντος χρόνου, αλλά ως φορείς νοήματος που συνομιλούν με το παρόν και φωτίζουν τον δρόμο προς το μέλλον.

Η μνήμη, όταν μεταφέρεται με φροντίδα και δημιουργική ευθύνη, υπερβαίνει τον χαρακτήρα της ανάμνησης. Γίνεται εργαλείο κατανόησης, χώρος αναγνώρισης αξιών και τρόπων ζωής, γέφυρα ανάμεσα σε διαφορετικές γενιές. Στο πλαίσιο της σχολικής κοινότητας, η μνήμη αυτή αποκτά ιδιαίτερη βαρύτητα, καθώς συνδέεται άρρηκτα με την έννοια της μαθητείας, της συλλογικότητας και της προσωπικής διαμόρφωσης.

Οι αφηγήσεις των αποφοίτων αναδεικνύουν μια εκπαίδευση που εκτείνεται πέρα από τη μετάδοση γνώσεων. Φωτίζουν τη σχολική εμπειρία ως χώρο καλλιέργειας χαρακτήρα, επιμονής, συνεργασίας και δημιουργικότητας. Η Α΄ Τεχνική και Επαγγελματική Σχολή Εκπαίδευσης και Κατάρτισης προβάλλει μέσα από αυτές τις ιστορίες ως τόπος όπου το χέρι, ο νους και το ήθος συνυπάρχουν, συγκροτώντας έναν ιδιαίτερο πολιτισμό μάθησης.

Η συλλογή αυτή αποτυπώνει επίσης τον πλούτο της πολυτροπικής έκφρασης. Ο γραπτός λόγος συναντά την εικόνα, το εικαστικό σχόλιο συνομιλεί με την αφήγηση, το χιούμορ και το συναίσθημα συνυφαίνονται με τη μνήμη. Η συνύπαρξη λογοτεχνικών κειμένων, εικαστικών αποδόσεων και κόμικς αναδεικνύει τη μάθηση ως ενιαία εμπειρία σκέψης, αισθήματος και δημιουργίας.

Σε αυτό το πλαίσιο, η σχολική κοινότητα εμφανίζεται ως ζωντανός οργανισμός που μεταφέρει εμπειρία, την επεξεργάζεται και της προσδίδει νέο νόημα. Κάθε γενιά προσθέτει το δικό της νήμα στον κοινό ιστό, συμβάλλοντας στη διαμόρφωση μιας συλλογικής ταυτότητας που εξελίσσεται και ανανεώνεται.

Εβδομήντα χρόνια μνήμες υφαίνουν το μέλλον ως δυναμική διαδικασία. Το παρελθόν προσφέρει το υλικό, το παρόν του δίνει μορφή και το μέλλον διαγράφεται μέσα από τη συνειδητή σύνδεσή τους. Σε αυτόν τον ιστό, η τέχνη της μάθησης και η μάθηση της τέχνης συναντιούνται και συνδιαμορφώνουν ανθρώπους που σκέφτονται, αισθάνονται και δημιουργούν.

Μαθητική Συμμετοχή

Στη δημιουργία της παρούσας έκδοσης συμμετείχαν ενεργά μαθητές και μαθήτριες της Α΄ Τεχνική και Επαγγελματική Σχολή Εκπαίδευσης και Κατάρτισης Λεμεσού, στο πλαίσιο βιωματικής, διαθεματικής και δημιουργικής μαθησιακής διαδικασίας. Η συμβολή τους εκτείνεται από τη διεξαγωγή συνεντεύξεων και τη συγγραφική επεξεργασία έως την εικαστική και αφηγηματική απόδοση των κειμένων.

Συμμετοχή στη διαδικασία συνεντεύξεων και συγγραφικής επεξεργασίας

Κονναρή Άντρας (ΘΕΓ 2)

Κοσγκρόφ Όλιβερ (ΘΕΓ 2)

Κωνσταντίνου Κάλια (ΘΕΓ 2)

Ρούσου Καλυψώ (ΘΕΓ 2)

Τάκη Χρύσα (ΘΕΓ 2)

Γεωργίου Ιωάννα (ΘΕΓ 2)

Σεμέλη Νεοκλέους (ΘΕΓ 1)

Ιακώβου Ελένη (ΥΤ 2)

Νεοκλέους Άννα (ΕΔ 2)

Ελ Χούρι Μισιέλ (ΕΓ 3)

Πελεκάνου Μιχαέλα (ΕΓ 3)

Θεοδούλου Μοντεκρίστου Σοφία (ΕΓ 3)

Δημιουργία κόμικς – εικαστική αφήγηση ευτράπελων αφηγήσεων

Θεοδούλου Μοντεκρίστου Σοφία (ΕΓ 3)

Καραβάς Άρης (ΘΕΓ 2)

Εικαστική απόδοση των διηγημάτων

(Μαθητές και μαθήτριες του τμήματος ΘΕΓ 2)

Καρβούνη Ελένη

Κονναρή Άντρας

Κωνσταντίνου Κάλια

Νεοφύτου Δημήτρια

Παναγιώτου Νικολέττα

Ρούσου Καλυψώ

Χαραλάμπους Νικόλας

70

Χρόνια

Α΄ ΤΕΣΕΚ ΛΕΜΕΣΟΥ

1956-2026

